

Concept notulen

OPENBARE VERGADERING PROVINCIALE STATEN VAN UTRECHT

Jaar

2022

Vergaderdatum

8 juni 2022

Publicatiedatum

22 juni 2022

Inhoudsopgave

Leden van de Provinciale Staten van Utrecht	2
Onderzoek geloofsbriefen Wilma de Boer-Leijnsma (PvdA)	8
Beëdiging kandidaat-Statelid Wilma de Boer-Leijnsma (PvdA)	9
Verslagen provinciale Statenvergadering 11 mei 2022	9
Motielijst en langetermijnplanning Provinciale Staten	9
Statenvoorstel Kadernota 2023-2026 (PS2022PS14)	10
Index	98

Leden van de Provinciale Staten van Utrecht

Aanwezig: de heer J.J. Bart, Utrecht (GroenLinks), de heer S.A. Berlijn, Utrecht (JA21), mevrouw G. Bikker, Vijfheerenlanden (CDA), mevrouw T. De Boer, Utrecht (GroenLinks), mevrouw W. De Boer-Leijnsma, Eemnes (PvdA), de heer J. Breur, Veenendaal (SP), mevrouw E.J. Broere-Kaal, Soest (PVV), mevrouw F. Demir, Amersfoort (DENK), de heer R.G.J. Dercksen, Bosch en Duin (PVV), de heer ing. B.C. van den Dikkenberg, Elst (SGP), de heer drs. E.H.R. Dinklo, Driebergen (JA21), de heer M.J. de Droog Msc RA, Utrecht (D66), de heer M.E.J. Eggermont, Utrecht (Socialisten Utrecht), mevrouw M. van Elteren, Woudenberg (GroenLinks), mevrouw mr. N.M. Groen MA, Doorn (GroenLinks), mevrouw J.C.A.M. van Gilse Bsc, Utrecht (VVD), mevrouw N. de Haan-Mourik, Amersfoort (ChristenUnie), de heer J.A. de Harder, Bunschoten-Spakenburg (ChristenUnie), mevrouw W.M.M. Hoek, Vreeland (50PLUS), de heer drs. B.C. de Jager, Loenen (VVD), de heer V.C. Janssen, Amersfoort (VVD), mevrouw M. de Jong, Utrecht (GroenLinks), de heer drs. E.A. Kamp, Doorn (D66), mevrouw H.J. Keller, Driebergen-Rijsenburg (Partij voor de Dieren), de heer drs. A.H.L. Kocken, Utrecht (VVD), mevrouw T. Koelewijn-Koelewijn RDM, Bunschoten (CDA), de heer A.J. Koerts, Veenendaal (ChristenUnie), mevrouw N.A. Krijgsman, Utrecht (PvdA), mevrouw M. Lejeune-Koster, Linschoten (PvdA), mevrouw De Man, Zeist (VVD), de heer P.D. Overkleeft, Amersfoort (D66), de heer ing. D.A. Oude Wesselink, Utrecht (GroenLinks), mevrouw H.J. Rikkoert Msc, Utrecht (ChristenUnie), de heer A.G. van Schie, Utrecht (VVD), de heer W. van der Steeg, De Meern (Partij voor de Dieren), de heer H.O. Suna, Soest (PvdA), mevrouw mr. S.F. van Ulzen, Zeist (VVD), mevrouw L.E. Veen, Utrecht (D66), mevrouw L.M. Welschen-van der Hoek, Zeist (CDA), de heer C. Westerlaken, Lopik (CDA), de heer W.J.A. Weyers, Zeist (JA21), mevrouw ir. M. de Widt MPM, Utrecht (D66).

Afwezig: de heer mr. B.M.H. de Brey MBA, Doorn (VVD), de heer Fiscalini, Maarssen (JA21), de heer dr. A.R.S. Karataş, Utrecht (GroenLinks), mevrouw M. Stegenga, Veenendaal (CDA), mevrouw T.M.S. Vrieling, Amersfoort (GroenLinks), de heer J.C. van Wijk, Zeist (JA21)

Aanwezig: gedeputeerden de heer ir. H.P. van Essen, Utrecht (Ruimtelijke Ontwikkeling, Omgevingsvisie, Energietransitie en Klimaat), mevrouw drs. W.R.C. Sterk, Utrecht (Natuur, Landbouw, Bodem & Water, Sport en Bestuur), de heer ir. R.G.H. van Muilekom, Amersfoort (Binnenstedelijke Ontwikkeling, Wonen, Cultuur en Gezonde leefomgeving), de heer A.J. Schaddelee, Houten (Mobiliteit, Recreatie en Toerisme, Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving, Communicatie en Participatie), de heer R.C.L. Strijk, Utrecht (Financiën, Organisatie, Economie en Europa).

Afwezig:

Statenbrede voorbereidende vergadering op woensdag 8 juni 2022

Statenvoorzitter: de heer mr. J.H. Oosters, Commissaris van de Koning

Plaatsvervangend statenvoorzitter: -

Griffier: de heer R. Poort

Verslaglegging: mevrouw A. Smakman (Notuleerservice Nederland)

De **VOORZITTER** opent de vergadering om 9.33 uur.

1.
Opening

De **VOORZITTER**: Dames en heren, van harte welkom. Met veel plezier open ik de Provinciale Statenvergadering van de provincie Utrecht en ik heet u allen van harte welkom hier in de zaal en diegenen die ons via de livestream volgen. Allen van harte welkom.

Ik heb berichten van verhindering ontvangen van mevrouw Vrielink, mevrouw Stegenga, de heer Van Wijk, de heer Karataş en de heer De Brey.

Ten aanzien van de heer De Brey meld ik u dat hij bij mij heeft aangegeven dat hij zich onthoudt van de beraadslagingen die verband houden met beslispunt tien van het Statenvoorstel Kadernota 2023- 2026. Dit in verband met zijn werkgeverschap bij de firma Stedin. Wij zullen daar samen met hem op toezien dat hij op die onderdelen niet aan de beraadslagingen deelneemt en wij zullen ook ten aanzien van de stemmingen – maar die zijn pas 29 juni – een afspraak maken die aan u kenbaar wordt gemaakt hoe hij zich zal kunnen onthouden van de stemming over met name dit punt.

Dames en heren, ik verzoek u om de evaluatie-enquête die over deze Statenperiode gaat, in te vullen en terug te sturen. Vanmorgen hebben we met de fractievoorzitters ook afgesproken dat dat ook informatie zal opleveren voor een gesprek van de fractievoorzitters onderling over eventuele aanpassingen aan de orde van onze vergaderingen en onze commissievergaderingen. Het fractievoorzittersoverleg heeft het voornemen om daar in september met elkaar over te spreken. Dus het heeft enige urgentie dat u ook op tijd uw enquêteformulier invult.

2.
Agenda 8 juni 2022 (en vervolg op 29 juni 2022)

De **VOORZITTER**: Dames en heren, ik ga met u naar het volgende punt van de agenda. Dat is onze agenda van vandaag. Als u dat goedvindt, geef ik daar nog even een korte toelichting op naar aanleiding van het overleg, wat ik daar zojuist met de fractievoorzitters over heb gehad. Wij doen vandaag iets nieuws met elkaar. Dat is mooi. Wij gaan algemene beschouwingen houden naar aanleiding van de kadernota. We hebben daarvoor vandaag beschikbaar, de afspraak die is gemaakt, is dat de fracties allen de gelegenheid krijgen om hun algemene beschouwingen in de eerste termijn te geven, dat daarna een schorsing zal zijn van onze vergadering, zodat het College hier voltallig aanwezig – ook van harte welkom, collega's – de beantwoording in de eerste termijn op zich kan nemen. En daarna zullen wij de vergadering schorsen tot 29 juni. En dan hebben we voor die 29^e juni vanzelfsprekend weer een agenda die we gaan afhandelen en waarbij de tweede termijn en de stemmingen over de kadernota zal plaatsvinden. We hebben met de fractievoorzitters afgesproken dat we naar aanleiding van de ervaringen vandaag met de algemene beschouwingen kijken hoe die tweede termijn, wellicht met nog een korte derde termijn, op 29 juni zal worden ingericht om zoveel mogelijk de gelegenheid te hebben

om dit nieuwe model ook in volle wasdom tot zijn recht te laten komen. Dus daar komen we dan nog tijdig op terug.

Ik stel u voor om, met dit gezegd hebbende, de agenda vast te stellen. Daar kunt u mee instemmen? Dank u wel.

Akkoord.

3.

Afscheid Statenlid Julie d'Hondt (PvdA)

De **VOORZITTER**: Dames en heren, dan vraag ik nu aandacht voor agendapunt 3 en dat is het afscheid van ons Statenlid Julie d'Hondt van de Partij van de Arbeid. Haar man en ouders op de publieke tribune aanwezig. Dat vinden wij bijzonder fijn dat u erbij kunt zijn. Ik zal mevrouw d'Hondt gaan toespreken vanachter het spreekgestoelte.

Mevrouw d'Hondt, lieve Julie. Er is maar één land: de aarde. Er is maar één volk: de mens. Er is maar één geloof: de liefde. Dit verheffende motto van SDAP-bestuurder Floor Wibaut vormt de basis van wat we jouw sterkste drijfveer mogen noemen: solidariteit. Het vertolkt zich in jouw politieke streven om mensen die het misschien minder getroffen hebben in het leven, die minder kansen hebben gekregen dan jijzelf, toch volwaardig te laten meedoen aan de samenleving. En het vertolkt zich concreet in jouw statenlidmaatschap in het Utrechtse voor de Partij van de Arbeid, een functie die je sinds 26 maart 2015 hebt vervuld. We hebben je leren kennen als een heel toegankelijke en prettige collega. Ambitueus, menselijk betrokken, humorvol en scherp.

In het coalitieakkoord 2019-2023 Nieuwe Energie voor Utrecht is de volgende ambitie opgenomen: om bewegingsvrijheid te vergroten en eenzaamheid tegen te gaan, gaan we een proef doen met gratis ov buiten de spits voor ouderen met een krappe beurs. Ik was daar uiteraard niet bij, bij die gesprekken over dat coalitieakkoord, maar ik heb het sterke vermoeden, Julie, dat jij voor deze zin verantwoordelijk bent. Dat is een mooi resultaat aan die onderhandelingstafel. Toen deze proef door corona moest worden uitgesteld, werd je ook niet moe om het onderwerp ter sprake te blijven brengen: het moet en het zal gebeuren. Ik kan me dan ook niet aan de indruk onttrekken dat, toen gedeputeerde Schaddelee hoorde van jouw overstap naar zijn woonplaats Bunnik, het ervoor heeft gezorgd dat de statenbrief waarin de proef wordt aangekondigd zo snel mogelijk naar Provinciale Staten werd verstuurd. Helaas maak jij de behandeling daarvan in de volgende commissie M&M niet meer actief mee, maar ik denk toch zomaar dat jouw naam dan opnieuw genoemd zal worden. En het belangrijkste is: het gaat gebeuren.

Ook aan een andere tafel bleken die onderhandelingsvaardigheden. Namens de Provinciale Staten van Utrecht ben je lid van de Programmaraad van de Randstedelijke Rekenkamer. Ik heb mij laten vertellen dat sinds jij namens Utrecht het woord voert bij de keuze van onderzoeksonderwerpen er ineens veel Utrechtse onderwerpen op het uiteindelijke lijstje terecht zijn gekomen. Dank daarvoor. Heel belangrijk. Daarnaast was je namens Utrecht lid van de subcommissie van diezelfde Programmaraad, waarin je onder andere de herbenoeming van de huidige bestuurder hebt begeleid, met veel draagvlak. Ook mooi gedaan.

Dat extra stapje zetten wanneer het voor de provincie en haar inwoners nodig is, dat typeert jou. Je inbreng in vergaderingen van Provinciale Staten had een heel eigen stijl. Het zijn haast columns die je voordraagt. Sterk geformuleerd en vrij gestileerd, maar ook met een uitgesproken inhoud, een mening. En het is bekend: columnisten maken niet alleen vrienden. En bestuurders en politici dus ook niet. Scherp is soms nodig om duidelijkheid te krijgen en besluiten te nemen, soms in weer en wind. Ik heb er echt bewondering voor

dat dit je wil om je in te zetten voor het openbaar bestuur eerder stimuleert dan afremt. En dat je je nu na de provincie gaat inzetten voor de prachtige Bunnikse gemeenschap.

En dan noem ik nog eens 'solidair'. Ik wil hier nadrukkelijk mijn waardering voor uitspreken. Laten we het erop houden dat communiceren in een politiek complexe situatie soms lijkt op communiceren in stress-sensitieve situaties, jouw specialisatie als adviseur bij Leene Communicatie waar je sinds februari werkzaam bent.

Ik wens je alle succes, evenals met je master Neerlandistiek en vanzelfsprekend te combineren met je wethouderschap in Bunnik. Jij bent niet uit de Utrechtse sferen verdwenen en dat doet mij goed. We blijven elkaar zien en daar verheug ik mij op.

De woorden van Wibaut krijg ik dankzij jou niet meer uit mijn hoofd. De aarde, de mens, de liefde, dat is toch waar we het allemaal voor doen?

Beste Julie, dank voor alles wat je voor de provincie hebt betekend. Het ga je goed. Dank je wel.

Ik wil je vragen om even naar voren te komen om de bloemen en de Roemer in ontvangst te nemen. En daarna zullen we nog twee mensen in de zaal tot je spreken.

Dames en heren, dan geef ik graag het woord aan Marieke Lejeune, fractievoorzitter.

Mevrouw **LEJEUNE**: Lieve Julie, vier jaar geleden begonnen we onze samenwerking toen ik als commissielid in de fractie kwam en jij statenlid was. Vlak daarna ging je met zwangerschapsverlof. En de afgelopen twee jaar spraken en zagen we elkaar vooral door het scherm van onze iPad. Toch heb ik het gevoel dat ik je al lang ken. Samenwerken met jou is intens en nooit saai. Je was altijd een inspiratie binnen onze fractie en volgens mij heb je het out of the box-denken uitgevonden. Net zo makkelijk kwam je ineens met een motie samen met JA21 op de proppen of liet je een VVD-minister weten dat je haar gehak buiten de bak een onzalig plan vond. En je zal niet rusten voordat alle ouderen met een kleine beurs in onze provincie gratis met de bus kunnen.

Slim, scherp, een echt politiek dier, vasthoudend en altijd met humor. Ik noem maar een paar kwalificaties die ik zo links en rechts over jou hoor en inderdaad honderd procent Julie zijn.

Je bent een trotse socialist uit een rood nest: een echt PvdA-kind, geboren met een rood hart op de goede plek. Toch ben je niet iemand die klakkeloos iets aanneemt en anderen jouw pad laat bepalen. Je kiest vol overtuiging je eigen koers. Ik stel me zo voor dat je als peuter, zodra je die paplepel zelf kon vasthouden, die zelf hanteerde en zo het socialistisch gedachtengoed tot je nam.

Naast het statenwerk, je andere baan en je gezin vond je de afgelopen jaren ook nog tijd voor een studie Nederlands. En dat lukte je ook nog, omdat je er ontzettend veel en zichtbaar plezier in had. Taal is, zeg maar, echt jouw ding. Ook al gaat het bij jou altijd om de inhoud, je weet als geen ander de inhoud zo te verpakken dat iedereen er nieuwsgierig van wordt. Je weet met poëtisch geformuleerde argumenten anderen te overtuigen en met een cynische beeldspraak je politieke tegenstander de spiegel voor te houden. En op momenten dat het nodig is, spreek je ook jip-en-janneketaal. Inmiddels is je studie op een haar na af – of misschien zelfs wel helemaal – en is het perfecte moment voor jou gekomen voor een nieuwe uitdaging. Voor jou is dat een fantastische kans en voor ons een groot verlies. Maar we weten ook zeker dat er mooie jaren voor je liggen.

We willen je heel erg bedanken voor de afgelopen jaren. We gaan elkaar nog heel vaak zien. Veel geluk.

De **VOORZITTER**: Dank je wel, Marieke.

Dan, gedeputeerde Rob van Muilekom heeft het woord gevraagd. Het woord is aan hem.

Gedeputeerde **VAN MUILEKOM**: Lieve Julie. De eerste keer dat ik kennismakte met Julie zat ik meteen fout. Ik zei: Julie de Hond. Nou, dat werd meteen keihard gecorrigeerd met een boze blik. En terecht ook. D'Hondt. En wat me bijbleef, dat was ongeveer acht jaar geleden, Julie, toen startte je in de programmacommissie voor de nieuwe statenperiode. En één ding was wel heel duidelijk: Julie had zin om in de politiek te stappen. Dat was maar al te duidelijk. En ja, wat wil je ook met een vader die PvdA-bestuurder was en op zijn 32e – ik heb het even nagezocht – al burgemeester was. Dat is je niet gelukt. Dat is niet gelukt. Maar het is mooi – zoals de commissaris het ook al zei; en dat zijn echt je eigen woorden – dat je je in wil zetten voor mensen die minder kansen hebben gekregen dan jezelf. En dat vond ik altijd erg mooi. Dat heb ik ook altijd al die acht jaar heel erg herkent in jou.

Je bent heel breed geïnteresseerd. Dus kennis op veel terreinen. En geen slappe vragen; juist ook altijd scherp te aanbrengen. Je zei altijd: ja, je kunt allemaal zeggen waar je het allemaal mee eens bent, maar soms is het ook goed om juist de verschillen tussen dingen aan te geven, want dan kunnen we kijken hoe je eruit kunt komen met elkaar.

En immer goed gebekt. Een goed opgebouwd verhaal met een kop, een staart, een duidelijke boodschap. Ik heb van je genoten.

En wat iemand- Wat nog niet gezegd is in ieder geval, dat is altijd als je het statenlidmaatschap hebt, dan heb je ook nog een normale baan. Dat zei je altijd, het is altijd goed oppassen dat wat ik in mijn werk doe, dat dat niet interfereert met wat ik in mijn werk doe. Maar EU-adviseur op het gebied van energietransitie. Ik weet niet of jullie het weten. En het is ook- Marieke zei het net ook al, die studie Nederlands. Ik ben het even kwijt, Julie, of je hem nu Neerlandica bent of dat je nog steeds moet afronden. O, nog steeds moet afronden. Nou, ik hoop dat het werk in Bunnik jou die ruimte toelaat.

Wat ik weet van ons beiden is dat we het fantastisch vonden – moet ik weer even nadenken; dat is drie jaar geleden – dat we samen de onderhandelingen mochten doen voor de Partij van de Arbeid voor de vorming van een nieuwe coalitie. En dat hebben we samen graag gedaan, ook in een goed team. En jij zei altijd: als je in een team werkt, moet je altijd heel goed nadenken, heb je altijd the good guy and the bad guy. Sorry voor de 'guys'. Jullie weten waarschijnlijk wel welke rol Julie dan vervulde in dat geheel. Maar het had ook resultaat. En dat resultaat en dat resultaatgerichte, dat komt bij jou altijd wel terug. Je wilt ook iets bereiken. En of het nou om een toezegging gaat of om een motie of om een amendement, nou, je gaat ervoor en dan zou je altijd nog even een deeltje sluiten. Ik vond het altijd heel mooi dat je zei: ik wil wat en ik ook ga luisteren naar anderen wat zij willen, maar ik probeer ook anderen een stap verder te helpen met misschien voorstellen die zij inbrengen. Want het is geven en nemen. Dat hoort in de politiek.

Op het vlak van mobiliteit heb je je denk ik behoorlijk laten gelden de afgelopen jaren. Nou ja, je kunt een discussie hebben over de Uithoflijn die ons ontzettend bezig heeft gehouden, Maar ik vind wel een van de hoogtepunten de discussie over de A27. Je hebt je daar keihard voor ingezet, op allerlei manieren. De landelijke media gehaald. Wat ook opgevallen is, is dat je met moties kwam of met amendementen kwam, ook hier in de Staten, op afgesproken momenten, maar ook op soms zeer verrassende momenten. Dat ook zelfs partners in de coalitiepartijen dachten: hé, er ligt in een keer iets. Maar je ging er wel voor. En nou, dat spel is op de wagen. Ik hoop dat het afloopt zoals jij ook graag zou willen.

Nou, wat net ook al gezegd is, is – even het hoogtepunt van de laatste weken – dat gratis ov voor ouderen met een krappe beurs. Je hebt zelf wat voorbereidend onderzoek gestart. Ik vond het wel mooi. We gaan nu weer de periode in met verkiezingsprogramma's en weet ik veel wat. Je hebt toen gezegd: we gaan, voordat de onderhandelingen komen, een onderzoek starten hoe dat probleem in elkaar zit en wat je eraan kunt doen. Dat hebben we heel goed kunnen gebruiken, en ook andere collega's, bij de onderhandelingen.

Een ander punt is nog wel de journalistiek. En het pleidooi wat je hebt gehouden voor de versterking van de lokale journalistiek, omdat je ook soms vond dat- Nou ja, wie

brengt de nuances aan, de kanttekeningen aan? Wie kijken nog eens even goed hoe het gaat?

Een dieptepunt voor jou, ook voor mij, in de provinciale politiek was de discussie over het Jip en Janneke en de persoonlijke en vervelende aanvallen die daarvan het gevolg waren. Ik hoop echt dat we met zijn allen hier wat van geleerd hebben.

Thuis. Michiel. Ja, er zitten denk ik drie trotse mannen. Jij, Max en Floris en moeders die naar Bunnik gaat om te werken en om mooie dingen te bereiken in de provincie.

En Julie, ik wens jou heel veel succes en plezier toe in een college met twee vrouwelijke collega-wethouders; zo kan het ook. En de raad is overzichtelijk daar Er zijn vier partijen. Dus dat geeft aan dat het overzichtelijk is. Maar Bunnik is Bunnik, en daar gebeurt ook altijd wat. Maar zet hem op. Ik heb ontzettend veel vertrouwen in je. Veel succes.

De **VOORZITTER**: Dank je wel, Rob.

Julie, aan jou de gelegenheid te reageren. Ga je gang.

Mevrouw **D'HONDT**: Voorzitter, als student Neerlandistiek heb ik er in de loop der jaren een gewoonte van gemaakt om mijn inbreng te beginnen met een citaat. Dus daar stond ik dit weekend te grasduinen in de boekenkast van mijn kinderen. Maar helaas, zelfs de grootste klassiekers deden wat saai en gedateerd aan. Je zult het dus met mijn eigen woorden moeten doen, maar ik zal mijn best doen het daarbij toch zo kort en bondig mogelijk te houden. Zeg maar gerust: op zijn Jip en Jannekes. Het opsommen van mijn eigen wapenfeiten lijkt me, zeker met het recente wapengekletter in onze nabijheid, niet erg gepast of ter zake doende. Wel deel ik graag met u waar ik de afgelopen zeven jaar het meest plezier in heb gehad als lid van Provinciale Staten. Want alle idealen en plichtsbesef, of zelfs misschien wel roeping, ten spijt: als je geen lol hebt in wat je hier doet, dan zit je hier – althans, dat is mijn opvatting – niet goed.

Ik heb allereerst genoten van de debatten, zowel binnen mijn fractie als met de andere partijen. In een van de zalen in dit huis of tijdens de verkiezingsdebatten in alle prachtige uithoeken van onze provincie of zelfs tijdens de coalitieonderhandelingen na een ijskoude nacht op de glamping in Vinkeveen: het was vaak scherp op de inhoud, maar altijd met respect voor elkaar en soms zelfs heel erg geestig. En dat is toch best een knappe prestatie als je de agenda van een gemiddelde Statenvergadering bekijkt, die doorgaans bezaaid is met betrekkelijk humorloze onderwerpen als een Algemene Subsidieverordening of een Nota reserves en voorzieningen. Ik heb in ieder geval zelf altijd geprobeerd om, indien gepast, een lichte toon te vinden. En ik heb het retorisch talent van velen van u zeer kunnen waarderen.

Ik heb ook veel gelachen en plezier beleefd buiten de formele vergaderingen om. De politieke verschillen stonden een grote collegialiteit en interesse in elkaar niet in de weg. We delen lief en leed met elkaar. Ik heb de attente berichtjes bij de geboorte van onze zoons Max en Floris bijvoorbeeld heel erg leuk gevonden.

Hoewel wij hier met z'n 49'en misschien geen exacte doorsnede vormen van de Utrechtse bevolking, heb ik toch heel boeiende gesprekken gehad met mensen die ik niet zo snel tegenkom in mijn eigen – ik kop hem maar vast even in – linkse elitaire bubbel en heb er veel van geleerd, ook over hoe je heel anders in het leven kunt staan en tegen dingen aan kunt kijken. Helaas voor u misschien heeft dat mijn sociaaldemocratische overtuigingen op geen enkele manier doen wankelen, maar ik kan het iedereen aanraden. Kom eens een keertje uit je eigen wereldje. Nieuwsgierigheid naar de ander is zoveel gezelliger dan wantrouwen.

Ook het contact met de ambtenaren van de griffie, maar ook van beleid, de bodes en de catering, iedereen hier doet iedere dag zijn best om deze provincie een beetje mooier

te maken en was bereid om mij als soms dolende, dan weer mopperende politica weer op het juiste pad te helpen of mij ferm tegen te spreken als ik het weer eens bij het verkeerde eind had. Dat maakt dat wij als Statenleden ons werk goed kunnen doen. Dus veel dank daarvoor.

En tot slot, waar ik echt enorm veel plezier aan heb beleefd, is onze provincie goed te leren kennen: van een zorgboerderij in Langbroek tot het Volksbuurtmuseum hier in Utrecht, en van de Engweg bij Maarsbergen tot aan een buurthuis in Zuilen. Ik heb dankzij ons werk hier de meest fantastische stukjes van onze provincie ontdekt en wil jullie allemaal oproepen om nu niet meer, of misschien wel nog niet weer, achter een schermje te hoeven zitten: ga erop uit en bekijk zelf de zaken waarover we hier spreken. Het maakt je werk als statenlid niet alleen beter, maar ook zoveel leuker.

Naast mijn eigen fractie en jullie allemaal zijn er nog een aantal mensen die ik persoonlijk wil bedanken.

Rob, ik heb in de afgelopen acht jaar veel van je geleerd, maar ook veel met je gelachen. We waren tijdens de coalitieonderhandelingen – je zei het al – een prima good-cop-bad-cop-team, Dat is meer de genderneutrale term. En wat mij betreft gaat de samenwerking nog vele jaren door in welke hoedanigheid dan ook.

Met iedereen uit het college heb ik fijn samengewerkt, maar in het bijzonder met Arne was het altijd een feest om de degen te kruisen. En ook dat zal, hoop ik, met mobiliteit in mijn portefeuille dan wel met jou als hoogstwaarschijnlijk betrokken inwoner van mijn gemeente nog wel even doorgaan.

Hans, ik heb jouw vaderlijke steun toen het even tegenzat enorm kunnen waarderen. In die context vind ik het dan ook heel erg leuk dat ik een collega word van jouw eigen dochter Eva. Het bestuur zit de Oosters kennelijk in het bloed, maar die d'Hondt'jes, die kunnen er ook wat van.

Over mijn vader gesproken, mijn ouders en mijn man Michiel, hier vandaag op de tribune: jullie hebben mij niet alleen van wijze raad en liefdevolle steun en opbouwende kritiek voorzien, maar ook van vele uurtjes extra opvang voor de jongens als ik weer zo nodig, veel buiten kantoortijden, de hort op moest voor het hogere doel. Veel dank. Maar ook dat is, vrees ik, nog niet voorbij.

Wilma, je bent niet alleen mijn opvolger, maar ook mijn voorbeeld hoe je als betrokken wethouder in een kleine gemeente altijd het belang van de meest kwetsbaren voorop kunt stellen. Veel succes.

Het gaat jullie allen goed. En heb vooral veel plezier in dit prachtige werk. Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dankjewel, Julie, voor je mooie woorden.

4.

Onderzoek geloofsbrieven Wilma de Boer-Leijnsma (PvdA)

De **VOORZITTER**: Dames en heren, als u het goedvindt, dan gaan we aanstonds over tot het onderzoek van de geloofsbrieven van Wilma de Boer en de beëdiging van Wilma. En daarna schors ik even om beide gedag te zeggen ofwel te feliciteren. Ja, zullen we het zo doen?

Dan is aan de orde agendapunt vier, onderzoek van de geloofsbrieven van Wilma de Boer-Leijnsma van de Partij van de Arbeid. Ik geef mevrouw Hoek als voorzitter van de Commissie het woord.

Mevrouw **HOEK**: Dank u, voorzitter. De Commissie voor Onderzoek van de geloofsbrieven is bijeen geweest en heeft kennisgenomen van de bescheiden van Wilma

de Boer-Leijnsma. De commissie is van mening dat de bevindingen overeenkomstig de wettelijke vereisten zijn en zijn dus geen beletselen in de toelating van Wilma de Boer-Leijnsma tot de Provinciale Staten van Utrecht.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, mevrouw Hoek, en in u dank ik ook de andere leden van de Commissie voor de Geloofsbriefven.

5.

Beëdiging kandidaat-Statelid Wilma de Boer-Leijnsma (PvdA)

De **VOORZITTER**: Dan wil ik mevrouw De Boer vragen om naar voren te komen, zodat ik haar zal kunnen beëdigen. Ik verzoek u allemaal te gaan staan bij de beëdiging voor zover u daartoe in staat bent.

De **GRIFFIER**: Ik verklaar dat ik om tot lid van Provinciale Staten benoemd te worden rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of welk voorwendsel ook enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen.

Mevrouw **DE BOER-LEIJNSMA**: Dat verklaar en beloof ik.

De **VOORZITTER**: Dames en heren, dan schors ik de vergadering, zodat u de gelegenheid hebt om Julie en Wilma te feliciteren.

De **VOORZITTER** schorst de vergadering.

De **VOORZITTER** heropent de vergadering.

6.

Verslagen provinciale Statenvergadering 11 mei 2022

De **VOORZITTER**: Ik ben met u gekomen tot agendapunt 6. Dat zijn de verslagen van Provinciale Staten van 11 mei 2022. U stemt in met de verslaglegging? Dank u wel.

Aldus vastgesteld.

7.

Motielijst en langetermijnplanning Provinciale Staten

De **VOORZITTER**: Dan zijn we bij agendapunt 7, de motielijst en langetermijnplanning van Provinciale Staten. U kunt daarom instemmen? Dank u wel.

Aldus vastgesteld.

8.

Statenvoorstel Kadernota 2023-2026 (PS2022PS14)

De **VOORZITTER**: Dan is aan de orde agendapunt 8. Wij gaan de eerste termijn met elkaar doen van de Kadernota 2023-2026. Het is een debat van de buitencategorie, maar we hebben het nu zelfs over twee dagen gesplitst. Nogmaals, ik heb u aan het begin van de vergadering al aangekondigd dat wij na vandaag ook even bekijken hoe de tweede termijn het beste voor 29 juni kan worden ingericht. Daar komen we op terug.

Er is ook vanuit de griffie en in overleg met de fractievoorzitters een inschatting gemaakt van het tijdschema vandaag. En de verwachting is, dat wij vanzelfsprekend een moment zullen hebben om te schorsen voor de lunchpauze, dat er een schorsing zal zijn om het college in de gelegenheid te stellen om de beantwoording in eerste termijn met elkaar te delen. Maar de verwachting is dat wij einde middag klaar kunnen zijn met de eerste termijn, zowel de beantwoording vanuit het college. En dan zou ik u graag willen uitnodigen voor een wat aangeklede borrel. Maar dat betekent dus dat er geen diner zal zijn voor vanavond. Dus de borrel kan eventueel volgens de griffie wat worden opgeschaald in caloriewaarde, maar dat is het dan. Maar dan kunt u ook wellicht anderen informeren over het feit dat naar verwachting wij aan het eind van de middag klaar zijn met de eerste termijn en de vergadering kan schorsen.

Te doen gebruikelijk bij dit soort P&C-cyclus-documenten werken wij langs de volgorde dat ik als eerste het woord ga geven aan de grootste oppositiepartij.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan de heer Van Schie.

De heer **VAN SCHIE**: Voorzitter, vorige week struikelde ik bij het binnenkomen hier bij het provinciehuis over een kinderfietsje. Waarschijnlijk één van onze nieuwe Oekraïense bewoners. En de oorlog in Europa en de gevolgen daarvan in ons dagelijks leven zijn ingrijpend en aangrijpend. Maar toch gaan we het vandaag hebben over de gewone zaak van de provincie. Ik wil allereerst het college en de organisatie bedanken voor de prettige tafeltjesochtend vorige week. Een geslaagde formule die voor herhaling vatbaar is.

De VVD vraagt zich bij de kadernota en de groeisporg van vandaag af wat onze inwoners nou eigenlijk heel goed zelf kunnen en wanneer het slimmer of noodzakelijk is om dingen met elkaar te doen. En of we wel voldoende luisteren naar onze bewoners, inwoners en gemeentebesturen, wat die van de zaak vinden. Ik beschouw daarbij de programma's en begin met het programma met de eerste crisis, de wooncrisis, het programma ruimte. En vanwege die wooncrisis willen we toch ook hier complimenten maken aan het college voor het Programma Versnelling Woningbouw. De groei van onze provincie kan echter nog sneller als gemeenten meer ruimte bieden en meer ruimte krijgen om woningbouwprojecten mogelijk te maken. Aan het binnenstedelijk verdichten komt een keer een eind. Dus blijf in gesprek met onze gemeenten, maar ook beleid om buiten de kernen te kunnen bouwen. En ga daarbij wat soepel om met het aantal woningen en gebruik die mobiliteitstoets niet als slot, maar juist als indicator voor investeringen in bereikbaarheid.

Het grote nieuws van de afgelopen week was natuurlijk dat er helaas nog zeker dertien jaar niet gebouwd gaat worden op Rijnenburg: het woningvertragingsprogramma van GroenLinks en D66 in de stad Utrecht. Mijn vraag aan het college is wat we eraan kunnen doen, zodat de planvorming in elk geval zo voortvarend is dat we over vier jaar wel weer een versnellingsprogramma kunnen inzetten op dat dossier.

Landelijk laat zich niet onbetuigd, maar hoe houden we hier in Utrecht de regie op de wensen van Hugo de Jonge? Niet alleen ten aanzien van de woningbouwlocaties, maar ook ten aanzien van het programma. Het doel van deze coalitie, het bouwen van tienduizend woningen per jaar, wordt nu steeds niet gehaald. En hoe kunnen we dan de wensen en eisen van Hugo waarmaken? We zullen om alle ruimtelijke ambities uit onze groeisporg te realiseren, misschien wel anderhalf keer onze provincie nodig hebben. Dat

kan dus niet. Hoe gaan we dan die ruimtelijke keuzes maken en die ook betaalbaar houden? Op welke manier gaan we daar dus de inwoners, ondernemers en gemeente bij betrekken? Wij vragen in elk geval hier een nadrukkelijke rol voor onszelf als Staten én voor de regiogemeenten bij de input en besluiten voor de BO-MER-gesprekken. We hebben een rol. Die willen we invullen en niet voor voldongen feiten komen te staan.

Dan, voorzitter, het landelijk gebied. Het lukt de provincie al jarenlang bij lange na niet om de gestelde doelen voor de natuurrealisatie te halen. Misschien moeten dus wat realistischer gaan plannen – vraag ik aan het college – in plaats van op het laatste moment van het jaar de begroting corrigeren, waardoor de cijfers geen realistisch beeld meer geven ten opzichte van de doelen. En kan gedeputeerden ook aangegeven of er al bronnen zijn aangeboord voor cofinanciering van onze natuurambities? Wat ons betreft groeien de recreatieve voorzieningen namelijk ook mee met het groen en liggen daar ook kansen voor ondernemers. Hoe kijken de andere fracties daartegenaan? Dit is nou zo'n onderwerp waarvan de VVD vermoedt dat als je de gebruikers van onze natuurgebieden vraagt waar ze behoefte aan hebben en goed luistert, dat een kopje koffie en een toilet naar voren zullen komen en niet nog meer gebieden voor ontoegankelijke natuur. En is het college dus bereid – is mijn vraag – om serieus onderzoek te laten doen onder de gebruikers van onze natuurgebieden waar bij hen de behoeftes liggen voor de groei in voorzieningen?

De heer **BART**: Ik vind het interessant om van de heer Van Schie te horen dat eigenlijk, als het gaat om wonen, dan zegt hij eigenlijk, ja, we halen de doelen niet. Nu is de provincie en zelfs de gemeente Utrecht toevallig een van de gemeenten waar de woningbouw het hardst gaat. Dus daar maak ik me dan niet zo'n zorgen om. Maar daar zegt hij, ja, we moeten meer doen. Maar als het gaat over natuur, eigenlijk een minstens net zo belangrijk thema voor de leefbaarheid van deze provincie én voor onze inwoners, dan zegt u, ach, we halen de doelen niet, maar dan moeten we de doelen maar naar beneden bijstellen. Waarom geeft u zo weinig prioriteit aan natuur, terwijl dat minstens net zo belangrijk is?

Nou, voorzitter, omdat ik elke week wel drie mensen spreek die op zoek zijn naar nieuwe woningen en dat ik nog nooit iemand gesproken hebt, die zegt van, goh, ik ging van de week wandelen, er stond een hekje, ik kon er niet in. Dus de natuur die we beleven en ervaren als onderdeel van onze recreatieve behoeften, die is op dit moment ruim voldoende en de woningbouwopgave is ruim onvoldoende. Jongeren kunnen gewoon geen huis vinden en uitgebreid fietsen.

De heer **BART**: Ja, nou ben ik het met u eens dat die woningbouw absoluut van essentieel belang is, maar ik kan me toch voorstellen dat ook de VVD vindt dat die woningen, waar wij hier uiteindelijk in Utrecht met zijn allen in willen wonen, dat die ook leefbaar moeten zijn, dat er daar ook groen in de buurt moet zijn. Dat we ervoor zorgen dat die woningen niet blank staan in de zomer, zoals nu gebeurde vorige week nog, en zoals ook gaat gebeuren in Rijnenburg als we daar gaan bouwen. En daarvoor is die natuuropgave toch juist minstens net zo belangrijk? Als u wilt dat we de woningbouw goed aanpakken, dan hoort die natuuropgave daar ook bij. Ik hoop dat de VVD dat toch ook zo ziet.

Ja, wij zien het wel als een ding dat kan meegroeien. Alleen, hoeveel dat moet meegroeien, dat hebben we nergens onderbouwd gezien. Ook in de groeisprongbrief bijvoorbeeld. Het wordt gewoon gesteld: nou, voor natuur trekken we twintig miljoen per jaar uit en dat is het dan. En wij zeggen, doe er nou goed onderzoek naar, luister naar onze inwoners, vraag waar ze behoefte aan hebben. Hebben ze behoefte aan meer crossbanen of meer plekken om te wandelen of om te fietsen of op andere manieren te recreëren, dan

moeten we dat gaan invullen; en niet met een soort regie vanuit hier bedenken van oh, dat is goed voor de mensen.

De heer **DERCKSEN**: Ja, voorzitter, ik hoor de heer van Schie zeggen dat de natuur kan meegroeien. We hebben ook al een groeisprong. Ik heb twee vragen. Wie heeft om die groeisprong gevraagd? En 2, als de woningbouw moet groeien én de natuur moet groeien, dan moeten we of land bijmaken of we moeten ergens krimpen. Wat gaat de VVD doen?

Nee, we weten allemaal dat er heel veel ruimtevragers zijn in onze provincie en weinig ruimtegevers. Met de uitbreiding van onze provincie met Vijfheerenlanden zijn we voorlopig ook wel even klaar qua fysieke groei. Dus er zullen ook plekken moeten zijn waar je inlevert. Iedereen kijkt natuurlijk naar het landelijk gebied als het gaat om het geven van ruimte. En dat doet de VVD dus ook. Alleen wat wij lastig vinden, is dat er eigenlijk nog geen echte concrete keuzes zijn gemaakt van oké, als we dan bijvoorbeeld nu onze boeren de gelegenheid geven om hun bedrijf te beëindigen, ook bijvoorbeeld in het kader van stikstof, wat gaan we dan als nieuwe functie aan zo'n gebied geven? En wij zeggen, dan is het heel verstandig om ook daar weer goed in gesprek te gaan met die ondernemers, kijken wat ze wel kunnen doen en hoe ze een verdienmodel kunnen inrichten op hun eigen grond. In plaats van gewoon te zeggen, nou, de overheid neemt het over en maak er maar natuur van. Een beetje een pragmatische houding dus.

De heer **DERCKSEN**: Ik vat het even samen. De VVD zegt: we willen die groeisprong, we willen ongebreidelde groei van het aantal mensen dat hier komt en de boeren moeten wegwezen. Dat is wat u net zei.

Het zal geen geheim zijn dat bijvoorbeeld op Rijnenburg, waar ik het net over had, dat daar het boerenland inderdaad wat ons betreft plaats moet maken voor woningbouw, omdat daar op dit moment schreeuwende behoefte aan is. En er zijn maar weinig ruimtegevers. De polder daar is bij uitstek geschikt om te bouwen en dat betekent dus dat er minder geboerd wordt op die plek. Dat ziet de heer Dercksen goed.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ja, voorzitter, ik werd even getriggerd door een zinnetje in de beantwoording van de heer Van Schie. Hij zegt daarin, ja, als wij nu boeren opkopen, dan is het goed om daarover na te denken: wat gaan we dan met die grond doen? Maar is het juist niet een wens van bijna iedereen in deze zaal dat we gaan extensiveren in de landbouw. Dus is dan het antwoord ook niet gegeven dat de ruimtevrager extensieve landbouw ook op de landbouwgrond blijft zitten die er is?

Nou ja, dat maakt het nog extra complex. En naast het feit dat we dus heel veel andere functies nodig hebben, willen we ook de landbouw de gelegenheid geven om op een duurzame en verantwoorde manier hun bedrijfsvoering in te richten, die daar vaak ook weer extra land voor nodig hebben. Maar wij denken dat het heel goed is om de sector daar zelf aan zet te zetten en ook de vragen van oké, hoe lossen we dat op? En om dus niet bij voorbaat voor alle gebieden, waarvan de intensieve landbouw bijvoorbeeld rondom natuurgebieden waarschijnlijk gaat verdwijnen vanwege de stikstofaanpak, om te zeggen: o, dat wordt dus maar allemaal natuur. Nee, wat ons betreft kunnen ze ook heel goed kijken wat voor functies daar mogelijk zijn, zodat die ondernemers zelf invulling kunnen geven aan de stikstofopgave. Dus door bijvoorbeeld kleine bedrijvigheid te starten op zo'n bedrijf in plaats van intensieve landbouw te plegen of door woningbouwlocaties mogelijk te maken, ook in die gebieden in het landelijk gebied. Want ja, die woonbehoefte is schreeuwend. Daar is iedereen het over eens. Dus waarom zeggen we dan: op al die prachtige erven mag je niet gewoon een klein dorp stichten? Nou, dat zou wat ons betreft een hele mooie manier zijn om misschien samen met de extensieve landbouw toch zo'n gebied nog een invulling te geven zonder dat wij meteen aan de lat staan als provincie om daar dan ook elke week de boel aan te harken.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ja, voorzitter, maar wat betekent dat concreet voor een boer? Dat betekent dat u de provinciale opgaven nu ook nog in een extra bakje op het boerenerf giet van, hier hebt u nog meer opgaven; zoek het maar uit. Het is toch juist de essentie van wat we willen, is dat we gaan extensiveren. We hebben een functie op dat gebied. Alleen u claimt die functie. Maar welke keuzes maakt u daar dan in? Wat gaat dan voor een andere functie? Gaat de landbouw dan voor recreatie of gaat wonen boven alles? Hoe prioriteert u dat? Wat is uw visie daarop?

Die zal natuurlijk per gebied enorm verschillen. Dus dat kan ik niet nu met een postzegel aanwijzen. Van bepaalde plekken weten we, daar gaat op termijn woningbouw komen, daar zit nu landbouw. Die functie zal dus veranderen. En wat ons betreft is het dus ook verstandig dat we ruimtelijk ook keuzes daarin gaan maken en niet zomaar zeggen: overall maar alles. En dat we gewoon, bijvoorbeeld waar we nu al zien aankomen aanstaande vrijdag van, in de buurt van die natuurgebieden kan er waarschijnlijk een stuk minder dan we nu gewend zijn, denken we na over wat er wel kan. En je hoeft dan dus niet per se misschien een opkoopregeling te starten als je bijvoorbeeld al zegt van, nou, maakt dat gebied maar geschikt voor zonneweides. Dat is een uitstekend verdienmodel op zo'n stuk grond zonder dat je daarmee meteen als provincie aan de lat staat om het verschil bij te passen. De grote lol die wij hier in dit huis hebben – en dat realiseert men zich niet elke dag waarschijnlijk – is dat het schreeuwende tekort dat de heer Strijk heeft op zijn langetermijnbegroting door ons met een pennenstreek is op te lossen door waarde te creëren. Wij bepalen de waarde van de grond in onze provincie. Als wij zeggen 'je mag hier wonen', dan is de grond met één klap twintig keer zoveel waard. Als wij zeggen 'je mag hier energie gaan opwekken', dan is de grond meteen vijf keer zoveel waard. Die waardecreatie moeten we als VVD wat ons betreft ook gebruiken om ervoor te zorgen dat we de opgave waar we voor staan in balans ook kunnen uitvoeren.

De heer **WEYERS**: Ik sluit aan bij de constatering dat het hoe dan en waar dan een groot probleem vormt bij het bespreken hiervan. Ik vroeg me het volgende af. In Nederland staat 82 procent van de kantoor-vierkantemeters leeg. Dat is een landelijk cijfer. Nou zal het in Utrecht wel niet helemaal het geval zijn, maar ga er maar vanuit dat het niet tien procent is. Hoe staat de VVD tegenover het toch wat meer geforceerd daar ruimte creëren, wetende dat dat ook een probleempje zou kunnen geven? Hoe staan jullie daarin?

In Utrecht is het tegen de transitieleegstand aan. Dus je hebt altijd een beetje leegstand nodig om ook te kunnen schuiven in het puzzeltje van de kantoren. In het verleden hebben we daar natuurlijk ook op ingegrepen in de provincie. Dus ik vind dat je die balans wel moet blijven zoeken. Maar goed, ik vind ook dat als je nieuwe functies kan geven aan gebieden, dat je dat moet doen. Dus de enige reden waarom wij eigenlijk soms een beetje terughoudend zijn met het converteren bijvoorbeeld van kantoor meters naar woonmeters, is dat je moet oppassen in de buurt van bedrijvigheid die ook milieubelasting geeft. Want we willen voorkomen dat die nieuwe woonfuncties uiteindelijk ons bedrijven de provincie uitdrukken, want die hebben we ook nodig. Met name het mkb, maakbedrijven, kleine industrie die soms ook overlast geeft, ja, daar wil je niet naast kunnen wonen. Maar verder, er kan op heel veel plekken geconverteerd worden wat mij betreft.

De heer **WEYERS**: Ja, nee, mee eens. Maar die ruimtevraag voor bedrijvigheid zit hem vooral in bedrijventerreinen en wat minder in kantoorlocaties. Dus daar kan ik bij aansluiten. Dank u.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik ben blij te horen van de heer Van Schie dat hij al duidelijke beleidskeuzes maakt voor de komende periode. Maar het verbaast mij enigszins, want u claimt nu allerlei hectares in het landelijk gebied voor allerlei functies, terwijl ik altijd begrepen heb dat de VVD ook

het binnenstedelijk bouwen, in ieder geval de afgelopen jaren, als eerste optie altijd omarmd heeft.

Ja, het is wat ons betreft altijd en-en geweest. De opgave is zo groot dat we moeten bouwen daar waar het het snelste kan. Soms is dat binnenstedelijk, maar soms kan het ook in het landelijk gebied. Dus dat we daar exclusief voor binnenstedelijk bouwen hebben gekozen, dat heeft u echt verkeerd begrepen, want wij vinden juist ook dat de leefbaarheid in onze kernen, steden en dorpen gewoon erg belangrijk is én daar ook gebaat bij binnenstedelijk groen, een plekje om te spelen. Dus die balans ook van 'hoe verstedelijk je het gebied' vinden wij soms wel een beetje doorslaan. En bijvoorbeeld de Merwedekanaalzone in Utrecht Stad, daarvan heeft de lokale VVD daar altijd – weet ik toevallig – gezegd van, nou, bouw het nou niet helemaal propvol met elfduizend woningen, maar beperk je tot zes tot acht, want dan blijft het ook nog een beetje leefbaar in de buurt.

De heer **WESTERLAKEN**: Dan constateer ik dat in alle discussies die we de afgelopen jaren gehad hebben hierover ik toch een ander beeld heb gekregen, behalve daar waar het ging om Rijnenburg en de stad Utrecht. Want in de andere delen van de provincie heb ik daarover toch vaak andere geluiden gehoord.

Nou, ja, het kan zijn dat ik niet goed heb opgelet, maar volgens mij is de lijn bij ons altijd geweest: bouwen waar het kan en snel wat, want iedereen zit gewoon te wachten op een nieuwe woning. En weet je, dat is echt – laten we elkaar gewoon ook aankijken – iedereen maakt dat mee in zijn omgeving dat er starters zijn, studenten, maar ook senioren die op zoek naar zijn naar betaalbare woningen, maar die gewoon niet te vinden zijn, omdat ze niet gebouwd zijn of omdat ze schreeuwend duur geworden zijn door een tekort dat wij hier gecreëerd hebben met ons ruimtelijk ordeningsbeleid. Onze schuld hier, hè? Wij gaan erover. Dit is de plek waar de ruimtelijke ordening in Utrecht wordt besloten. Hier bepalen we of er mensen wel mogen wonen of niet.

De **VOORZITTER**: Goed, dank u wel. Ik kijk even. Meneer Bart, echt op hetzelfde punt? Het is uw tweede interruptie al en we zijn nog niet verder gekomen in het betoog van de heer Van Schie. Dus beperkt. Ja.

De heer **BART**: Ik zal me hierna beperken en proberen meer in te houden. Ja, voorzitter, ik werd toch een beetje getriggerd. Dat werd net gezegd – dus ik noem het maar even – door het feit dat de VVD het had over waarde creëren. Als het gaat over waarde creëren én de VVD zegt er iets over, moet je altijd een beetje opletten, want voor wie gaan we die waarde dan creëren? En wat voor waarde creëren we? In de kadernota gaat het heel duidelijk over: we willen met zijn allen publieke waarde creëren. Het voorbeeld wat de heer Van Schie net zegt over dat we waarde kunnen creëren door grond te bestemmen als woningbouw, wat we dan doen, is, we creëren waarde voor grondspeculanten. Dat is iets waar de VVD wellicht heel gelukkig van wordt, maar wij wat minder. En de kosten die zijn voor ons. De kosten voor het aanleggen van infrastructuur voor in het buitenstedelijk gebied bouwen, die komen op onze rekening. Dus in plaats van daarmee het tekort op te lossen, zoals de heer van Schie schetst, geven we daarmee eigenlijk geld en winst aan private zakken en zorgen we voor meer kosten bij ons. Terwijl we het woonprobleem wat we nu hebben, waarmee we onze-

De **VOORZITTER**: Wat is uw vraag?

De heer **BART**: Nou ja, mijn kritiek is eigenlijk, en mijn vraag daarbij ook: ik snap niet zo goed hoe de heer Van Schie daarmee kan denken het woonprobleem op te lossen, terwijl het enige wat hij daarmee doet: het creëren van private winst is en niet sneller onze inwoners een woning geeft.

De heer **VAN SCHIE**: Voorzitter, wat mij betreft is het en-en. Als we het voorbeeld wat we zojuist aanhaalden, Rijnenburg, nemen, daar hebben de ontwikkelaars ook al aangegeven: wij willen heel graag bijdragen aan die bovenlokale voorzieningen. We willen graag meehelpen om een weg aan te leggen of een goede ov-verbinding. En daar kun je ook als gemeente, maar ook als provincie natuurlijk ook bilaterale afspraken over maken met anterieure overeenkomsten. Dus het feit dat dat wij die grond zo duur hebben gemaakt in onze provincie zorgt ervoor dat heel veel mensen geen betaalbare woning kunnen vinden. Dat kunnen we in één klap oplossen door veel meer ruimte te bieden. Maar goed, dan prik je de bubbel misschien wel heel erg leeg. Dus je moet dat gedoseerd doen. Maar daar kun je dus ook goede afspraken over maken bij wie het landt. En wij vinden uiteindelijk- Ja, de heer Bart zegt, de woningzoekenden hebben daar niks aan. Maar die hebben er ook niks aan als ze de provincie uitgejaagd worden omdat ze hier geen woning kunnen vinden. Wij vinden dat onze inwoners recht hebben op een woning in de nabijheid van waar ze werken of waar ze zijn opgegroeid. We hebben prachtige plekken daarvoor, grootschalig en kleinschalig, Benut dat.

De **VOORZITTER**: Goed, dank u wel. Meneer Dercksen, voor u geldt ook: een interruptie op een interruptie. Beperkt graag.

De heer **DERCKSEN**: Ja, dit gaat over het thema wonen. Dat heb ik net niet geïnterrupteerd. De heer Van Schie roept enthousiast dat de provincie vooral gaat over de ruimtelijke ordening. Dat we hier de middelen hebben om gebieden aan te wijzen om woningen te bouwen. Maar dit is volgens mij sinds Napoleon het eerste college waar de VVD niet in zit. In hoeverre trekt u zich dat dan zelf aan?

De heer **VAN SCHIE**: Ja, enorm. Ja, nee, natuurlijk hadden we dat veel eerder had moeten doen. Het is ook gewoon niet goed geweest. Alleen ja, u weet ook hoe het gaat in coalitieland: de VVD heeft het nooit alleen voor het zeggen gehad in onze provincie, zelfs niet toen we 23 zetels hadden. Dus het feit dat er de afgelopen vier jaar niet gebouwd is en in de acht jaar daarvoor niet, dat komt echt omdat de collega's daar gegroeid zijn. En laten we wel wezen: dat is ook democratie. Dus we kunnen hier met zijn allen wat van vinden, maar uiteindelijk moeten er gewoon 25 mensen hier hun hand opsteken en dan gebeurt er iets. En dat gaat al sinds Napoleon zo.

Mevrouw **LEJEUNE**: Ik heb een vraag aan meneer Van Schie. Zou die woningcrisis niet ook te maken hebben met het beleid in Den Haag waar de VVD al tien jaar aan de macht is? En ik denk aan de verhuurdersheffing, ik denk aan de stop op de bouw van sociale huurwoningen. Zou daar niet ook een deel van het probleem zitten?

Nou, voorzitter, we zien natuurlijk nu dat Den Haag regie gaat nemen. Dan worden we ook weer een beetje voorzichtig. Dus ik vind het wel primair aan gemeenten in samenspraak met de provincie om de ruimtelijke ordening te regelen. Dat deden ze niet meer in Den Haag, nu gaan ze dat weer wel doen. Dat vindt de VVD ook best wel spannend, want er is plotseling een Hugo de Jonge die van alles vindt over wat wij hier moeten. Maar natuurlijk, wat ik net tegen de heer Dercksen zegt, zeg ik ook tegen mevrouw Lejeune, voorzitter: als er dingen niet goed gaan in dit land, dan zijn de mensen die besturen daar medeverantwoordelijk voor. Dus de VVD heeft ook steken laten vallen als het gaat om te voorzien welke woningbouwopgave hoe moest worden opgelost en te veel vertrouwen

gehad misschien in dat provincies het zelf konden oplossen en te weinig rekening gehouden met die linkse besturen die daar ook zitten.

De **VOORZITTER**: Goed dank u wel. Ik stel voor dat u uw betoog gaat vervolgen, want het maakt de tongen los. Dus dat is een goed teken.

De heer **VAN SCHIE**: Dat is fijn, voorzitter. Dan gaan we nu hebben over stikstof. Ook zo'n klein onderwerp. En ook hier zeggen we, luister nou naar die kenners – ik heb het net al gezegd bij de interrupties – die agrarische bedrijven en die natuurbeheerders, om te komen tot een programma dat werkt, dat ervoor zorgt dat de stikstofaanwas in die beschermde gebieden echt wordt opgelost, Maar dat we niet als overheid gaan vertellen hoe het moet, maar juist het right to challenge bij wijze van spreken serieus nemen. En ook aan die ondernemers zelf vragen van, nou, dit is de opgave, hier moet gewoon minder stikstof komen, jullie hebben hier grond: los het op, kom maar een voorstel. Dat is wat ons betreft het beste om die natuurbescherming, die noodzakelijk is, ook daadwerkelijk te realiseren. Ik zei net al: dan hoeft je niet per se alles op te kopen en boeren het werk onmogelijk te maken. Je moet ze alleen uitvragen hoe ze die nieuwe kansen voor energieopwekking, voor woningbouw, voor kleinschalige bedrijvigheid ook kunnen benutten voor nieuwe verdienmodellen. En mijn vraag aan het college daarover is, dat vrijdag het spannende besluit van het kabinet komt over de stikstofaanpak, en hoe gaat het college dan ook direct in gesprek met die bedrijven? Is er al een communicatieplan? Hoe gaan we die sector nou eens serieus nemen in de opgave te transformeren en het echt met elkaar samen doen?

Voorzitter, bodem, water en milieu dan. In de stukken lezen we dat alle gestelde doelen met betrekking tot water en waterkwaliteit zijn behaald. En toch horen we zorgwekkende verhalen over de Kaderrichtlijn Water, dat de doelstellingen misschien wel niet gehaald worden en dat er ook weer grote problemen te verwachten zijn. Hoe kijkt het college daarnaar? En hoe gaat ze ervoor zorgen dat we die eindstreep feilloos halen? En ik zei net al: er kan ook een onderzoek komen naar de noodzaak van het programma en de omvang van het programma Groen Groeit Mee en de natuurgroei. Hoe groot is het tekort eigenlijk van die natuur als die provincie groeit in inwoners? Wat is de werkelijke behoefte? En is het college bereid een MKBA uit te voeren op de Groen Groeit Mee-opgave?

Voorzitter, de energietransitie, daar hadden we eigenlijk wel wat meer aanscherpingen verwacht van het college. Er is een klimaatcrisis, maar de afgelopen maanden zijn de betaalbaarheid van energie en leveringszekerheid dagelijks onderwerp van gesprek aan de keukentafels in onze provincie. Hier moet de provincie dus stevig aan de bak en dan moeten we geen projecten gaan doen die gemeenten, ondernemers en huiseigenaren heel goed zelfstandig kunnen, maar ons concentreren op die taken die er toe doen en die goed zijn voor de markt en waar de rijksoverheid juist geen rol heeft. En daarom komen Dop van Ulzen en Vincent Janssen in de commissie met een initiatiefvoorstel: een onderzoek om te weten op welke manier investeringen in de energietransitie kunnen worden versneld. En de vraag van steden in onze provincie om aandeelhouder te worden past binnen de kaders van dit onderzoek. Want versnelling, dat is echt noodzakelijk, voorzitter. Iedereen ziet het elke dag. Energie Groeit Mee is wat ons betreft dan ook een hashtag.

Voorzitter, dan een belangrijk programma waar de provincie taken heeft: bereikbaarheid en ov. En het college maakt geen geheim van haar ambitie tot mobiliteit. Iedereen uit de auto en op de fiets en in het ov. Maar wij willen graag ook de doorstromingsknelpunten waar onze inwoners dagelijks mee worden geconfronteerd oplossen. En is het college nou een keer bereid om echt te luisteren naar onze inwoners én ondernemers over de manier waarop ze graag willen verplaatsen in onze provincie en dat te faciliteren? HOV is daarbij een ruggengraat voor een goed mobiliteitssysteem. Dat

hoort ook bij de groeispromg die we willen maken, maar ook Grijs Groeit Mee. De VVD vindt het ov erg belangrijk en dus maken we ons in deze fase – en ik denk iedereen – erg zorgen over de bezetting. Dus de vraag is ook: wat gaat het college nou concreet doen om die mensen weer in de bus te krijgen in plaats van alleen maar de rekening te betalen voor halflege bussen?

En we maken ons ook zorgen, voorzitter, over de voortgang van de vervoersknooppunten. De subsidies zijn door de gemeenten onvoldoende benut. En wat kan de provincie nou doen om die gemeenten te helpen, zodat mensen ook echt kunnen kiezen hoe ze van A naar B komen en allerlei verschillende modaliteiten kunnen gebruiken in hun reis? We overwegen een motie om het college op te roepen om samen te werken met gemeenten en om tot een andere prioritering van voorzieningen te komen, die beter aansluit bij de wensen van onze inwoners.

Rijenburg, hadden het al even over gehad. En ook daar is de openbaar vervoersbehoefte erg belangrijk, vindt het nieuwe college in Utrecht. Wij willen graag vragen bij motie of het college wil onderzoeken of de studiefase voor het bereikbaar maken van Rijenburg naar voren kan worden gehaald, nu al te starten, inclusief een MKBA, zodat we ook echt Rijenburg bereikbaar maken wanneer er daar gebouwd kan worden.

Dan, voorzitter, nog iets over cultuur en erfgoed. We willen het college daar complimenteren met de inzet tijdens de coronaperiode. We zien wel dat de sector het nog moeilijk heeft om het publiek weer te vinden en ook daar zijn we optimistisch dat het ooit weer goed komt. Maar bij de restauratieopgave van onze rijksmonumenten zijn we wel heel erg bezorgd dat we daar voldoende middelen voor vrijmaken. We willen dat deze opgave ook meegroeit in de groeispromg, want hoewel er wel in beeld is wat er moet gebeuren, is de opgave enorm groot en zullen we echt aan de bak moeten om daar wat voor te doen.

Dan, voorzitter, op economie. Ook dit programma heeft tijdens de lockdowns profijt gehad van de steun van het college en onze ondernemers zijn daar blij mee. We zouden het ook fijn vinden als hier het college nog beter luistert naar die ondernemers. Het is echt geweldig dat gedeputeerde Strijk echt betrokken is en ook regelmatig zijn gezicht laat zien, maar het zou nog fijner zijn als het college in zijn geheel eens langskomt bij ondernemers en bij het bedrijfsleven en dan luistert waar ze behoefte aan hebben en letterlijk ruimte biedt in het ruimtelijk programma, ook samen gaat werken met ondernemers. Want, ja, uiteindelijk zijn ondernemers gewoon weg als ze gewoon geen ruimte krijgen om te groeien. En als we dan als PS een keer iets besluiten bij abonnement over het accountmanagement in West bijvoorbeeld, informeer ons dan als het niet lukt of doe het gewoon. En ook hier is weer een meegroei-opgave. Werk groeit ook mee met de groei van onze provincie. Dus hoe kunnen we tijdig anticiperen op de grote groei of op tegenvallers in de economische conjunctuur? En hoe passen we onze ruimtelijke ambities met investeringen daar dan op aan?

De heer **BART**: Ik heb de VVD nu gehoord, volgens mij, we moeten groeien met wonen, we moeten groeien met eigenlijk met alles. Nu laatst ook Grijs Groeit Mee zelfs. Is er ook een gebied hier in de provincie waar we niet in gaan groeien volgens de VVD of waarin we iets kunnen gaan afbouwen?

Daar hebben we net natuurlijk over gehad. Ruimtelijk is dat natuurlijk duidelijk, maar er zijn ook duidelijk financiële keuzes te maken in onze provincie. Dus om alles mogelijk te maken wat wij ambiëren, heb je van de schaarse middelen die we in onze provincie hebben wel scherpe keuzes te maken. Dat hebben we in onze toekomstbegroting vorig jaar laten zien door een heleboel kleine programma's te schrappen en allerlei leuke ambities uit dit collegeprogramma, waar onze inwoners niet op zitten te wachten, gewoon even niet te doen, kun je een enorme pot creëren waarmee je kan investeren. En dat is ook nodig. We zien nu in de staat van onze provincie, dat we de afgelopen jaren te weinig hebben gedaan aan bereikbaarheid en woningbouw. En dat is wel noodzakelijk. En die keuze maken wij dus ook.

De heer **BART**: Er wordt nou juist in die programma's enorm goed geïnvesteerd in de kadernota en in de groeisprong. Dus ik vind het een beetje gek dat de VVD dat dan tekort vindt schieten. Maar wat ik nog vreemder vind, is eigenlijk dat u zegt: alles moet groeien, behalve de begroting van de provincie. Nee, maar dat lijkt me een heel realistisch verhaal. Dank u wel.

Nou, voorzitter, ik heb niet gezegd dat de begroting niet mag groeien, maar dat je er scherpe keuzes in moet maken. Dus ik denk inderdaad dat als we straks honderdduizend woningen gebouwd hebben en een boel extra inwoners hebben, dat dat betekent dat de hele schaal van de provincie stijgt. En dat is ook de reden – de heer Dercksen vroeg ernaar – waarom wij al heel vroeg gevraagd hebben van, denk nou na over die toekomst, maak die groeisprong inzichtelijk, kijken we welke knoppen we hebben om aan te draaien. Beslis met elkaar scherp wat relevant is én waar je taak ligt als provincie, zodat je ook de middelen hebt om die groei te faciliteren. Ja, wij gaan niet voor het krimpmodel. Dat is evident. En ik weet dat GroenLinks daar anders over denkt, maar wij vinden dat er ruimte moet zijn voor onze inwoners om hier te komen wonen, maar ook om zich te verplaatsen. En dan niet alleen op de fiets, maar ook met de auto als dat zo uitkomt.

De **VOORZITTER**: U vervolgt.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, voorzitter, ik was volgens mij al- Nee, nog even over die economische groei. Ook juist misschien een repliek op de heer Bart. Wij geloven ook dat er echt voldoende werkplekken moeten zijn voor praktisch opgeleide Utrechters. Gewoon bedrijventerreinen waar gemaakt wordt. Want wij denken dat werk voor iedereen bereikbaar moet zijn.

Voorzitter, dan het Programma Financiën. Bestuur en overhead pakken we maar even bij elkaar. En ook hier begin ik weer met een pluim voor de aanpak van de ondermijning. Een belangrijk onderwerp waar we blijvend alert op moeten zijn, juist ook met de groei misschien wel, want ook criminaliteit groeit helaas mee. Het is wel jammer dat de verbeteringen in onze eigen bedrijfsvoering nog niet echt doorzetten en met name de voortdurende problematiek rondom subsidies vraagt om extra aandacht. Er is veel geïnvesteerd in de organisatie, waren wij ook blij mee, maar belangrijke programma's realiseren nog steeds niet wat nodig is. Dus zoals ik net al zei tegen de heer Bart: focus op de grote opgave is echt belangrijk. En dat zeggen we niet nu alleen; dat zeggen we al drie jaar en dat zullen we blijven zeggen. Doe liever een paar dingen, goed dan vijftig dingen beginnen en niet afmaken.

Voorzitter, dan een concreet punt over een beslispunt, beslispunt acht, over het belastinggebied. Daar hebben we vorige maand nog een uitgebreid debat over gevoerd. Het was een goed debat met een uitspraak en toch nu ook weer een beslispunt. Wat ons betreft is dat overbodig en kan het eruit. We overwegen een amendement.

Voorzitter, we zijn echt wel blij met het groeisprongmodel dat op ons initiatief werkt aan een toekomstig solide beleid en de keuzes en de consequenties ervan in beeld brengt. Maar het is nog geen samenhangende langetermijnstrategie, zoals bedoeld in motie M96, die wat ons betreft dan ook nog niet is afgedaan. Het huidige beleid als uitgangspunt nemen, vinden we ook echt een rare keus en politiek gedreven. Het is wat ons betreft nodig dat er keuzes worden gemaakt en wij vragen – en zullen dat zo nodig met een motie onderstrepen – dat er een zero based analyse komt van de begroting die we ook kunnen gebruiken bij het inrichten van die langetermijnstrategie en die na de verkiezingen ook een goed uitgangspunt biedt aan onze ambtsopvolgers om daarmee aan de gang te gaan én scherpe keuzes te maken.

Als ik dan toch bij de financiën ben, misschien kan de gedeputeerde toezeggen om met een rentestrategie te komen. Nu we zien dat de kapitaalmarkt zich ontwikkelt en het

gratis geld op lijkt te zijn. Wat zijn de gevolgen voor de begroting en voor de lange termijn? En het is daarbij zeker niet nodig om alleen maar te denken aan extra inkomsten – dat lijkt nu wel nu er steeds een onderbesteding is – en de verhoging van de opcenten van dit jaar dus eigenlijk niet nodig was. Wat de VVD betreft geven we dat geld dus ook terug aan de belastingbetaler die het al zwaar genoeg heeft op dit moment. We komen met een amendement Give the money back.

Voorzitter, het trendonderzoek, dat gebruikt is bij die goede groeispronganalyse, lijkt soms nogal gekleurd. Laten we zeggen dat het een beetje linksig aanvoelt soms. Was het in dit geval nou eigenlijk alleen maar expert judgement wat er gebruikt is of is er ook echt geluisterd naar gemeentebesturen, ondernemers en Utrechters en gevraagd naar hun wensen en zorgen voor de toekomst? En zo nee, is het college dan alsnog bereid om dat te doen, bijvoorbeeld door een reflectie van onze gemeentebesturen te vragen op de groeisprong? Dat zouden wij enorm waarderen.

Afrondend. De VVD zal in onze commissie steeds vragen om duidelijke keuzes en focus op die zaken die je beter met elkaar samen kan doen dan elk apart. We bereiden ons ook al voor op de verkiezingen en kijken ook uit naar de toekomstplannen die we kunnen voorleggen aan de kiezer. En natuurlijk, we zijn benieuwd naar de toekomstplannen van de collega's hier in de Staten. En, we vinden het leuk dat er gewerkt wordt aan weer een kieswijzer. Daar waren we zelf minder enthousiast over. Maar als die kieswijzer er komt straks bij de verkiezingen, dan willen we wel graag dat die openbaar en controleerbaar is, zodat we weten hoe dat advies tot stand komt. Wij denken dat goed luisteren een eerste stap is om focus aan te brengen in de programma's. We zijn optimistisch dat we elkaar daar ook in gaan vinden de komende weken.

En tot slot, voorzitter, is de VVD positief over de inzet van ons eigen pand voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen en de voortvarendheid waarmee dit is aangepakt. Het geeft ook aan dat het best mogelijk is om andere functies te geven aan kantoorpanden als dat nodig is en dat er op steeds meer werklocaties ook gewoond kan worden. Het zou ons een plezier zijn als we op veel meer plekken in onze provincie struikelen over kinderfietsjes op plekken waar we dat eigenlijk niet verwachten. Dank u wel.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan de heer Bart.

De heer **BART**: Drie jaar geleden is het inmiddels alweer dat het coalitieakkoord Nieuwe energie voor Utrecht gepresenteerd werd. Het was een periode waarin we vol optimisme naar de toekomst keken, ondanks dat veel van de grote opgaven die we nu nog steeds hebben toen ook al bestonden. Veel mensen waren op zoek naar een betaalbare woonruimte. De biodiversiteit in onze provincie ging achteruit. We moesten nu eens echt tempo gaan maken met de energietransitie. Maar we hadden er vertrouwen in dat dit zou gaan lukken de komende jaren. Die opgaves waren dus op zichzelf al moeilijk genoeg, maar de afgelopen jaren kregen we er vervolgens ook de ene crisis na de andere overheen. Het begon met stikstof, vervolgens corona en nu de gevolgen van die verschrikkelijke oorlog in Oekraïne. We leven simpel gezegd in enorm onzekere tijden. Dat maakt vooruitkijken naar de toekomst ook een stuk ingewikkelder. De kadernota waar wij vandaag met elkaar over spreken kijkt naar de komende vier jaar, maar die zijn dus de afgelopen drie jaar best wel onvoorspelbaar gebleken. ik hoop in ieder geval dat die wat minder crises zullen gaan bevatten de komende jaren. Dat lijkt me ook lastig, want tegelijkertijd zien we dat de gevolgen van de klimaatcrisis ons ook nu al bereiken. Enorme droogte gevolgd door juist enorme regenbuien zorgen voor enorme overlast. Nu ook afgelopen weekend nog in Nieuwegein, Oudewater, Montfoort, IJsselstein. En dat is dan alleen nog maar wat in onze provincie gebeurde. Toch kijkt GroenLinks positief en hoopvol naar de toekomst, voorzitter, en daar is deze kadernota echt belangrijk voor.

Want om uit die crisismodus te komen, zijn volgens ons drie dingen echt belangrijk. Allereerst een goede probleemanalyse. Waar komen die crisissen nou vandaan? En wat is er voor nodig om deze op te lossen? En dan ten tweede, een heldere visie waar we dan met zijn allen naartoe willen als samenleving. Hoe willen we dat 2026 of 2040 of 2050 eruit gaat zien? En hoe zetten we daarbij het welzijn van onze inwoners centraal? En ten derde dan, een logische verdeling van financiële middelen die daarbij past. Ja, wat ons betreft is deze kadernota dat.

Want die crisissen waar we nu in zitten, die waren helaas ook gewoon allemaal voorspelbaar. De stikstofcrisis begon met een creatief boekhoudsysteem, een beetje plechtig beloven om, als je nu een hele zak chips naar binnen werkt, dan echt morgen echt te beginnen met je dieet; maar dan dus met onze stikstof. We staan inmiddels diep rood in onze natuurrekening, ook hier in Utrecht. Dat is slecht voor onze natuur, voor de biodiversiteit, voor de klimaatcrisis en bovenal ook de gezondheid van onze inwoners. Waarom werd die wetgeving dan landelijk toch goedgekeurd? Dat lag eraan omdat het ontbrak aan een echt goede visie. Waar willen we zijn over twintig jaar? Als je weet hoe je de samenleving er over twintig jaar uit wilt laten zien – bijvoorbeeld gezond en groen – dan kies je niet voor een korte termijn fix die langere termijnproblemen groter maakt. Met corona ook. We zien een nieuwe ziekte waar we helaas niet meer vanaf komen. We weten dat het een zoönose is en dat de kans op een pandemie alleen maar groter is geworden door jarenlang inhakken op onze wereldwijde natuur, steeds minder leefgebied voor wilde dieren en veel dieren die bijvoorbeeld bij de intensieve veehouderij op een kleine oppervlakte bij elkaar worden gehouden, waarbij er ook gewoon een grotere kans is dat een ziekte overgaat van dier op dier of van dier op mens. En met de hoeveelheid dieren momenteel hier in Nederland is er een grote kans dat dat hier nog een keer kan gebeuren. Als je kiest voor een goede visie, een gezonde en groene provincie, dan horen daar maatregelen bij die die risico's inperken. Dan accepteer je helaas ook korte termijn pijn, maar die op langere termijn ook een beter perspectief biedt voor onze boeren, voor onze inwoners en voor onze dieren in het algemeen.

En dan nog die oorlog in Oekraïne. We zien dagelijks de totaal verwoeste steden, de slachtoffers, het nodeloze geweld. En de problemen die hier in Nederland zijn, vallen daarbij eigenlijk in het niet. Maar ook hier in Nederland en met ons in Europa spekken wij de oorlogskas van Poetin nog steeds, omdat we ook na de invasie in 2014 blijkbaar nog niet voldoende urgentie voelden om onafhankelijk te worden van fossiele brandstoffen, om onafhankelijk te worden van autoritaire regimes. Dus dat had voorkomen kunnen worden, opnieuw, door een duidelijke visie: waar wil je over twintig jaar staan? Een overheid die durft om richting aan te geven, ook als dat niet makkelijk is. Dus al deze crisissen hebben wat GroenLinks betreft dezelfde wortel: te veel markt, te weinig visie vanuit de overheid en ook te weinig actie op klimaatgebied. En dat komt misschien ook wel door een weigering om die diepere analyse te maken. Dus vandaar dat wij daar hier toch nog even mee beginnen. We zijn er eigenlijk blij mee dat, als je kijkt naar deze crisissen – en daar zou je eigenlijk misschien een beetje moedeloos van worden – dat onze provincie nu eigenlijk al een paar jaar echt een andere afslag heeft genomen. En dat wij dus eigenlijk wél die keuzes durven te maken. En dat je ook ziet in de groeisprong dat die visie daar ook echt dus ligt: een visie over waar je over twintig jaar wil zijn. En dat we dat dus ook de komende vier jaar gaan doen met de kadernota waar wij vandaag over spreken. Keuzes die de gezondheid en het welzijn van onze inwoners op de eerste plaats zetten en die kijken naar brede welvaart in plaats van zich blind te staren op ongebreidelde groei zonder rem op welk stukje daarvan of wat dan ook. Dat is een visie hebben op waar je naartoe wilt. En GroenLinks kan die visie, die hier in de kadernota staat, dus van harte ondersteunen.

De heer **VAN SCHIE**: De heer Bart maakt nu toch wel een beetje een karikatuur van de samenleving, dat we denken dat wij hier vanuit het provinciehuis de wereldwijde crisis kunnen bezweren. Kijk, ik ga een heel

stuk mee in het betoog van de heer Bart, dat hij zegt van, nee, de overheid heeft een rol. Maar om nu de markt de schuld te geven van alle crises die we hebben meegemaakt, daar is de VVD uiteraard weer niet zo van. Uiteindelijk zijn de markt, kiezers, inwoners en het openbaar bestuur in samenspraak met elkaar over hoe we de samenleving inrichten. Het is zelfbestuur, we doen het met elkaar voor elkaar. Mijn ervaring van de afgelopen periode, en juist ook van de crisis die we nu doormaken, is nou niet dat de overheid uitblinkt in het maken van de juiste kaders en ervoor te zorgen dat door overheidsingrijpen alles beter wordt. Soms is het gewoon beter om de zaken een beetje los te laten en ook de ruimte te laten aan initiatieven uit de markt en ondernemers en ook vragen te beantwoorden die kiezers stellen.

De **VOORZITTER**: Uw vraag, meneer Van Schie?

De heer **VAN SCHIE**: Dus mijn vraag aan de heer Bart is, denkt hij nou echt dat met deze kadernota de grote crisissen in onze samenleving opgelost worden?

De heer **BART**: Ik ging er eigenlijk inderdaad vanuit dat de oorlog in Oekraïne morgen voorbij is, nadat we deze kadernota hebben aangenomen. Nee, natuurlijk niet. Alleen, wat wel belangrijk is, is dat op het moment dat we leven in deze onzekere tijden, met die crisissen om ons heen, dat het extra belangrijk is dat de overheid dus wel haar rol pakt. Zoals de heer Van Schie zegt, hebben daarin overheid, markt, inwoners allemaal een rol te spelen. Maar een onderdeel van het probleem van de crisissen waar we nu in zitten juist dat de overheid die rol niet pakte. Juist dat de overheid zowel landelijk als provinciaal de teugels juist te ver los heeft gelaten. En ik zie dat we hier in de provincie juist proberen, als provincie en als middenbestuur, om die rol juist wel weer te pakken. Om die gesprekken aan te gaan met gemeenten, met inwoners. Om ervoor te zorgen dat ons beleid beter aansluit bij die crisissen waar we nu voor staan, dat we haast maken met de energietransitie, dat we haast maken met de transitie die de landbouw nodig heeft, ook om onze boeren een perspectief te bieden, ook om onze inwoners een kans te geven om te ondernemen. En daarvoor zeg ik, dan is het belangrijk dat wij hier dus als provincie die rol ook steviger pakken. Dat hebben we tot nu toe niet gedaan. Dus ik zeg hierbij niet: het is de schuld van de markt. Ik zeg juist: nee, wij hebben als overheid juist ook een rol te pakken en dat hebben we niet gedaan; en dat zijn we nu aan het verbeteren.

De heer **VAN SCHIE**: Daar vinden de heer Bart en ik elkaar natuurlijk volledig, als je zegt van, luister naar de mensen en help ze om die problemen op te lossen in plaats van ze moeilijker te maken. Dan zitten we helemaal op dezelfde bladzijde. Want wij denken juist dat de oplossing voor heel veel van de problemen die de heer Bart schetst, ligt in de creativiteit van de mensen in de samenleving, van ondernemers die kansen zien. Dus laten we daar in de commissie ook het gesprek over voeren van, hoe kunnen we ervoor zorgen dat we als overheid de samenleving in zijn kracht zetten in plaats van dat we ze afremmen?

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ik hoor de heer Bart een aantal crisissen beschrijven en dan een sterke en grote overheid daartegenover zetten als oplossing. En ik ben benieuwd hoe hij dan de rol van de overheid beoordeelt vanuit het Programma Nooit meer honger na de Tweede Wereldoorlog, waarin de kleinschalige landbouw volledig de nek is omgedraaid.

Ik had niet verwacht dat ik ook hier een geschiedenisles bij zou krijgen, bij deze kadernota. Maar goed, ik haal er zelf ook wat plekken buiten de provincie bij. Dus dat is dan

prima. Ik ben niet bekend met dat specifieke programma, maar mijn pleidooi hier voor een sterkere overheid is er nou juist om ervoor te zorgen dat we die overheid ook de kans geven om zijn rol te pakken. Daarbij zijn ook af en toe zeker dingen misgegaan bij de overheid. Maar de overheid heeft er ook voor gezorgd na de Tweede Wereldoorlog dat volkshuisvesting op gang kwam, dat juist de economie hier ook is gegroeid. De overheid is voor een belangrijk deel ook verantwoordelijk geweest voor juist de groei van de landbouw hier in Nederland daarna. Dus ja, dat heeft dan helaas ook negatieve gevolgen gehad. Ook de overheid faalt daarin weleens. Alleen, als de overheid haar rol niet pakt, dan lossen we die problemen in ieder geval niet op.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Voorzitter, wat wilt u dan dat de overheid doet in specifiek het dossier landbouw? U schetst de problematieken die er spelen. Wat is dan uw visie wat daar moet gebeuren vanuit de overheid?

Ik denk dat die visie van GroenLinks daarop al wel wat langer bekend is. Die wil ik hier best nog een keer schetsen. Maar ik denk dat het ontzettend belangrijk is dat wij onze boeren en onze landbouw helpen bij de transitie naar extensieve veehouderij, dat wij ervoor zorgen dat boeren ook de overstap kunnen maken naar bijvoorbeeld de teelt van gewassen die belangrijk zijn als biograndstoffen, ook voor onze bouwopgaven. Dat we daarbij die boeren zekerheid bieden. En dat we tegelijkertijd ook proberen om onze veestapel in te krimpen. Het lijkt me een helder verhaal. Maar dat is ook een discussie natuurlijk na vrijdag, nadat we de brief krijgen over wat nu uiteindelijk de stappen gaan zijn die de landelijke overheid gaat nemen, nog eens extra kunnen nemen.

De heer **DERCKSEN**: De heer Bart pleit voor een nog grotere overheid. Die is nog nooit zo groot geweest als nu onder elf jaar Rutte. En een grotere rol betekent onder andere, zegt de heer Bart, dat we meer haast moeten maken. Is het juist niet zo dat die haast heeft geleid tot veel problemen die we nu hebben? Laten we energie nemen. We hebben in alle haast Groningen van het gas afgesloten en niet die mensen gecompenseerd. Dat schijnen we niet te kunnen organiseren als hele grote overheid. En nu zijn we afhankelijk van Poetin. We hebben het netwerk overbelast. Als je in Noord-Holland een pandje wil aansluiten op het net, dan kan dat niet. Oplossing: dieselaggregaten. We hebben de Noordzee volgeplempt met windmolens. Tienduizend kilo aluminium per molen verdwijnt er in zee. Voordat we pleiten voor nog meer overheid wordt het niet tijd dat we eerst gewoon even nadenken wat we doen en vooral als overheid.

Relatief gezien, ten opzichte van de andere economische sectoren, is de overheid juist alleen maar kleiner geworden de afgelopen twintig, dertig jaar. En het probleem is nou juist dat we die haast niet hebben gehad. Als we kijken naar de problemen die de heer Dercksen schetst over bijvoorbeeld de energie-infrastructuur: we wisten allang dat die energietransitie eraan zat te komen en toch hebben we continu getreuzeld met nieuwe wetgeving invoeren, waardoor we uiteindelijk juist onze energie-infrastructuur konden versterken, zodat we ervoor konden zorgen dat we klaar waren voor die energie-opgave die er was. En dat hebben we niet gedaan. Dus het antwoord daarop is juist: ja, we hebben een sterkere overheid nodig die daarin meer actie onderneemt; en niet, zoals de heer Dercksen schetst, dat we te veel haast zouden hebben gehad.

De heer **DERCKSEN**: Ja, het enige wat u zegt is: ja, we hadden die haast eerder moeten doen, want dan hadden we die ellende eerder gehad. Dat lijkt mij niet de oplossing van de problemen die we nu hebben, want het netwerk zit vol. Daar is niet over nagedacht. TenneT moet per jaar miljarden belasting betalen. TenneT. Honderd procent belasting betalen. TenneT moet per jaar miljarden betalen, omdat windmolens moeten worden afgeschakeld omdat ze de pieken niet kwijt kunnen. Er is nergens over nagedacht bij wat we doen. Er is in een tunnelvisie beleid uitgerold door een grote overheid, belobbyd

door links en mensen die de zakken wilden vullen. Er is nergens over nagedacht. En nu zitten we met de gebakken peren. We moeten geen grotere overheid hebben; we moeten een overheid hebben die eerst analyses maakt en denkt, voordat we wat doen, want nu sponsoren we inderdaad Poetin en zitten we met een vol netwerk en kan onze economie niet eens groeien, want we kunnen bedrijven niet eens aansluiten op het elektriciteitsnetwerk. Dat is Zimbabwe.

De **VOORZITTER**: Een herhaling van wat u net gezegd hebt. Dus de heer Bart hoeft daar niet op te reageren. De heer Westerlaken.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik heb een paar vragen met betrekking tot de landbouw. Het zal u niet verbazen dat mij dat zeer aangaat. Maar wat ik u hoor zeggen zojuist is, dat we in een veel onzekerder wereld leven dan we en aantal jaren terug dachten dat het zou worden. Dat betekent ook dat de voedselvoorziening op een andere manier beoordeeld moet worden dan wij bij de vaststelling van de landbouwvisie gedaan hebben. Bent u het met mij eens dat de extensivering van de landbouw daar haaks op kan staan?

De heer **BART**: Zou u die vraag kunnen- Haaks op wat onze voedselagenda is?

De heer **WESTERLAKEN**: Haaks op de opmerking die u net maakte over het extensiveren van onze landbouw.

Ik denk juist dat die complementair is. We weten vanuit de klimaatcrisis ook allang dat één van de belangrijkste dingen die wij hier kunnen doen om de klimaatcrisis vanuit onze eigen afdruk aan te pakken, is om met zijn allen te proberen om over te gaan op een meer plantaardig dieet. Dat betekent dat we sowieso minder vlees moeten gaan eten met zijn allen. Daarmee hebben we dus ook minder vlees in principe hier nodig in Nederland. Bovendien wordt nu het grootste deel van datgene wat we hier aan veehouderij hebben uiteindelijk ook gewoon geëxporteerd. Als het gaat over voedselzekerheid, waarvan ik denk dat u daaraan refereert vanwege die onzekerheid, die voedselzekerheid hebben wij hier in Nederland echt wel. En dat kan ook met extensieve veehouderij. En dat kan ook met het switchen naar andere gewassen.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik heb het niet gehad over de veehouderij. Ik had het over de landbouw. Over onze voedselvoorziening. Die is ook op het terrein van de akkerbouw en de vollegronds tuinbouw en de glastuinbouw heel extensief. Wij produceren hier niet voor Nederland alleen, tenzij u een autarkisch leven wil in Nederland. Maar wij produceren voor Europa en de rest van de wereld. Ik heb het over een voedselcrisis, die op dit moment dreigt. Dus de klimaatcrisis: prima. Uw voorkeur voor plantaardigheden: uitstekend. Maar er is een voedselcrisis. Er kan een voedselcrisis aankomen. En die los je niet alleen op met extensivering van de landbouw en het overschakelen naar een volledig plantaardig dieet.

Voorzitter, ik had het net ook over dat als je een langetermijnvisie hebt, dat je soms ook moet accepteren dat er op korte termijn pijn is, zodat je op de langere termijn het probleem oplost. Op het moment dat wij op korte termijn doorgaan zoals we nu doen, betekent dat dat wij op langere termijn de voedselcrisis erger maken. Dat betekent dat we meer graden omhoog gaan in de opwarming van de aarde. Dat betekent dat er op minder plaatsen goede gewassen verbouwd kunnen worden. Dat betekent dat graan verbouwen op verschillende plekken ter wereld lastiger wordt. Dat betekent dus ook dat we daarmee onszelf uiteindelijk in de voet schieten als het gaat over die voedselcrisis. Dus ja, ik ben het met de heer Westerlaken eens dat we daar goed naar moeten kijken. Maar juist daarom is het nog belangrijker dat we haast maken met ook die transitie.

De **VOORZITTER**: Ik stel voor dat u vervolgt.

De heer **BART**: Ik ben eigenlijk gewoon heel blij met deze kadernota, maar ook met wat er de afgelopen jaren al is gepresteerd, want daar bouwt deze kadernota natuurlijk op voort. Een aantal voorbeelden. Een aanpak inclusieve energietransitie, die met concrete ondersteuning lokale energiecoöperaties helpt opstarten. Een visie circulaire samenleving, die richting geeft aan hoe we als provincie stimuleren dat we zuiniger omgaan met grondstoffen en materialen en die hergebruiken. En dat gaat ons dus ook helpen met minder afhankelijk worden van fossiele grondstoffen en materialen van elders. Een regionale programmering waarin we sturen op een zo groot mogelijk aandeel betaalbare woningen. Het liefst sociale huur wat GroenLinks betreft. We zijn begonnen met een nieuwe aanpak om te investeren in bedrijventerreinen. En juist ook daar meer BVO's, meer duurzame opwek, meer ruimte voor groen, en dat allemaal op dezelfde bedrijventerreinen.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, ik zat al te wachten tot de heer Bart het woord 'sociale huur' ging noemen. Want we hadden hier vorige week een mooi gesprek en toen hoorde ik de heer Bart zeggen van, het is zo onrechtvaardig dat er mensen zijn met bezit in hun eigen woning. En de oplossing die hij daarvoor aandraagt is: minder mensen mogen een eigen woning hebben; iedereen moet sociaal huren. En toen dacht ik van, ja, dat is zo paradoxaal. Als de gelegenheid zich voordoet, ga ik hem toch nog eens vragen om dat toe te lichten. Want de VVD heeft dus altijd gezegd dat de eigen woning en daar verantwoordelijkheid voor nemen en je echt gewoon eigenaar voelen en eigenaarschap nemen voor je eigen huisvesting een ontzettend belangrijke waarde is van een liberale samenleving. En de heer Bart zegt: nee, liever niet; liever zoveel mogelijk een huurwoning. Ja, ik haak even af. Dus graag nu de gelegenheid om dat toe te lichten.

Ik wil de heer Van Schie eerst wel even complimenteren met deze karikatuur van mijn standpunt van vorige week. Dat vind ik toch wel erg knap en ook wel een leuke manier om dat samen te vatten. Ik wil best nog even toelichten hoe ik tegen sociale huur aankijk en ook tegen woningbezit. Iedereen is van harte welkom om zijn eigen woning te bezitten. Dat geldt overal. Alleen, wat we nu zien, is juist dat er een grote groep niet de kans krijgt om woningen te bezitten, omdat er juist een steeds kleinere groep is van partijen met vermogen, mensen met vermogen, maar ook investeerders met vermogen, die er juist voor zorgen dat dat woningbezit alleen maar verder weg van mensen komt. En de manier waarop we dat oplossen, is om ervoor te zorgen dat mensen nu in ieder geval betaalbare woningen hebben. Ik zit zelf vast in betaalbare middenhuur. De kans dat ik een woning kan krijgen in het komende jaar is uiterst klein. Dat is ook juist omdat ik zoveel van mijn inkomen kwijt ben aan die betaalbare middenhuur. Daarom zou ik het veel fijner vinden als we er juist voor zorgen dat we weer echte volkshuisvesting hebben, er ook voor de middenklasse juist de ruimte is om een betaalbare huurwoning te hebben, totdat je wellicht die stap kan maken naar je eigen bezit, naar je eigen woning. Op dit moment is dat niet zo. En dan kiezen wij ervoor om juist sociale huur en betaalbare huur nu te prioriteren in wat we erbij moeten bouwen.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, voorzitter, de sociale huur als transitie naar de eigen woning, daar ben ik het helemaal eens met de heer Bart. En het feit dat er te weinig betaalbare koopwoningen zijn, heb ik zojuist in mijn betoog al uitgebreid aangegeven: kom niet, omdat er een probleem is met het feit dat die woningen koopwoningen zijn, maar omdat ze gewoon niet gebouwd zijn. De VVD-oplossing is: zorg nou dat er gewoon veel meer betaalbare koopwoningen zijn, zodat mensen de gelegenheid krijgen om een gewoon proportioneel onderdeel van hun inkomen uit te geven aan woningen, en tegelijkertijd ook wel vermogen kunnen opbouwen in die woning en ook

eigenaarschap kunnen nemen. Dus volgens mij zitten we niet zo ver van elkaar en zou ik toch ook de karikatuur van 'o, sociale woningbouw is een soort walhalla waarmee we alle problemen oplossen' terzijde willen schuiven. Volgens mij is het een transitie. En ik zou dus ook willen zeggen: laten we veel meer corporaties stimuleren om hun bezit te verkopen.

De **VOORZITTER**: Meneer Van Schie, uw algemene beschouwingen strekken zich uit tot alle interrupties. Dus ik wou toch een beetje de interrupties gebruiken om vragen te stellen aan de spreker. En die spreker gaat nu vervolgen. Meneer Bart gaat uw gang.

De heer **BART**: Voorzitter, het zijn wel de algemene beschouwingen. Dus dan is het ook goed dat we het hebben over een visie. En dan ben ik bang dat ik de heer Van Schie moet teleurstellen, want onze visies liggen toch wat verder uit elkaar dan dat. Als het gaat over woningbezit, dan is één van de grootste problemen dat jonge starters op de woningmarkt juist niet een woning kunnen vinden, omdat zij geen kans krijgen omdat die woning verkocht wordt aan private partijen die dat vervolgens voor een schandalig bedrag door kunnen huren. Dus het gaat over juist betaalbare huur bijbouwen, is dat juist veel belangrijker. Daar zet het college ook op in. Daar zijn wij ontzettend blij mee, juist omdat we anders ook niet van die, ja, eigenlijk een soort valkuil afkomen, waardoor mensen uiteindelijk ook helemaal niet naar dat bezit toe kunnen werken. En als het dan gaat over juist die lagere sociale- Of tenminste, die sociale huur bijbouwen en niet die koopwoningen, dan is dat omdat onze analyse is dat juist daar een chronisch tekort aan is en niet aan die uiteindelijke koopwoningen. Daar is het probleem veel meer dat we die private partijen eruit moeten krijgen dan dat we er meer van bij moeten bouwen.

Voorzitter, ik ga even terug. We hadden het net over dat bedrijventerrein, dat we het ontzettend goedvinden dat wij inzetten op renovatie, maar ook op het gebied van natuurbeheer. Er ligt nu eindelijk echt een broodnodige, ambitieuze visie met Groen Groeit Mee en een nieuwe bossenstrategie. Dat vinden we echt ontzettend goed. En dat extra geld daarvoor is ook gewoon ontzettend hard nodig, want zonder die natuur en zonder Groen Groeit Mee krijgen we ook geen leefbare en gezonde provincie.

En dan, ondanks al die crises, ook nog een groot compliment dat de provincie zijn financiën én organisatie ook nog eens een stuk beter op orde heeft gekregen. Dat is ons echt een groot compliment waard. En toch denk ik ook dat het college het met ons eens zal zijn dat dit eigenlijk pas het begin is. De komende jaren worden die opgaven op het gebied van de grote transities op volkshuisvesting, op natuur, eigenlijk alleen maar groter. Als GroenLinks hadden we het eigenlijk liever gehad over een Kwaliteitssprong 2040, maar het is duidelijk dat we in de toekomst ook flink zullen moeten investeren om een fijne, leefbare provincie te hebben. En dat betekent niet blind groei faciliteren, maar juist dat soort groei in goede banen leiden en ondertussen andere zaken ook afbouwen. Die balans zit volgens ons ook in de kadernota en ook in de opzet van de groeisprong. We zijn blij met de aandacht voor de wooncrisis en het extra geld daarvoor. We zagen vorige week nog in Amersfoort welke ingrepen er dan nodig zijn in infrastructuur, in groene ontwikkeling, om te zorgen dat er daar dan ook een fijne, groene leefomgeving komt. Je kan niet simpelweg ergens een paar stenen neerzetten.

De heer **DE DROOG**: Ik wilde eigenlijk alleen maar heel kort inbreken, omdat ik iets moois voorbij hoor komen. Ik denk dat ik wil bevestigen dat ik het woord 'kwaliteitssprong' in plaats van een 'groeisprong' zeer kan onderstrepen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. U vervolgt, meneer Bart.

De heer **BART**: Ook weleens leuk om dat te horen als een interruptie. Dus dank daarvoor. Maar goed. We zagen dus nog in Amersfoort wat er dan nodig is om eigenlijk ergens fatsoenlijk te bouwen. Dus alleen 'bouwen, bouwen, bouwen' roepen, is eigenlijk toch echt hopeloos naïef. We hebben meer fiets nodig, meer ov, meer groen en klimaatadaptief en circulair bouwen. In die groeisprong wordt ook duidelijk hoe groot die opgave nog is en dat de inzet van de provincie in de vorm van cofinanciering dan hard nodig is. Elke bewoner moet de woonruimte kunnen vinden die bij hem past. Dat zijn niet altijd standaard woonvormen. Het kan ook zijn bijvoorbeeld woon-zorgcomplexen, tiny houses, dat soort zaken. Die worden door de provincie meestal doorverwezen naar de gemeente, maar daar vinden ze dan juist vaak weer geen gehoor. Dus welke mogelijkheden zien de Gedeputeerde Staten hier in het gesprek met gemeenten?

Nog een voorstel waar we dus ontzettend blij mee zijn: de 23,8 miljoen voor het strategisch bosbeleid. We hebben de bossenstrategie kortgeleden nog besproken en het voorstel om vijftienhonderd hectare nieuw bos aan te leggen is ambitieus, maar absoluut noodzakelijk en wat ons betreft ook haalbaar nu we er eindelijk ook het geld aan gaan geven wat nodig is. De kadernota is daar de logische volgende stap in. We denken ook dat het college het met ons eens zal zijn dat er echt nog wel een tandje bij moet.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ja, voorzitter, de heer Bart articuleert het bosbeleid als absoluut noodzakelijk. Waarom vindt hij dit 'absoluut noodzakelijk'?

Dat is echt een enorm rijtje aan redenen waarom dat natuurlijk ontzettend belangrijk is. We willen hier graag een goede, gezonde, leefbare provincie. We willen een goede luchtkwaliteit. We willen dat het fijn is om hier te wonen. Nou, voor al die zaken is natuur nodig. En bovenal, wij zijn als mensen gewoon afhankelijk van de natuur. Die symbiose wordt hier vaak genoeg vergeten, ook als we het hebben over groei van onze economie, groei van onze infrastructuur, groei van andere zaken, terwijl we de natuur eigenlijk alleen maar laten krimpen. Terwijl, zonder die natuur zijn wij nergens.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Graag zie ik de onderbouwing van de heer Bart van de bewering dat we de natuur alleen maar laten krimpen in deze provincie, want dat zou betekenen dat een heel aantal jaar GroenLinks-beleid zorgt voor een krimpende natuur. Maar mijn vraag is: volgens mij, zijn we niet afhankelijk van de natuur an sich; waarom investeren wij niet in de kwaliteit van de natuur? Dat zegt het Planbureau voor de Leefomgeving. Dat zeggen allerlei adviseurs. Dat zegt stikstofprofessor Erisman. Die zegt, ga nou niet alleen maar op uitbreiding en dergelijke zitten, maar investeer in de kwaliteit van de natuur. En altijd als u het hebt over natuur, gaat het over uitbreiding van het natuurareaal en nooit over de natuurkwaliteit in onze natuurgebieden. Kunnen we niet een voorstel maken waarin we de middelen inzetten voor het intensiveren van het natuurbeheer en het stimuleren van de natuurkwaliteit in plaats van uitbreiding van het areaal?

Wat ons betreft is het absoluut noodzakelijk om en-en te doen. Je moet en investeren in kwaliteit, maar ook daarvoor is het juist nodig dat het areaal wordt uitgebreid. Juist ook voor de biodiversiteit die we daarin hebben, is het nodig dat daar meer ruimte voor komt. Anders heeft een impuls in de kwaliteit uiteindelijk weinig zin, want dan delft de natuur alsnog het onderspit. Dus wat ons betreft is het en-en.

De **VOORZITTER**: Meneer Van Schie, dit is uw derde interruptie tijdens het betoog van meneer Bart. Ik wijs u er even op. Gaat uw gang.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, het is de vraag of dit de belangrijkste is natuurlijk. Nee, ik heb eigenlijk gezegd van, goh, hoe kunnen we nou ook die natuur

valoriseren? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ondernemers ook de kans krijgen om die uitbreiding van de natuur ook aan te grijpen om een steentje bij te dragen aan de ontwikkeling? Ik zou graag van de heer Bart horen of hij die visie ook deelt én ook ruimte ziet voor recreatie en alternatieve voorzieningen als groeimodel bij de groei van de natuur.

De heer **BART**: Ik heb de heer Van Schie ook een betoog horen houden om juist per gebied te kijken naar wat daar noodzakelijk is en ik denk dat dat ook, zeker in dit geval, de juiste manier is om hiernaar te kijken. Dat zal in sommige gevallen wellicht goed samengaan: recreatie en natuur. Maar in sommige gevallen heeft natuur ook gewoon intrinsieke waarde, die we niet altijd hoeven te vermarkten of economiseren juist om die waarde daar te realiseren. En waarbij het ook juist belangrijk is voor de biodiversiteit dat we die natuur ook rustig laten groeien daar. Dus dat zal soms kunnen samengaan en soms is dat ook juist iets waar we onze ondernemers mee kunnen helpen. En soms is het ook iets waarvan wij als GroenLinks zeggen: nee, daar moet je mee oppassen.

De heer **VAN SCHIE**: Misschien kunnen we afspreken dat we gewoon die hekjes-natuur, waar de heer Bart het over heeft, waar eigenlijk niemand welkom is, gewoon zo houden zoals het nu is en dat we de groei vooral zien in kwaliteit en beleving en ook voor onze inwoners inrichten. Dus dat we de groeiopgave vooral koppelen aan die plekken waar we ook cofinanciering kunnen vinden, medefinanciers, maar ook ondernemers de ruimte geven om recreatiegebieden te ontwikkelen. Dan kunnen we wat mij betreft op dezelfde bladzijde zitten. Dus dat zou mijn vraag aan de heer Bart zijn: kunnen we dat dan afspreken?

De **VOORZITTER**: Het is een lange bladzijde, stel ik vast, waar u steeds naar verwijst.

De heer **BART**: Ja, ik waardeer het wel dat de heer Van Schie probeert om te kijken waar we elkaar kunnen vinden en dat heb ik hem nu al een aantal keer horen doen. Dus daar spreek ik ook absoluut mijn waardering voor uit. Maar ik ben het toch helaas niet helemaal eens, omdat ik denk dat het niet zo zwartwit ligt. Bij sommige locaties bij uitbreiding zal het zeker zo kunnen zijn, maar je kan niet bij elk NNN-gebied zeggen: ja, we maken daar ook een mooie recreatieruimte van. Zo simpel is het gewoon niet. En daarmee doen we onze natuur ook niet de dienst die het bewezen heeft. En daarmee rendeert onze investering die we daarin doen dan ook wellicht ook niet altijd optimaal.

De **VOORZITTER**: Ik stel voor dat u vervolgt.

De heer **BART**: Ook op verkeersgebied zijn we ontzettend blij met de plannen. Goed wonen kan eigenlijk alleen bij een goede ontwikkeling van de ov-verbindingen in onze provincie. Daar hebben uiteindelijk ook de automobilisten het meeste profijt van. We kijken dan ook uit naar het Netwerkperspectief Provinciale wegen wat er aankomt, waarbij leefbaarheid en verkeersveiligheid hopelijk de aandacht krijgen die zij verdienen zonder het belang van het verkeer uit het oog te verliezen.

We kijken ook uit naar de uitwerking van de motie voor een Utrechts klimaatticket voor het ov. Het ov heeft het de afgelopen jaren echt zwaar gehad met de coronacrisis. We zijn echt blij dat de provincie dan ook haar uiterste best doet het ov overeind te houden de komende jaren om daarna weer door te kunnen groeien naar waar het echt naartoe moet voor een leefbare provincie. En dat zien we ook in die groeispurong.

Voorzitter, die klimaatcrisis waar we nu al in zitten, die wacht op niemand. Dus moeten we echt haast maken. Afgelopen week hadden we een ontzettend leuk en leerzaam gesprek met twee van de ambtenaren die hier elke dag keihard aan werken. Dat was tijdens

de tafeltjessessie die de heer Van Schie net ook al complimenteerde. De duidelijke conclusie van het gesprek was echter: ja, er komt nog heel veel op ons af en dat zit nu eigenlijk niet in die kadernota. Dat is ook begrijpelijk, want de plannen zijn af en toe nog niet concreet genoeg, maar we weten wel dat het eigenlijk niet genoeg is. En ook in die Groeisprong 2040 was dit wat ons betreft een beetje een onderbelicht onderwerp. Die transitie is dan nog lang niet af, hoe graag we dat ook zouden willen. En daarom vraagt GroenLinks zich eigenlijk dus ook een beetje af: hoe staat het nu met die ambities in die Utrechtse RES'en? Gaan we die halen? Gaat dit niet de komende jaren nog extra inspanningen van de provincie vragen? Net zoals de investering in Stedin, die wat ons betreft een goede ambitie is, vragen wij ons daarbij wel ook af of ook de gemeenten hierin in Utrecht daarover bevraagd zijn.

Voorzitter, de komende weken zullen we de voorstellen van de kadernota ook nog gedetailleerder bespreken in de commissies en dat is denk ik ook goed. Die aandacht verdient dit voorstel ook. Die aandacht verdient ook de Groeisprong 2040. Maar het belangrijkste wat de overheid in onze ogen moet doen, is een aansprekende visie neerzetten en daar dan ook de financiën bij zetten en durven om een stap vooruit te maken. Juist in tijden als deze, als we moeten leren leven met meer onzekerheid, dan is die sterke overheid echt gevraagd. Een visie waarin brede welvaart en het welzijn van onze inwoners vooropstaan. En dat zien we in deze kadernota. Dus die kan wat GroenLinks betreft absoluut op onze steun rekenen.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan de heer Weyers.

De heer **WEYERS**: Voorzitter, collega's, vandaag zijn het de laatste algemene beschouwingen op de provinciale politiek voor de verkiezingen. U mag best weten dat ik en mijn fractie dat altijd een lastige bevalling vinden, dat algemeen beschouwen van onze provincie. We vinden dat lastig, omdat naar onze mening de ruimte voor het politieke debat en echte provinciale keuzes beperkt zijn. Kijk, we hoeven staatkundig niet terug naar de tijd van de Nederlandse Republiek, een statenbond van diverse Provinciale Staten, maar de mogelijkheid om unieke keuzes voor Utrecht te maken, is er eigenlijk nauwelijks. Ik geloof dat deze te krappe politieke keuzevrijheid wel statenbreed gedeeld wordt, maar te veel en te vaak zitten we hier meer een akkoord te geven op de manier waarop iets uitgewerkt dient te worden. Wij keuren vooral managementplannen goed of af. Meestal goed, want 'coalitieakkoord' weet je wel, met een politieke ijzeren gordijn daaromheen. Die managementplannen verpakt in statenvoorstellen bevatten veelal een enorme hoeveelheid Rijks- en EU-opdrachten waar niet van kan worden afgeweken. Financieel is de provincie te afhankelijk van allerlei cofinancieringsarrangementen van elders geformuleerd beleid. In de wereld van mijn fractie is er een elementair verschil tussen bestuur en management. De eerste beslist, de tweede voert uit. Wij bedrijven een politiek van aanhaken bij strategische keuzes van anderen, van hogere bestuurslagen in Den Haag en in Brussel. En daarom ook altijd een enorme berg voorreserveringen in onze begroting. Nu zou dat allemaal niet zo'n probleem zijn als die reeds voorgeformuleerde keuzes van elders goed uitpakken. Je zou kunnen zeggen dat daar, waar dat niet het geval is, een middenbestuur de bestuurlijke mogelijkheid moet hebben om ervan af te wijken. Dat zeggen wij in ieder geval.

Nou, laten we dit idee eens nalopen aan de hand van twee meer politiek links georiënteerde uitgangspunten. Namelijk, dat er grenzen aan de groei zijn en dat we eerlijk moeten delen. Grenzen aan de groei wordt ter linkerzijde veelal uitgelegd als het ecologisch overbelasten van de planeet door te veel productie. Daarom een radicale, revolutionaire omschakeling naar een energiezuinige wereld die de chaotisch aanwezige bovengrondse energie van licht, warmte en beweging ontsluit – een beetje temt als het ware – en dit in plaats van de ordelijk, ondergronds opgeslagen energie van grondstoffen te delven en te verbruiken. Nou ja, echter een klein probleempje: die alternatieve energiebronnen zijn bij

lange na niet genoeg om alle acht miljard mensen van, laten we zeggen, een westerse welvaart te voorzien. Het Brusselse en Haagse antwoord is dan ook een verarming van de middenklasse in te zetten, want daar komt het in de praktijk gewoon op neer. Men past de welvaart aan de opwekcapaciteit van wiebelstroom aan. Dat is wat er eigenlijk gebeurt. En daar werkt dus ook deze provincie gewoon aan mee; of ik moet iets gemist hebben. De misvatting ter linkerzijde is dat de middenklasse rijk is. Dat is helemaal niet waar. De middenklasse verdient in Nederland vergelijkenderwijs een hoog bruto-inkomen. Dat is wat anders. Maar als dat wegvalt, dan stort een hele levensstijl van Tesla's, kookeilanden en oververhypotheekte woningen in elkaar, veel drastischer dan in de landen om ons heen. Dat krijg je als je een Angelsaksische speculatie-economie wilt combineren met een Scandinavische verzorgingsstaat. Dan krijg je een paarse puinhoop. Rijk ben je als je vermogend bent. In Nederland heeft de middenklasse vooral heel veel schuld en staat ze garant voor de staatsschuld. Die laatste is nog laag, maar wij zijn gelukkig zo dom geweest in EU-verband staatsschulden gezamenlijk te gaan dragen via bankenunies en eurobonds. Daardoor kan Nederland wel haar staatsschuld nog flink verhogen om een Italiaans of Grieks staatsfaillissement af te wenden. Dit ten koste van de kwaliteit van publieke voorzieningen, zoals we dagelijks kunnen ervaren op Schiphol, op de intensive care en bij de 'hier volgt een keuzemenuterreur van openbare diensten'.

De heer **BART**: Ja, voorzitter, ik vond het toch wel een interessante analyse van de heer Weyers.

De heer **WEYERS**: Dank u.

De heer **BART**: Graag gedaan. Ik denk, ik complimenteer even, net zoals de heer De Droog dat net deed. Dat is toch een prettig begin. Maar ik kan het eigenlijk niet zo goed snappen als het gaat over dat u zegt dat het een linkse misvatting is dat de middenklasse rijk is en daarna had u het over vermogen. Als we nou kijken naar de afgelopen jaren, dan hebben we rechts beleid gehad waarin juist vermogen absoluut niet belast werd en juist de middenklasse extra belast werd. Dat is beleid van rechterzijde. Als het gaat over de verarming van de middenklasse nu, deels door de inflatie en door de stijgende energieprijzen, is dat omdat we te laat hebben ingezet op de energietransitie en daardoor nu geconfronteerd worden met enorm hoge prijzen voor fossiele brandstoffen. Opnieuw beleid van rechterzijde. En dan probeert hij dat toch links in de schoenen te schuiven. Ik snap dat niet zo goed. Kunt u me dat nog een keer uitleggen, want bij mijn weten ze dat allemaal rechts beleid geweest.

Misschien is het traditionele onderscheid tussen links en rechts hier ook niet meer van toepassing. De reden waarom prijzen heel erg gestegen zijn, is dat we een enorme geldbubbel hebben gecreëerd. Dat is het gevolg van Europese geldscheppingspolitiek. Dat is wat er op de financiële markten is gebeurd. Dat is gesanctioneerd, goedgekeurd door de Europese Unie, de club waar u zo'n enorme voorstander van bent. Dus op het moment dat lonen niet stijgen, dat inkomens niet stijgen, maar de geldhoeveelheid enorm wordt opgepompt, dat is eigenlijk helemaal geen links-rechtse kwestie. Dat is een kwestie van hoe je dat aan wil pakken, hoe je dus financiële systemen monetair inricht. Dan stijgt de boel vanzelf mee als je loon niet mee stijgt. En die rekening, die wordt altijd bij de middenklasse neergelegd, omdat de bovenkant, die kan er vandoor gaan – DSM deze weken bijvoorbeeld – en de onderkant is niet vermogend. Dus die rekening komt altijd in het midden te liggen. Dat is de reden.

De **VOORZITTER**: Goed. Misschien even nog tot slot, want we kunnen hier nog lang over praten.

De heer **BART**: Ik vind het interessant dat op het moment dat u probeert het links in de schoenen te schuiven, dan is het links-rechts verschil heel belangrijk, maar als dan blijkt dat het eigenlijk rechts beleid is, dan hebben we geen onderscheid meer tussen links en rechts. Dus dat is wel een interessante. Als het dan gaat over waar dat vermogen- Die geldbubbel komt allemaal bij de vermogende mensen. U heeft het de hele tijd over vermogen. Dat is allemaal rechts beleid geweest voor waar dat belast is. En ook als we nu kijken, opnieuw, er wordt rechts beleid gemaakt wat zorgt voor die extra grote ongelijkheid. Dus de oplossing daarvoor is meer links beleid, is meer sociale huur. Dus kijken naar hoe je belast. Dat zijn nou juist dingen die ook hier in de provincie gedaan worden. Dus dan zou u toch juist een compliment moeten kunnen uitdelen aan deze kadernota.

De **VOORZITTER**: Kort daar nog op reageren. Dan krijgt mevrouw Rikkoert het woord.

De heer **WEYERS**: Ik kom met complimenten op de kadernota zo nog wel even terug, maar die zijn er wel degelijk.

De **VOORZITTER**: Dan hebben we die te goed. Dank u wel. Mevrouw Rikkoert,

Mevrouw **RIKKOERT**: Allereerst complimenten voor uw zeer algemene beschouwingen tot nu toe. U geeft aan: er is weinig ruimte voor PS om iets mee te geven. Nou, ik zit hier om kaders mee te geven en volgens mij is dit hét moment. Dus ik ben heel erg benieuwd: wat zou u willen veranderen of willen toevoegen aan die kadernota?

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Misschien kwam u daar net aan toe? Of niet?

De heer **WEYERS**: Nou ja, het zit nog behoorlijk in het verdere verhaal.

De **VOORZITTER**: Mevrouw Rikkoert gaat er even bij zitten. Dus gaat u voort.

De heer **WEYERS**: Ja, nee, dat is goed. Ik vervolg nog wel even het algemene gedeelte als u dat niet erg vindt. Nee, ik kom daar zo nog wel even op terug en anders moet u me er maar even aan herinneren.

In onze meer degelijke, conservatieve kring wordt zoiets als grens van groei meer gemeten in de omvang van de bevolking en de leefbaarheid. Dus naast economische grenzen aan de groei bestaan er ook sociale grenzen aan de groei in onze opvatting. Laten we nou eens 1950 als startpunt pakken, ook in Utrecht. Toen woonden er ruim tweeëneenhalf miljard mensen op deze planeet, tien miljoen mensen in Nederland en ongeveer 575.000 mensen in onze teer geliefde provincie. Vandaag telt Utrecht ruim 1,3 miljoen inwoners. Kennelijk is dat nog veel te weinig, want in de kadernota wordt toegewerkt naar het huisvesten van 1,6 miljoen inwoners. In 2040 staat hier, maar geloof dat het zelfs 2050 is. Maar Utrecht is sinds 1950 qua inwoners veel harder gegroeid dan Nederland: 36 procent meer. Stel dat we in aanloop naar 2040 – dit is even een gedachtenexecutie – terugkeren naar het Nederlands gemiddelde en dat we 36 procent gaan afschalen. Dan huisvest Utrecht afgerond grofweg op dat moment zo'n één miljoen inwoners. Daarvan zou een enorme stimulans uitgaan, ook in de kadernota's, mevrouw Rikkoert, op bijna alle beleidsterreinen. Provinciaal beleid wordt dan niet het obsessief najagen van steeds meer en matiger kwantiteit, zoals in de good old Sovjet Unie, maar wordt het begeleiden naar een hogere kwaliteit van leven van mens én van dier op weg naar een Hochkultur, zoals onze

oosterburen dat zo mooi noemen. Met genoeg en schone grond en oppervlaktewater. Niet met tiny houses of dertig vierkante meter appartementjes in Chinese woonkazernes, maar met betaalbare, vrijstaande en stressvrije woningen. Dan kunnen we de achterban van de Partij voor de Dieren bedienen met nog meer biodiversiteit en die van de SGP kunnen we bedienen met minder regeldruk op boerderijen. Van de PVV kunnen we de achterban bedienen met minder of geen winstturbines – en die verspreking is bewust.

De **VOORZITTER**: Hoe lang is uw opsomming nog? Want er zijn een aantal-

De heer **WEYERS**: Ik zit nu bij de VVD. Meer ontwikkelruimte op de bedrijventerreinen. En bij de SP: collectief grondbezit. Maar je kunt ook gewoon op ons stemmen. Dan heb je het allemaal in één package deal. Kortom-

De **VOORZITTER**: Nee, ik ga nu eerst meneer Van Schie het woord geven.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, ik denk dat als ze zelfs alle JA21-stemmers van de komende Provinciale Statenverkiezingen of de Forum-stemmers van de afgelopen Statenverkiezingen zouden pakken de krimppoging van de heer Weyers nog niet voltooid is. Dus ik doe even René Dercksen'tje: wie gaat u weggagen? Zou ik graag willen vragen. Dus kunt u even aanwijzen welke driehonderdduizend Utrechters niet meer gewünscht zijn in het wereldbeeld van JA21?

De heer **WEYERS**: Nou, kijk, het is natuurlijk ook een beetje- Je hebt de letter en de geest van mijn verhaal. Maar als we nou eens wat minder obsessief die groei zouden aanjagen- Dus wij zeggen niet: vanaf morgen komt er een lijst van driehonderdduizend mensen eruit. Ze zijn er ook nog niet, hè? Ze zijn er ook nog niet. Als één komma- We hebben een inwoneraantal van 1,3 miljoen. En deze, een populatie in Nederland, die handhaaft zich niet. Dus als je gewoon in de loop van de tijd daar wat minder groei faciliteert – en ik kom dadelijk wel op het eerlijk delen uit – ja, dan hoeven we niet morgen- Ik pleit niet voor verwijdering van mensen uit deze provincie, maar ik pleit dus eigenlijk voor de vermindering van een groeiobsessie in vergelijking met- Ik kom zo meteen met andere gebieden in Nederland. Ik heb ook nog een Europese Unie die daar geloof ik speciaal opgericht was.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik had gehoopt een antwoord te krijgen van de Weyers op de vraag die de heer Van Schie stelde. Dat is eigenlijk mijn vraag ook. U hebt het over 36 procent minder. Dan kom je uit op één miljoen. En nu zeggen van ja, ze hoeven niet weg. Maar de vraag is: wie zou u dan wel willen? Want het is heel populistisch wat u doet. Is hartstikke leuk, het bekt lekker. Maar het slaat volgens mij nergens op.

Zou u dat kunnen toelichten?

De **VOORZITTER**: De heer Weyers.

De heer **WEYERS**: Nou, ik zie de heer Westerlaken nu weglopen. Hij zegt: het slaat nergens op, het is hartstikke populistisch.

De **VOORZITTER**: De heer Westerlaken heeft u een vraag gesteld volgens mij. Die gaat u beantwoorden? Of niet?

De heer **WESTERLAKEN**: Inderdaad, ik heb heel- Dank u, voorzitter. Ik heb een heel heldere vraag gesteld. Ik herhaal de vraag van de heer Van Schie en waarom antwoordt u daar dan niet op?

De heer **WEYERS**: Omdat ik er niet voor ben om vanaf morgen driehonderdduizend inwoners weg te sturen. Dat was volgens mij de vraag van de heer Van Schie.

De heer **WESTERLAKEN**: Maar, voorzitter, de heer Weijers geeft in zijn verhaal wel aan dat we terug moeten naar die één miljoen, omdat we dan in dezelfde groeipotentie zitten die er was sinds 1950 in Nederland. Dus dan snap ik zijn verhaal niet. Dan begrijp ik ook niet waarom hij dat op die manier frameet.

Maar het verhaal is ook nog niet afgelopen. Nee, maar het punt wat ik eigenlijk zeg, is dat wij de afgelopen decennia in Utrecht, als het gaat om het faciliteren van eenieder die ruimte vraagt – bewoners bezoekers, bedrijven en wat dies meer zij – daarin veel harder zijn gegroeid dan andere gebieden in Nederland. En de vraag is of wij nu van andere gebieden ook wat meer zouden mogen vragen, opdat wij een tandje minder kunnen doen ten faveure van de leefbaarheid en een paar andere dingen. Dat is gewoon de kern van mijn betoog.

Mevrouw **KELLER**: Ik heb een vraag heer Weyers over de package deal die u aanbiedt. Het verleden, voor de kiezers op de Partij voor de Dieren. U heeft een aanbod. Wij bieden u dit en dan kunt u als Partij voor de Dieren kiezen ook op ons te stemmen. Kan ik dan in de commissie RGW volgende week een motie of amendement van uw partij verwachten die tegen de jacht is en voor alternatieve bestrijdingswijzen van al die zogenaamde diersoorten die schade veroorzaken?

Daar zullen we volgende week tijdens de bespreking van dit onderwerp dan uitgebreid op terug gaan komen. Daar kan ik nu even geen antwoord op geven. Dat laat ik ook een beetje aan mijn fractiespecialist over. U weet best wie ik bedoel. Dank u.

De **VOORZITTER**: Goed. Ik kijk naar de heer Dinklo. Bent u dat? Nee. Jawel? O. Meneer Weyers vervolgt zijn betoog, stel ik voor.

De heer **WEYERS**: Ja, achter het woord 'package deal' stond kortom een beetje krimpen of een wat lager tempo. Krimpen om de kwaliteit.

Dan het eerlijk delen. Kijk, wat precies eerlijk is, daar wordt natuurlijk al duizenden jaren over gebakkeleid. Links redeneert in ieder geval geografisch van de buitenste kringen naar binnen. Dat klinkt mysterieus, maar het komt er eigenlijk op neer dat we hier in Nederland, en dus ook in Utrecht, een zorgplicht hebben voor de hele wereld om die daar of hier te voeden, te huisvesten en van inkomen te voorzien, mits men maar aan een bepaalde definitie voldoet. Maar omdat er onder de Nederlandse en de Utrechtse bevolking geen meerderheid bestaat voor vrijwillige verarming – daar zit het punt; zie de weinige referenda en zie de vele opiniepeilingen, zie de afwenteling – worden de eerlijkheidsidealen van onze politieke opponenten slinks omgeleid via Brussel. Ik leerde op de middelbare school bij natuurkunde eens het verschil tussen een parallelschakeling en een serieschakeling als het om verlichting gaat. Bij de laatste valt bij een snoer met lampjes alles uit wanneer één lampje niet meer functioneert. En dus de stroom tegenwerkt. Je moet met alle lampjes rekening houden en de parallelschakeling lost dit op door een tweede stroomkabel om het kapotte lampje heen te leiden. Je kunt dan het dwarse lampje gewoon negeren. Je ziet hier de natuurkundige variant van de cancelcultuur, zal ik maar zeggen. De partijen in deze coalitie noemen zichzelf en hun idealen progressief. Dus gericht op vooruitgang. Gericht op verbetering van het dagelijks leven van mensen in onze provincie. Zij vormen het verlichtte en moreel correcte vooroplopende deel van deze regio en hiertoe schakelen zij parallel. Ondertussen in de werkelijkheid: er komen helemaal geen voldoende goede en comfortabele woningen in het sociale en middeldure segment in 2040, ondanks de belofte in de Omgevingsvisie. Die komen er alleen als je de bevolkingsdruk vermindert en een aantal financiële, perverse prikkels aanpakt. Nederland is groter dan Utrecht, Europa is groter dan Nederland. Eerlijk delen, dat kan ook nog. En zeker vanuit een wat

grotere maak- en stuurbaarheidsgedachte zou dat links toch moeten aanspreken. Er wordt zo geen 55 procent van onze eigen energiebehoefte op het eigen Utrechtse territorium opgewekt in 2030. Die ruimte is er helemaal niet. Die ruimte is er wel elders in de EU, waar u zo voorstander van bent. Hele plattelandsregio's lopen daar leeg. Daar kan prima stroom opgewekt worden met allerlei niet tot weinig verontreinigende technieken. Eerlijk delen met andere landen, met andere gebieden. Kortom, al die volgehangen takken van onze heilige eik, de doelenboom, zullen eerder afbreken en uitgroeien, omdat we ze vanuit het gevoel van juistheid volhangen. Niet vanuit een berekend gewicht. Initiatief is de opsomming van maatschappelijke problemen in het statenvoorstel. Leest u maar eens. Dat is een freudiaanse verschrijving. De eerste vier 4 genoemde zijn klimaat, energie, landbouw en stikstof. En daarna volgen wonen, mobiliteit, banen en natuur. Kiezers en inwoners zouden deze opsomming precies andersom maken. Vandaar dus die freudiaanse verschrijving. Wij denken, het beloofde warme bad van links is gewoon een koude douche. Met water voor drie minuten, met lekkende kranen en zo'n circulaire versleten handdoek in plaats van een zacht, bijna sensueel badlaken. Tjonge, jonge, wat een vooruitgang allemaal. Heerlijk die progressie. Mijn vader zaliger zei altijd: hobby's kosten geld; dus jong, kom uit het oosten, zorg dat je genoeg verdient. En zo is op het niveau van de samenleving natuurlijk ook.

Mevrouw **RIKKOERT**: U had mij gevraagd om weer terug te komen als ik u niet concreet genoeg vond. Nu zie ik dat u nog ongeveer een minuut heeft. Dus ik dacht, ik help u er nog even aan herinneren. Wat wilt u nu veranderen aan die kadernota? Of wat zou er anders moeten? Ik hoor alleen krimp. Ik weet alsnog niet hoe. Gaan we doen aan geboortebeperving? Gaan we ze wegsturen? Ik weet het gewoon niet. Dus u heeft nog één minuut en ik ben reuze benieuwd.

Nou, daar gaan we in de kadernota denk ik niet zo heel veel aan doen, want ik begon mijn inleiding ook met het verhaal dat we het vandaag wat algemeen mochten beschouwen en vooruitkijken voor de toekomst in Utrecht. Als je de kadernota bestudeert. En daarom heb ik ook gezegd: ik ga niet dat programma voor programma aanpakken. En dat gaat me ook in één minuut, ben ik eerlijk, niet lukken. Nou, het goede nieuws is – dat hebben we ook – we hebben nog vier, vijf weken hiervoor te gaan en laat daar nou die 29e juni en die tussenliggende commissievergaderingen daar misschien wat voor bestemd zijn. Dan houdt u hem wel te goed, maar niet in deze minuut die mij nog resteert. En daar red ik het ook wel ongeveer mee.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik heb met genot zitten luisteren naar allerlei woordkeuzes en zeker uw inleiding over de linkse voorkeuren en dergelijke. Maar om het wat concreter te maken, zou ik graag van de heer Weyers willen horen of hij is voor een liberale marktsamenleving of dat hij, gelet op zijn wensen, ideeën, ambities met deze provincie, toch liever een socialistisch regime wil waar je kunt bepalen hoe en op welke wijze de markt geregeld wordt – maar dat is dan geen markt meer – en hoe bijvoorbeeld de woningen verdeeld worden. Want dat ontbreekt mij nog. Maar misschien horen we dat de komende weken.

Nee, hoor, daar kan ik nu wel iets over zeggen. Als het aan ons ligt, is er ook nog een derde weg en die bestaat niet uit het faseren van big money of big state. Kijk, wij hebben liever dat veel meer vermogen in de middenklasse ligt. Dat is wat wij graag willen. Dus een staat moet goed zijn. Moet niet te groot zijn. Moeten ook niet te veel financiën in omgaan. Op het moment dat een staat te groot wordt of het grote geld te groot wordt, dan heb je meestal als middenklasse niet meer zoveel te vertellen. Dan ben je slaaf van bank en Brussel, zeggen we altijd. Dus dat kan ook nog. Het gaat niet om de keuze tussen socialisme of liberalisme, tussen de markt of tussen een planeconomie. Het gaat er eigenlijk vooral om waar je die markteconomie zou willen concentreren.

De **VOORZITTER**: Goed, meneer Westerlaken, het hoeft niet, maar u hebt nog gelegenheid.

De heer **WESTERLAKEN**: Het hoeft niet, maar het maakt het mij misschien iets duidelijker om te begrijpen wat JA21 nou precies voor ideeën heeft. Bij aanvang van deze Statenperiode hebben ze aangegeven, ja, die hebben we eigenlijk niet, want we zijn hier gekozen om de Eerste Kamer te kiezen. Van lieverlee worden er dingen onthuld uit het gedachtegoed van JA21. Sporadisch kom ik het tegen. Dus nu wil ik heel concreet weten: welke positie neemt u in? Ik heb het niet over links of rechts. Ik heb het over de liberale markteconomie en, u vulde het zelf al in, de planeconomie. Die hoeven niet per se links of rechts te zijn. Maar ik hoor geen antwoord. Het enige wat ik u hoor zeggen is: leg het nou allemaal maar bij die middenklasse, maak die maar sterker, dan wordt het beter.

De **VOORZITTER**: Tot slot hier meneer Weyers op. En dan vraag ik hem zijn betoog af te ronden.

De heer **WEYERS**: Nee, de basis bij ons is inderdaad de markteconomie, de liberale markteconomie, die echter wel gecorrigeerd zou mogen worden. Wij zijn meer voor een model van de sociale markteconomie, zoals het in de wederopbouw in Nederland en Duitsland is postgevat. Eigenlijk zit dat er niet eens zo ver vandaan waar uw roots ook zitten.

De **VOORZITTER**: Goed, u vervolgt uw betoog.

De heer **WEYERS**: Ik ben bijna klaar. Uiteindelijk gaat politiek wat ons betreft om het verminderen van schaarste. Dan krijg je vertrouwen onder de mensen omdat je een toekomst voor hen plaveit, waar ze dan zelf in hun eigen tempo en mogelijkheden overheen kunnen lopen. En, de vraag is-

De **VOORZITTER**: Ik onderbreek u, want de heer Bart, die wil nu interrumpen, denk ik.

De heer **WEYERS**: Hij staat te trappelen. Ik zie het.

De heer **BART**: Nog even over datzelfde punt. Het ging net over het versterken van de middenklasse en tegelijkertijd ook over de woningmarkt. En dan vind ik het zo een interessant contrast dat u tegelijkertijd zegt, ja, we moeten die middenklasse versterken en ondertussen, als wij dan zeggen, nou, als overheid zorgen wij daarvoor juist door te sturen op meer sociale huur, op betaalbare woningen voor mensen, en dan bekritiseert u dat en dan zegt u, ja, maar dat zijn geen fijne hokjes om in te wonen. Terwijl dat nou juist voorstellen zijn die ervoor zorgen dat woonkosten betaalbaar zijn voor die middenklasse, zodat die ook juist kunnen sparen en juist uiteindelijk ook toe kunnen groeien naar meer vermogen in eigen bezit. Dus welke van de twee keuzes wilt u dan maken? Wilt u de middenklasse versterken? Dan steunt u dus het voorstel in de kadernota. Of zegt u, ja, ik wil die middenklasse wel versterken, maar ik wil eigenlijk geen concrete plannen voorzien.

In het voorstel in de Kadernota staat 7,6 miljoen geloof ik gebudgetteerd om dat te realiseren. Het zijn volgens mij tien twee-onder-een-kapwoningjes in dit land. Dus hoe u met zo'n bedrag dat allemaal gaat aanpakken, is mij volkomen duister. Kijk, je kunt wel zeggen dat je iets wilt, maar dat moet ook nog wel even gebeuren.

De heer **BART**: Ja, maar het begint met zeggen dat u iets wilt. En die keuze maken wij dus heel duidelijk, dat wij dat willen en dat wij daar geld in gaan investeren en dat we daar cofinanciering voor zoeken. Maar dat is dus een oplossing voor het probleem wat u schetst. U zegt eigenlijk: we hebben dat probleem, de middenklasse is niet sterk genoeg. Vervolgens zegt u, ja, maar een plan maken om dat dan echt op te lossen, nou ja, dat vinden we dan geen goed idee. Als u zegt 'we willen dat', dan zegt u dus eigenlijk: we moeten in ieder geval dit geld investeren en misschien nog meer. Maar dan kunt u in ieder geval die denkrichting ook steunen.

Ja, nou, de denkrichting steunen we wel. Maar als u nou die middenklasse eens wat minder zou belasten met van het gas af, met een verplichte warmtepomp, met alle kostprijsverhogende- De kosten van levensonderhoud verhogende dingen die voortkomen uit de diverse – 'crises' is het overigens; geen 'crisissen', crises – crises, en dit geval de geveinsde klimaatcrisis, nou, dan is er ook al een behoorlijk budget met deze doelgroep over om beter te kunnen wonen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. U vervolgt uw betoog.

De heer **WEYERS**: Ja, dus mijn vraag is eigenlijk of wij dat binnen onze mogelijkheden in Utrecht ook doen. Kijk, bij ons is het ook wel zo: wij zijn verantwoording verschuldigd aan onze kiezers in deze provincie, niet in andere provincies, niet in andere landen, niet in andere continenten. En eigenlijk is een open vraag – maar er wordt goed op gereageerd, merk ik, gelukkig – aan GS en PS, eigenlijk aan ons allemaal hier: mogen wij, de politieke en bestuurlijke vertegenwoordiging van 1,3 miljoen inwoners, ook eens een keer 'nee' zeggen en aan anderen om ons heen vragen om ook hun deel te nemen? Dank u wel.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, toch nog een slotvraag, hoor, want ik heb toch met stijgende verbazing het betoog van de heer Weyers aanschouwd. Het is dapper om je zo buiten het discours te plaatsen door te zeggen van oké, wij zijn niet meer voor groei, maar voor krimp. Jammer dat er geen antwoord komt op de vraag wie er dan weg moeten. Maar als je dan eindigt met een betoging en u zegt, ja, we zijn er voor de provincie Utrecht, maar de mensen moeten wel weg en onze problemen lossen we maar elders op door de energievoorziening en alle andere opgaven buiten onze provincie te realiseren, ja, dan vind ik het wel een beetje paradoxaal worden. Dus mijn vraag aan de heer Weyers is wel hoe zich dit kan verhoudt tot de landelijke JA21-fractie. En of zij vergelijkbare gedachten hebben over Nederland: moet Nederland ook krimpen naar tien miljoen inwoners en terug naar de jaren '50? Want waar we nou juist een beetje blij waren dat de spruitjeslucht uit het vak van het CDA aan het verdwijnen is, keert die wel weer heel erg hard terug in het vak van JA21. Dus toch wel graag enige visie erop. Want u komt nu te makkelijk weg met een toch wel totaal ander wereldbeeld dan onze kiezers in elk geval hebben van onze provincie en het toe-eigenen van de oppervlakte van onze provincie voor de één miljoen happy few die dan mogen blijven. Dat vind ik echt een wereldbeeld waar ik in elk geval ver van weg wil blijven.

U bent nu een klein beetje- Ik zeg niet 'mogen blijven', want u blijft dat zeggen. Nee, je kunt ook gewoon eens een beetje op de rem trappen en dat andere gebieden dat wat gaan overnemen. De opinie van onze landelijke JA21-fractie is inderdaad dat als we- Kijk, als je helemaal niks doet, dan vloeit alles naar die Randstad toe. Dan komt alles op een kluitje te zitten. Dan moet iedereen in de noord- of de zuidvleugel zijn plek kunnen vinden. Gaat niet gebeuren. Dus dat gaat niet gebeuren. Wij zijn voor een centralere sturing in de

ruimtelijke ordening. Wij zijn voor het uitplaatsen van rijksfuncties, niet alleen in en rondom die vierkante mijl in Den Haag. Dat klopt. Dat klopt.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Dank ook voor uw betoog. Dan geef ik nu graag het woord aan de heer De droog van D66. Sorry, doe ik het niet goed? Jawel. [...] Even kijken, hoor. O, er gaat hier iets mis in mijn lijst. Sorry. Volgens mij is nu het CDA aan de beurt. Griffier, klopt? [...] Oké, fijn. Ja, meneer Westerlaken, sorry. Daar moet u verder niks achter zoeken, eerst de spuitjeslucht en nu dit.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan de heer Westerlaken.

De heer **WESTERLAKEN**: Dank, voorzitter, en ook dank aan de heer Van Schie, dat hij een zeer gezond voedingsmiddel koppelt aan het CDA. Ik kan u allen die vitaminepillen aanbevelen. Maar laat ik vooral beginnen met dank uit te spreken aan college en organisatie voor het aanleveren, weer tijdig aanleveren, van de benodigde stukken. Het is echt een Tour de Force geweest. Hier en daar nog een fout jaartalletje, maar dat mag de pret niet drukken.

De proef met de tafelsessies, die is wat ons betreft voor herhaling vatbaar. Over de wijze van behandelen zoals we het nu doen, kunnen we nog geen uitspraak doen, want dit is een pilot. Maar ik moet heel eerlijk zeggen: het voelt een beetje vreemd aan om nu algemene beschouwingen te hebben zonder dat we de jaarstukken ook al besproken hebben. Je zit dan toch met reserves, ruimtes, die nog vastgesteld moeten worden, waar je al over gaat beschikken. Maar dat terzijde. Ik hoor graag van de gedeputeerden aan welke meerwaarde deze pilot moet voldoen om hem volgend jaar voort te zetten.

Zoals elke keer voorafgaand aan het jaar met verkiezingen stellen we weer een sobere kadernota vast. En ik denk dat we ons daar allemaal een plezier mee doen. Er is op dit moment nog sprake van veel onzekerheden, nog los van de verkiezingen. Dus is het goed om even pas op de plaats te maken en te bezien wat écht belangrijk is voor de toekomst. Soms moet je bereid zijn je beleidskeuzes te herzien, herijken, tegen het licht van de veranderingen die we meemaken. Wie had kunnen denken, geloven, dat we in 2022 in een qua veiligheid, voedsel- en energiezekerheid in een totale andere realiteit leven dan toen we onze landbouwvisie vaststelden en discussieerden over de energietransitie. Natuurlijk blijven de woningbouwopgave, mobiliteit en de groene ontwikkeling belangrijk, maar in het perspectief van nu ben ik hier in ieder geval toch wel anders naar gaan kijken. We hebben hier al regelmatig geopolitieke discussies gevoerd en daar was ik altijd een beetje sceptisch over. Maar heel langzaam maakt bij mij nu toch wel een gevoel plaats dat het wel eens goed is om dat te doen. En om rekening te houden met de keuzes die wij hier maken. In de kadernota wordt uitgebreid stilgestaan bij de Groeisprong 2040. Ik onderstreep – ik heb het in mijn tekst vetgedrukt staan – in paragraaf 1.2 staat er met nadruk ‘kunnen’, want als wij in de glazen bol puntje-puntje-puntje-puntje-puntje. Nog los van de genoemde financiële aspecten in het stuk weten we nog niet welke technische ontwikkelingen over achttien jaar mogelijk zijn. Ik heb het hier al vaker gezegd: tien jaar geleden wisten we nog niet eens van het bestaan van de smartphone en kijk wat we daar nu al mee kunnen doen. Bij de start van dit statenjaar werd ons meegedeeld door een profeet dat we over vijftien jaar zo’n enorme versnelling in onze technische digitale mogelijkheden hebben, dat de ontwikkeling van de computers in de vorige eeuw hierbij volkomen verbleekt. En toch discussiëren we hier over tramrails. Ik wil maar zeggen, het is goed om te praten over de noodzakelijke mobiliteitsvereisten, maar laten we ons niet vastpinnen op de technische oplossingen van nu.

De groeiambities in de woningbouw ondersteunen we graag – in tegenstelling tot de heer Weyers – zeker ook zoals we dat qua proces in de provincie Utrecht hebben vormgegeven. We hebben hier onze tevredenheid al over uitgesproken. Of we het kunnen

handhaven en blijven uitvoeren, wordt spannend gezien de Haagse ambities en de RO-brief van de minister en de wetgeving die daaruit zal volgen. Ik ben benieuwd naar de visie van het college, naar de mening van het college, of de door de minister gekozen richting de inwerkingtreding – en daar komt hij weer – van de Omgevingswet niet blokkeert. Het CDA vindt het in principe altijd goed wanneer overheden- Ik wacht even.

De **VOORZITTER**: Ik was nieuwsgierig wat de rest van het CDA altijd goedvindt. Maar de heer Derksen heeft het woord. Gaat uw gang.

De heer **DERCKSEN**: Ja, even over die woningbouwopgave. Ik heb de collega's daar al eerder over gehoord. In mijn wereld is het zo dat de afgelopen weken er 25.000 woningen zijn geschrapt. Onbetaalbaar, niet te bouwen. Ik merk dat elke dag. Een dag nadat Hugo de Jonge zei 'ik ga de middenhuur reguleren' stopten de onderhandelingen om nieuwe woningen te bouwen. En wat wij hier in de provincie doen is natuurlijk schakelen op een heel klein bordje, wat wij hier doen. Dat heeft geen effect. Wat wel effect heeft is wat de minister De Jonge doet. Bent u het met mij eens dat alles wat hij tot nu toe doet averechts werkt voor het realiseren van de woningbouwopgave? Bijvoorbeeld het reguleren van de middenhuur.

De heer **WESTERLAKEN**: Nou, ik geloof niet dat hij die introduceert. Die was er al. Hij heeft alleen uitspraken gedaan over de kaders waarbinnen die moeten worden vastgesteld. Maar volgens mij bedoelt u dat niet.

De heer **DERCKSEN**: Nou ja, de middenhuur is een vrije sector. Het woord zegt het al een beetje. Dat is vrij. Dus alles wat er boven sociaal is, kan je verhuren tegen de prijs die je als verhuurder wil hebben. Neemt niet weg dat daar hele hoge prijzen voor worden gevraagd, waarvan ik denk, ja, dat is intussen ook absurd. Maar dan moet je dus bijbouwen, zodat er concurrentie komt, zodat de prijs gedrukt wordt. Het gevolg van beleid van De Jonge is andersom: er wordt niks bijgebouwd. Dus de huurprijzen gaan niet naar beneden. Dus wordt het meer in het algemeen niet tijd dat we mensen op posten zetten die ergens wat van begrijpen? Is misschien de kern van mijn vraag.

De **VOORZITTER**: Het wordt wel een hele algemene vraag zo waar we een tijdje over bezig zijn, maar ik stel vast dat nu tot slot hierop even de heer Westerlaken antwoordt en dat u dan vervolgt.

De heer **WESTERLAKEN**: Laat ik vooropstellen dat ik niet over het personeelsbeleid van het kabinet in Den Haag ga. Dat is de keuze voor de partijen die daaraan deelnemen. Ik ben het niet met u eens als u zegt van, de enige oplossing is huizen bijbouwen. Ik denk dat als je goed kijkt naar het volkshuisvestingsprobleem in Nederland dat er veel meer dingen aan vastzitten. Het niet doorstromen van mensen, het blijven zitten van mensen in huizen die eigenlijk te goedkoop zijn voor ze, de alternatieven die er zijn, die weer te duur zijn voor die mensen. En ik denk dat het in beweging zetten van die woningmarkt op die manier wel een oplossing kan bieden. Ik zeg niet dat het de enige oplossing is, maar ik geloof wel in die oplossing.

De heer **DERCKSEN**: Nou, dit is al veel verstandiger dan wat ik van deze minister heb gehoord.

Misschien moet ik dan maar naar Den Haag.

De heer **DERCKSEN**: Ik kan zomaar zeggen dat het geen verslechtering is. Nee, maar u heeft heel veel kritiek op de heer Weyers, want hij zegt: we moeten we niet groeien. U zegt in het begin van uw reactie ook: we moeten niet bijbouwen. Maar wil je die mensen die in een sociale huurwoning zitten en die scheef wonen een alternatief bieden, niet voor vijftienhonderd euro

in de maand, moet je toch echt bij bouwen. Of je moet mensen eruit gaan zetten, maar ik had het idee dat u daar niet zo heel enthousiast over was zojuist.

De **VOORZITTER**: Tot slot, de heer Westerlaken. U kunt in de commissie – want het is een belangrijk onderwerp – daar kunt u ook met elkaar over doorspreken.

De heer **WESTERLAKEN**: Het is echt een heel belangrijk onderwerp. Het is essentieel voor waar wij mee bezig zijn. Ik kom later nog op andere aspecten daarvan terug. Maar het is echt belangrijk. Ik ben wel voor de groeiambities als het gaat om de woningbouw die we in deze provincie hebben. Dat kan binnenstedelijk, dat mag van mij ook in Rijnenburg – dat is bekend. Maar we moeten dan wel kijken naar een compleet palet van woningen. Ik denk dat we – en daar steun ik de heer Van Muilekom in – dat we dat op een heel goede manier in dit coalitieakkoord verwoord hebben en dat we daar ook echt op een goede manier mee bezig zijn. Mijn vraag over de rol van Den Haag was niet zozeer of dat zij zich moeten bemoeien met welke huizen waar op welk moment gebouwd worden, maar überhaupt dat we aanwijzingen kunnen gaan krijgen volgens wat er nu voorligt in Den Haag. En de vraag is dan: past dat in die omgevingswet waarvan iedereen zegt dat die per 1 januari wellicht eventueel ingevoerd gaat worden? Ik heb daar mijn twijfels bij. Ik ga verder.

En ik zei net, we vinden het altijd principieel goed als er een overheid deelneemt in publieke ondernemingen. Ik ben daar zelf echt een heel groot voorstander van. We hebben op dit moment één onderneming waarin we dat doen. Dat is Vitens. Dat is wat verder weg komen te staan dan in de tijd dat Hydron hier het water leverde, maar ik vind het een goeie. De vraag om aandeelhouder te worden van Stedin kunnen we dan ook heel positief beantwoorden. Wel stellen we voor dat de provincie Stedin actief ondersteunt bij het werven van andere aandeelhouders. We hebben nu één gemeente die aandeelhouder is. De provincie stelt voor om dat te doen. Ik stel voor dat we ook andere gemeenten zover krijgen dat ze dat gaan doen. En naast de aankoop denk ik dat de provincie – want we zitten met een Stedin-probleem; dat is in feite een infrastructuurprobleem – komt de CDA-fractie – en dat kondig ik nu alvast aan; dat mag, want het is een pilot – met een motie waarin we voorstellen dat de provincie een onderzoek doet naar buurtbatterijen. Wij zullen dat in de loop van de komende weken uitleggen. Maar dan weet hij wel vast dat dat komt. Volgens de maartbrief krijgen wij meer geld uit het Provinciefonds – dat is heel leuk – dit jaar en wellicht ook nog volgend jaar. Maar ik ben wel heel benieuwd naar de ontwikkelingen de komende jaren, want met de crises die we nu hebben, kan het ook zo zijn dat we straks weer minder geld krijgen, want trap-op-trap-af. En ik ben heel benieuwd naar hoe het college hierin staat, of dat we daadwerkelijk weer op bezuinigingen afkoersen dan wel we ons mogen verheugen in nog meer geld, zeker als we de discussies over de toekomst, de strategie naar 2040- Als je ziet hoeveel geld we nodig hebben.

De heer **DE DROOG**: Een vraagje aan de heer Westerlaken. Hij begon zojuist over een motie die hij in de planning heeft om in te dienen ten aanzien van buurtbatterijen. Ik was even benieuwd, want dat associeert bij mij op een motie die we vorig jaar ook een keer hebben aangenomen ten aanzien van het onderzoeken naar decentrale netwerken. Heeft de heer Westerlaken nagedacht over hoe die twee zich tot elkaar zouden kunnen verhouden?

De vorige was een wat algemene, dit is een heel concrete. Dus, buurtbatterij, hoe kunnen wij dat als provincie stimuleren? En hoe kan dat bijdragen aan de- Dus de vorige was wat algemeen van aard in die hele transitiediscussie en deze is heel concreet juist voor waar je nu ziet dat wijken volledig onder de panelen komen te liggen, om te kijken hoe we dat zo snel mogelijk op kunnen lossen.

De heer **DE DROOG**: Als ik het goed vertaal, dan was onze eerdere motie gericht op het onderzoeken van wat de mogelijkheden zijn. U neemt nu alvast een voorschot door te zeggen van, nou, we willen alvast een regeling op die batterijen?

Ja.

De heer **DE DROOG**: En dat we dan in de commissie met elkaar verkennen hoe dat verder gaat.

Ja.

De **VOORZITTER**: Dat lijkt mij verstandig inderdaad, ja. De heer Bart.

De heer **BART**: Wij als GroenLinks doen graag mee aan die verkenning en steunen we wat dat betreft ook de oproep van de heer Westerlaken. Ook absoluut steun voor wat de heer Westerlaken zei over investeren in publieke ondernemingen, zoals Stedin. Dat lijkt ons ook belangrijk. Wij zeiden ook, betrek ook die gemeenten erbij. Dus daar zitten we ook helemaal op één lijn. Maar de vraag voor Stedin is natuurlijk niet alleen een financiële. Die investeringsvraag komt ook voort uit het feit dat we moeten investeren in het net om de lokale opwek die we met zijn allen hier ook zullen moeten realiseren dan ook echt kwijt te kunnen op dat net. Daarvoor vraagt Stedin eigenlijk ook van, provincie, gemeente, geef ons nou zo snel mogelijk ook duidelijkheid over waar we die opwek dan ook gaan doen, zodat die investeringen ook kunnen gaan renderen. Dus is het CDA het dan ook met ons eens dat we daar ook absoluut tempo in moeten maken, samen met die gemeenten, om Stedin ook die duidelijkheid te kunnen bieden van waar kunnen we nu met zijn allen aan de slag?

De heer **WESTERLAKEN**: Ik ben het helemaal eens met de heer Bart. Het enige punt is dat we natuurlijk met zijn allen met smart zitten te wachten op de reactie op het bod wat is neergelegd en de vervolgitwerking daarvan. Dus je zou het wel willen versnellen, maar wij kunnen niet eerder iets doen dan dat we weten wat de reactie op het bod is.

De **VOORZITTER**: Goed. Ja, voldoende? Dank u wel. De heer Dercksen.

De heer **DERCKSEN**: Ja, een buurtbatterij, dat had ik toch goed gehoord?

De heer **WESTERLAKEN**: Ja.

De heer **DERCKSEN**: Ja, oké. Nu heb ik eens even gekeken wat er in een autobatterij zit qua grondstoffen. Ik zou graag van de CDA-fractie wel graag ook een analyse willen hoeveel er in een buurtbatterij komen te zitten. In een auto zit 33 kilo nikkel, 224 kilo mangaan, 17 kilo kobalt, 110 kilo koper, 220 kilo aluminium en om dat te maken heb je 14.000 kilo pekkel nodig voor het lithium, 17.000 kilo erts voor het kobalt en 2.500 kilo erts voor het nikkel en nog een heleboel gein. Mag ik ook de analyse van het CDA van deze buurtbatterij als u dat gaat voorstellen?

De **VOORZITTER**: Goed. Ik sta nog even toe dat de heer Westerlaken erop reageert, maar ik vond het net een uitstekend voorstel van de heer De Droog om in de commissie hier verder over te praten, want het zijn volstrekt boeiende details, maar misschien net iets te veel detail voor een algemene beschouwing. De heer Westerlaken.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik was van plan ongeveer hetzelfde antwoord te geven als wat u nu geeft, maar ik voeg daaraan toe: een veelvoud daarvan.

Voorzitter, ik heb al eerder gezegd dat het CDA achter de plannen staat die moeten leiden tot een grotere woningvoorraad. Meer woningen betekent meer inwoners en dus ook grotere verkeersstromen en drukke wegen en ov. In de vorige statenvergadering hebben we ruim stilgestaan bij het openbaar vervoer van de toekomst. Ik wil nu ook even nog stilstaan bij de huidige mobiliteitsproblematiek. In het huidige coalitieakkoord wordt uitgebreid gesproken over de thema's veiligheid. En enkele punten die wat ons betreft meer aandacht verdienen, zijn de veiligheid van de tramwegovergangen en veilige routes naar en van scholen en ov-knelpunten. Regelmatig komen daar nog ongelukken voor. Er zijn plekken aan te wijzen waarvan we denken dat daar toch wel wat aan gedaan kan worden, misschien wel móet worden. Een van de dingen die daarin voor ons eruit springt, zijn de ongevallen die de laatste tijd gebeurden met de tramwegovergangen. Ik kondig ook hier al aan: wij komen met een motie waarin we voorstellen om alle tramwegovergangen te beveiligen met halfautomatische slagbomen, zoals in de gemeente IJsselstein overall gebeurt. Maar ook daarover kunnen we in de komende commissiecyclus nog meer en veel meer vertellen wat onze plannen zijn.

In het stukje bestuur, onder het kopje 'bestuurlijke ontwikkelingen' beschrijft het college allerlei maatschappelijke ontwikkelingen die leiden tot tegenstellingen en scherpere scheidslijnen. Helaas moet ik constateren dat dit correct wordt weergegeven en dat wij daar zelf als overheid ook een belangrijke bijdrage aan leveren. Het lijkt regelmatig dat we geen visie ontwikkelen en de inwoners er ook niet van kunnen overtuigen dat we de goede kant opgaan. En anderzijds lijkt het er ook weleens op dat we als overheid niet in staat zijn een gekozen lijn te blijven volgen. Of, en dat is nog veel erger, we lijken maar wat te doen. Neem nou als voorbeeld de hele stikstofdiscussie. Eerst wordt er op landelijk niveau invulling gegeven aan natuurbeleid, waarbij je je af kunt vragen of alle consequenties wel zijn afgewogen. Vervolgens ontstaat er een stikstofprobleem, wat opgelost wordt door de PAS. Wordt een stokje voor gestoken door de Raad van State. Den Haag gooit het probleem over de schutting bij de provincies met de mededeling: los het maar op. Provincies gaan aan de gang, vaak zonder geld. En doen hun best, waarna Den Haag van oordeel is dat ze het zelf beter kunnen. De mensen waar het allemaal om draait, weten inmiddels niet meer waar het om gaat. We moeten echt vrezen dat de ingrepen die mevrouw de minister gaat voorstellen niet alleen de boeren gaat treffen, maar hele gemeenschappen in het landelijk gebied. Ik vraag me af of men zich wel realiseert dat in het landelijk gebied, dat daaraan een hele bedrijfstak verbonden is: veehouderij, loonwerkers, veeverzorging, voerderhandel, mechanisatiebedrijven, energiehandel, nog allerlei toeleveranciers. Laten we ook de verwerkers van de agrarische producten niet vergeten. En als die plannen doorgaan, zoals nu ons bekend is – en gisteren heeft ze dat nog eens een keer bevestigd – betekent dat dat de economie van het landelijk gebied hard geraakt wordt en er grote problemen komen voor de leefbaarheid daarvan. Als we dit verstaan onder transitie van het landelijk gebied kunnen we eerder spreken van de vandalisering van het landelijk gebied. Laat ik het helder stellen, voorzitter: hier werkt het CDA niet aan mee. Op deze manier wordt wat ons betreft in de provincie niet gewerkt aan het oplossen van het stikstofprobleem.

De heer **DERCKSEN**: Voorzitter, als ik complimenten uit kan delen, dan zal ik dat niet laten. Bij deze. Het staat echter wel haaks op wat we volgens mij een of twee maanden geleden discussieerden toen dit stikstofbeleid ook op tafel lag en toen ik u vroeg: gaat een provincie loyaal het kabinetsbeleid uitvoeren? Merk ik hier een draai? Ik zou u daarmee willen complimenteren. Of zit er nog ergens een addertje onder het gras?

Ik dank de heer Dercksen voor zijn vraag, want dan kan ik nog eens verduidelijken wat ik de vorige keer gezegd heb en in welk verband ik het de vorige keer heb gezegd. De vorige keer lagen de plannen die er nu lijken aan te komen, niet voor. En daar was ik het hartgrondig mee eens. Je moet het in het gebied zelf aanpakken, met de mensen die het betreft aanpakken. Maar als je voorstellen gaat doen met een zeventig tot tachtig procent

reductie van de stikstofuitstoot, dat heeft zoveel consequenties in die gebieden dat ik het het vandaliseren van het landelijk gebied noem.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, voorzitter, net als het CDA worstelt natuurlijk mijn fractie ook met de verhouding die we hebben tot het landelijk beleid en waar we lokaal of regionaal verantwoordelijkheid voor dragen. Maar de Westerlaken neemt met zijn laatste opmerking wel een voorschotje op een besluit van het kabinet dat nog moet komen en de uitwerkingen waarvan we nog moeten gaan ontdekken wat het ook precies voor onze provincie zal betekenen. Dus door op voorhand daar al afstand van te nemen is in elk geval duidelijk, maar ook dapper zou ik willen zeggen. Maar het betekent misschien ook wel iets voor de manier waarop de gedeputeerde straks ook aan de slag gaat met het uitvoeren van dit beleid, want als deze coalitiefractie hier geen steun geeft aan de uitvoering van het stikstofbeleid, dan vraag ik me af of dat bij de andere coalitiefracties wel het geval is en welk dilemma we dan ook schetsen voor de gedeputeerde die daarmee aan de gang moet. Dus leidt dit uiteindelijk tot een crisis hier in het provinciebestuur? Dan kunnen we ons daar maar beter op voorbereiden. Dus dat is ook mijn vraag aan de heer Westerlaken: stapt hij ook uit de coalitie hier als deze gedeputeerde het regeringsbeleid gaat uitvoeren?

Nou, ja, ik heb een aantal slagen om de arm gehouden. Dat zal ik nu ook doen, want u hebt mij horen zeggen dat als deze minister deze plannen, die er nu aan lijken te komen, gaat doorvoeren, dat dat wij dan zeggen: daar doen we niet aan mee. Ik kan u toesturen wat het CDA, al vooruitlopend op wat er nu gaat komen, de minister heeft gestuurd. Dat is een stappenplan geschreven door – en dat zal u niet verbazen – een prominent lid van het CDA uit de provincie Utrecht. Daar zitten voor ons de harde criteria in die we daarbij zullen hanteren. En daarin zullen wij onze gedeputeerde zeker zeer ondersteunen. En als dat tot discussies leidt binnen het college en binnen de coalitie, dan zal ik daar zeker aan meedoen. Of dat leidt tot het uitstappen uit de coalitie, dat ligt aan de voorstellen die er komen.

De heer **WEYERS**: De plannen ook gelezen inderdaad. Vele hebben honderd procent min, overige landbouwgebieden zeventig tot tachtig, zoals het er nu uit lijkt te zien. Klopt. Mee eens. Zou de heer Westerlaken een richtpercentage kunnen noemen waarin het voor hem wel aanvaardbaar is? Waar moeten we dan ongeveer aan denken dat gedeputeerde wel mag uitvoeren als het aan u ligt, hier in deze provincie?

De heer Weyers is het misschien ontgaan wat wij in voorgaande discussies over het stikstofbeleid altijd gezegd hebben. Wij hebben altijd gezegd: het gaat niet om het sturen op de kritische depositiewaarde – het is een rotwoord; ik maak er altijd deposito van, maar het is kritische depositiewaarde – op natuurdoelen. En inmiddels waren we in de veronderstelling dat wat wij hier in de provincie Utrecht proberen te doen, ook in Den Haag overgenomen was. Alleen, ik merk tot mijn schrik dat het weer gaat over die KDW en niet over de natuurdoelen.

De **VOORZITTER**: Tot slot. Ja? Dank u wel. U vervolgt, meneer Westerlaken, of rondt bijna af denk ik.

De heer **WESTERLAKEN**: Ja, ik ben aan het afronden. In de jaarstukken is te lezen dat we dit jaar nog minder hebben uitgegeven dan verwacht was. Het wordt dus duidelijk niet verbrand, zoals aan het begin van deze statenperiode werd gesuggereerd. Op zich natuurlijk een prima verschijnsel, ware het niet dat het hier niet om zuinigheid gaat, maar een verschijnsel wat ik niet zo prettig vindt. Namelijk, een organisatie die nog steeds niet voldoende in staat is om op de juiste wijze te prognosticeren, vooral niet aan de uitgavenkant. We hebben hier al eerder over gesproken en gevraagd om verbetering. Kan

het college aangeven wat hieraan gedaan is? En wat het college van plan is hier nog aan te doen? Des te meer, omdat ook de accountant dit signaleert en een waarschuwing geeft. Niet goed begroten leidt uiteindelijk tot een verkeerde financiële huishouding. Wij zijn uiteraard voor het uitgeven van geld aan de goede dingen op de goede manier, maar dan moet het ook wel echt uitgegeven worden. In de commissiebehandelingen zullen we op de onderdelen nog terugkomen. Dat het college creatief is, wordt met de voorliggende voorstellen bewezen. Het niet uitgegeven geld wordt prima gerecycled, zullen we maar zeggen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, mijnheer Westerlaken. Dan zou ik nu het woord aan meneer Dercksen van de PVV willen geven en daarna de lunch. Vindt u dat goed, meneer Dercksen? Ja, oké.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan de heer Dercksen.

De heer **DERCKSEN**: Ik weet niet of het goed is voor de eetlust, maar we zullen het zien.

Voorzitter, laat ik weer eens beginnen met het citeren van Ronald Reagan. Hij ontbrak in de kadernota. Het is the first duty. Laat ik dat vertalen als primaire plicht van de overheid om zijn burgers te beschermen, niet om ze te vertellen hoe ze hun leven moeten leiden. Nou ja, welkom in Nederland in 2022 waar alles anders is. Daar vinden nogal wat burgers intussen dat de overheid een vijand is. Want waar is die overheid als je als winkelier voor de twintigste keer bent beroofd en waar criminelen gewoon op straat – ik zag vorige week de filmpjes nog, criminelen op straat – gewoon de gejatte goederen vrijelijk en ongestoord kunnen verkopen. Waar we een narcostaat zijn geworden. Maar onze overheid is bezig met hun eigen dingetjes. Met bepalen hoe we ons leven moeten leiden. Hugo de Jonge – hij kwam al voorbij – dwingt ons een manier op hoe we ons huis moeten verwarmen. Niet met superschoon gas – in België bouwen ze gascentrales, in andere landen krijg je subsidie voor gas – nee, Hugo komt met een droompomp, een indoctrinatiepomp, want hij denkt dat dat goed is voor het klimaat, terwijl Nederland negen/honderdduizendste deel van het aardoppervlak uitmaakt. En India – laten we nog maar weer zo'n voorbeeldje noemen – opent binnenkort weer honderd kolencentrales, want ze hebben energie nodig. En, voorzitter, ik daag de collega's uit om bij de interruptiemicrofoon te komen uitleggen wat de doelstelling nou is van de EU als ze zeggen dat ze 55 procent emissiereductie willen hebben in 2030. Wat zijn dan de gevolgen? Ik hoor het.

Voorzitter, de overheid disfunctioneert. Nergens wordt nog over nagedacht. In een tunnelvisie wordt beleid uitgerold om na jaren vast te stellen dat het niet heeft gewerkt of in het meest gunstige geval: averechts. Belangrijke oorzaak: netwerkcorruptie en lobbycratie. Niet mensen, die met zwart geld een koffer geld de landsgrenzen passeren, maar mensen die baantjes krijgen waar ze van toeten noch blazen weten. De baas van het CBR heeft misschien verstand van appartementjes in Scheveningen, niet van rijbewijzen verstrekken. Wachtijd: een halfjaar. De voorzitter van de Sociaal Economische Raad studeerde Algemene Talenwetenschappen. Voorzitter Sociaal Economische Raad. Maar ja, PvdA. Schiphol. Ik hoef niet meer te zeggen. NPO, daar worden klokkenluiders intussen weg-ge-D66'd. En zo is een belangrijk deel van de organisaties in ons land en ministeries in handen gevallen van lieden zonder kennis van zaken, waarbij slechts één vereiste is: lidmaatschap van het kartel. En als je ergens verstand van hebt, ben je klaarblijkelijk overal inzetbaar. De gevolgen zijn desastreus. De Afsluitdijk kost honderden miljoenen meer, want alle bètakennis is daar weg geëvolueerd, maar misschien hebben ze wel genderneutrale toiletten. Wat functioneert er eigenlijk nog wel? In onze eigen provincie, op onze eigen schaal, gebeurt dat natuurlijk ook. Het ene college kapt 350 hectare bos en het volgende

college komt met een strategisch bosbeleid. Ik vroeg in de vorige vergadering: wat heeft dat nou gekost om 350 hectare bos te kappen? Ik heb geen antwoord gekregen. En ik stel die vraag gewoon niet nog een keer, want ik krijg toch geen antwoord. De vorige gedeputeerde had geen idee qua stikstof, laten we wel wezen. Maar werd gepromoveerd naar Den Haag voor het uitvoeren, kritiekloos uitvoeren, van het stikstofbeleid. En bij het afscheid werd zij geroemd, omdat ze met zachte hand hier de protesterende boeren het pand uit had gekregen. Dat waren haar kiezers, voorzitter. Met de nadruk op 'waren'. Voorzitter, netwerkcorruptie in lobbycratie, dat is misschien mooi samen te vatten in biomassa, de meest smerige manier om energie op te wekken. Ooit bedacht. Iedereen had het twaalf jaar geleden zelf kunnen ontdekken dat dat zo is. En nog steeds is er een subsidieobby aan de gang, die zegt dat je met sprokkelhout een vierentwintiguurseconomie aan de praat kan houden. Wat is er dan allemaal niet misgegaan in je hoofd? Het is desastreus voor alles wat groen is. Voor biodiversiteit, voor oerbossen, you name it. En het nieuwe raadscollege, het kinderen voor kinderen raadscollege in de stad Utrecht, voorzitter, heeft het ook nog eens een keer gewoon omarmd, biomassa, en ze noemen het nu, ze witwassen het nu met de term 'transitiebrandstof'. Voorzitter, de Kafkaëske gekte in dit huis liet zich mooi samenvatten in één zin in de kadernota: sneller, betaalbaarder en duurzamer bouwen is noodzakelijk om de enorme woningbouwopgaven te realiseren en de klimaat- en stikstofproblemen op te lossen. Dus we gaan sneller bouwen om de zelfbedachte stikstofproblemen op te lossen. Nee, we hebben stikstofproblemen, maar daardoor kunnen we niet bouwen. Het is andersom. De stad Utrecht gaat pas bouwen op Rijnenburg in 2035. Dus, hoezo sneller? Overheden blokkeren locaties om te bouwen. Hoezo sneller en betaalbaarder bouwen, terwijl de overheid ook hier alleen maar bezig is met het duurder maken van die bouw met bouweisen, met materialenpaspoorten. Een gemiddelde aannemer moet iemand in dienst nemen om de administratie alleen van het FSC-hout bij te houden. Hoezo betaalbaarder?

En we hebben een enorme woningbouwopgave – ik heb er nog steeds niemand over gehoord – omdat we de hele wereld hier toelaten. Elke week duizend mensen. In strijd met het Verdrag van Dublin overigens. En alleen al daardoor explodeert ook je stikstofuitstoot en je CO₂uitstoot, maar die twee met elkaar in verband brengen, dat is natuurlijk vloeken in de kerk.

Voorzitter, bij massa-immigratie doen die dingen allemaal niet ter zake. Alleen Nederlanders, automobilisten of boeren moeten worden lastiggevallen. Een mooie metafoer voor het overheidsfunctioneren zijn zonnepanelen op fietspaden: faalt overal en altijd. De feiten doen er niet toe, maar wel anderhalf miljoen uitgeven en de belasting verhogen. En en passant werden er nog kinderen uitgenodigd om die te hersenspoelen alsof zonnepanelen op fietspaden een nuttige geldbesteding zou zijn. Voorzitter, in de tweede termijn, die is over een week of wat, kom ik met een motie om die kinderen te informeren wat het nou precies betekent: zonnepanelen op fietspaden. En vooral om ze aan te moedigen om zelf na te denken.

Voorzitter, wat mij betreft het belangrijkste thema: de boeren. Ze zijn de nieuwe vijand van de globalistische elite geworden. Ze moeten weg, onze voedselproducenten. Plaatsmaken voor vervangingsmigratie, een term van de Verenigde Naties. Daarom voert links Nederland een hetze tegen de boeren. Links begint intussen – hoewel ik het met de heer Weyers eens ben dat die term 'links-rechts' wat fluïde aan het worden is – al bij de VVD. Feitenvrije regels, nepmodelletjes, alles wordt op de boeren afgevuurd. De emissie moet worden gereduceerd met zeventig tot tachtig procent, terwijl we de echte depositie niet kennen, laat staan de bronnen. En dertig procent van de stikstof in de lucht komt uit het buitenland. Hoe dan, voorzitter? We moeten woningen bouwen voor het Marrakesh-pact voor de massa-immigratie en de RIVM-modelletjes worden daarvoor gebruikt. Modellen met een foutmarge volgens het RIVM zelf van honderd procent. Bodemkwaliteit in natuurgebieden, we kennen ze niet. Voorzitter, deze bevolkingsgroep, onze boeren, die

worden gestigmatiseerd. Zij zijn de nieuwe zondebokken van de globalisten. Beleid, uitgevoerd door een minister van stikstof. Ik noem ze altijd juffrouw Jannie; ik zag gisteren dat ze Van der Wal heette. Ik weet niet hoe zij heet, maar ze heeft er helemaal geen verstand van. Ze weet niet waar het over gaat. Maar boeren zullen en moeten worden uitgerookt. Voorzitter, het is om je kapot te schamen. Gaat dit college – ik stelde die vraag net aan de heer Westerlaken-

De heer **BART**: Ik was even aan het wachten, maar ik zie dat we nog acht seconden op de klok hebben voor deze uitzending van Ongehoord Nederland en dan kunnen we door met het debat. Ik voel mij wel- We hadden het net over geldstromen en lobbyisme. En tegelijkertijd zegt u eigenlijk dat we boeren hiermee- Wat ik zo jammer vind, is als je dan kijkt naar de geldstromen en naar wie er echt lobbyist is, dan zijn het de fossiele brandstoffen. Die krijgen zeventien miljard per jaar. Dan zijn het de grotere bedrijven die inderdaad in de agrarische industrie ook juist enorm veel zorgen dat de regels in hun voordeel uitpakken. En wie is daar de dupe van? De boer. En op het moment dat u zegt 'we gaan door zoals we nu altijd gedaan hebben', dan zijn het uiteindelijk de boeren die daar uiteindelijk ook de prijs van betalen. De afgelopen jaren is er een enorme teruggang in het aantal boeren, terwijl, ik hoor net het CDA zeggen, GroenLinks zegt het ook: we hebben juist meer boeren nodig, we hebben alleen minder vee nodig. En op het moment dat u zegt 'we gaan zo door met deze geldstromen zoals ze al zijn', dan houden we inderdaad dus meer boeren over. Dus wanneer houdt u nou eens op met het voorliegen van mensen die we eigenlijk keihard nodig hebben en die we juist willen ondersteunen?

Voorzitter, twee dingen. Over liegen gesproken. Ik was twee of één provinciehuis terug, stond ik hier ook. En toen kwam mevrouw Dik van de ChristenUnie ook met de mededeling 'want er gaat zoveel subsidie naar fossiele brandstoffen'. Nou ja, ik merkte dat toen al niet aan de pomp. Ik denk dat niemand dat nu nog wel merkt. Dus ik vroeg aan Carla Dik-Faber: hoe kom je daar nou bij? Dus nou, die stuurt mij een rapport. En wat blijkt? Nee, het was geen subsidie; het was eigenlijk de wens om de belasting te verhogen. Maatschappelijke lasten ofzo. Er zijn helemaal geen subsidies op fossiele brandstoffen. Tot slot, ik zeg ook niet dat de boeren zo maar door moeten gaan waar ze mee bezig zijn. Dat doen ze ook helemaal niet. Het zijn de meest innovatieve boeren van de wereld. Als we voedselproductie gaan verplaatsen van Nederland naar andere delen van de wereld wordt het er alleen maar slechter op qua ecologie. Dus we hebben de beste boeren van de wereld. Ik zal tot de laatste snik achter ze blijven staan. Ik zou ze oproepen – dat ga ik ook doen – om niet te accepteren wat ze nu over ze afgeroepen krijgen.

De **VOORZITTER**: Dank u wel. Voldoende, meneer Bart? Ja? De heer Westerlaken.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik laat de heer Dercksen even op adem komen. Het gaat meer om reactie op de heer Bart. Even voor de goede orde: dat is waarschijnlijk alleen maar voor de notulen. Maar ik herken mij helemaal niet in de beschrijving die hij geeft van het CDA in zijn standpunt over het aantal boeren en minder vee. Ik heb juist in mijn vraag aan de heer Bart zojuist gesteld hoe het moet met die voedselzekerheid. En ik ondersteun wat de heer Dercksen net zei. De intensiviteit van de landbouw in dit land levert meer op dan dat je gaat extensiveren. De intensieve landbouw in Nederland is een heel grote, absoluut positieve bijdrage aan de voedselzekerheid in

de wereld. Dat is heel iets anders dan 'het CDA wil meer boeren en minder koeien'.

De **VOORZITTER**: Een reactie op de heer Bart? Ja. Dank u wel. De heer Dercksen kan denk ik afronden.

De heer **DERCKSEN**: Ja, ik ben zo'n beetje klaar. Ik dank de heer Westerlaken ook voor zijn toevoeging. De boeren hebben in de afgelopen decennia zestig procent minder stikstof uitgestoten. Dus iemand van liegen betichten terwijl hij zegt 'de boeren moeten doorgaan op dezelfde voet' is in strijd met de feiten.

Voorzitter, ik zou de boeren willen oproepen om simpelweg in opstand te komen. Het is genoeg geweest. Een ruime meerderheid van Nederland, misschien niet in deze statenzaal, maar in Nederland wel, staat achter jullie. Laat je niet langer besodemieteren. Ik hoef ze niet op te roepen om Schiphol plat te leggen, want daar hebben we een PvdA'er in het bestuur. Maar kom in actie totdat deze wetten van tafel zijn en deze maatregelen van tafel zijn.

En tot slot, ik heb niemand gezien bij de interruptiemicrofoon wat 55 procent CO₂-reductie nou oplevert. Het levert op dat elke Europeaan binnen de EU tienduizend euro moet betalen. En het levert een klimaatwinst op van vier/duizendste graad. Schat, zet jij de thermostaat dus vier/duizendste graad lager? Dank u wel.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, meneer Dercksen. Dan zijn we aangeland op het moment dat ik de vergadering ga schorsen ten behoeve van de lunch. En ik stel voor de vergadering te hervatten om 13.15 uur. Ik wens u smakelijk eten.

De **VOORZITTER** schorst de vergadering.

De **VOORZITTER** heropent de vergadering.

De **VOORZITTER**: Dames en heren, ik heropen de vergadering. Aan de orde is uw eerste termijn voor de kadernota. En ik wil graag als volgende spreker het woord geven en alle aandacht daarvoor, voor de heer De Droog van D66.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan de heer De Droog.

De heer **DE DROOG**: Altijd fijn om zo na de lunch met iedereen vol enthousiasme te mogen beginnen. Ik zie dat iedereen goed gegeten heeft en veel energie heeft. Dus laten wij van start gaan.

Voorzitter, ik wil het hebben over tijd. Er zit mij iets dwars namelijk: tijd. Wij, politici, zijn ontzettend goed in het proclameren van data: 2030, 2040, 2050. En ik herinner me dat toen ik klein was, ik zei: pap, mam, ik gun iedereen in de wereld een koelkast en een auto. Om vervolgens de vraag te stellen hoe dat past binnen klimaat en milieu. Het antwoord dat ik kreeg: vertrouw op innovatie. Let wel, dit was eind jaren '80 en we zijn ruim dertig jaar verder. Ja, er is veel geïnnoveerd. Maar, voorzitter, ik maak mij zorgen. Tussen 1977, mijn geboortjaar, en 2022 verdubbelde de wereldbevolking van vier naar acht miljard. Trouwens, toen Utrecht negenhonderd jaar geleden stadsrechten ontving – Utrecht, nog van harte gefeliciteerd – waren er maar 320 miljoen mensen. De wereldeconomie verviervoudigde van 30 tot 110 miljoen dollar en de CO₂ nam tussen '77 en 2022 toe van 333 naar 422 parts per million. En dan heb ik het nog niet eens over de andere schade die wij als mens veroorzaken door economische groei te realiseren ten koste van de planeet, natuur, dieren en toekomstige generaties. Tijd is relatief en meten we doorgaans af aan onze eigen levensduur. Wat wij de toekomst noemen lijkt ver weg, maar is dat helemaal

niet. 2030 is al over 7,5 jaar. En 2040 over achttien. Het is niks. Ter vergelijking, het Klimaatakkoord van Parijs is ook alweer zeven jaar geleden. Voorzitter, bij klimaat gaat het vaak over de hockeystick van CO₂. Zo zijn er meer. Er is een hockeystickeffect zichtbaar in de hoeveelheid mensen op aarde, in onze welvaart en ook in onze schade aan deze aarde. Maar doorgaans vertrouw ik dus op ons vernuft. Ook innovatie kent een hockeystickeffect: een lange aanlooperperiode om vervolgens ineens alom aanwezig te zijn. Maar, voorzitter, na dertig jaar wachten op de impact van innovaties constateerde ik dat de schade blijft oplopen en dat we het voor onszelf wel heel spannend maken of we het gaan halen. D66'ers zijn liberalen. En liberalen hechten aan de vrije keuze van mensen. Maar vrijheid is geen vrijblijvendheid en komt met verantwoordelijkheid.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, een mooi betoog van de heer De Droog, want hij begon natuurlijk met een soort groei van de bevolking en de effecten die er nodig zijn voor innovatie. Maar we zien natuurlijk ook een groei in welvaart. Dus het is eigenlijk een soort winstverdubbelaar, zullen we maar zeggen: én meer mensen én ze willen meer doen. Ik werd even getriggerd door de vraag naar de wasmachine en de- Nee, de koelkast en de auto van de heer De Droog. Dus het sluit met een beetje aan bij de vraag die we hadden bij het betoog van JA21: als we nou groei hebben in onze provincie, vinden we dan ook dat die groei gepaard moet gaan met de welvaarts groei die daar ook in onze samenleving bij hoort? En hoe faciliteren we dat dan met het beeld dat de heer De Droog heeft van innovatie?

Ja, voorzitter, groei is natuurlijk aan de ene kant mooi, maar je zou verwachten dat het aan de andere kant ook gaat leiden tot groei binnen de draagkracht van dat wat we met elkaar kunnen dragen. En helaas is dat niet het geval. Dus ik hoop eigenlijk – en dat is ook waar ik op ga komen – dat ik een pleidooi kan doen dat we juist naar een toekomst gaan waarbij we dat wel gaan doen. Maar voorlopig constateer ik dat we groeien en groeien en groeien, maar dat het helaas nog niet leidt tot een verbetering van de situatie.

De **VOORZITTER**: Ja, voldoende? U kunt vervolgen.

De heer **DE DROOG**: Voorzitter, ik was bij verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheid voor anderen die niet, nog niet of niet meer van vrijheid kunnen genieten. Vrijheid komt ook met collectieve verantwoordelijkheid voor de draagkracht van onze planeet, voor dieren, natuur én toekomstige generaties. Rekenen op vrije en verantwoordelijke individuen is niet genoeg. De grenzen van vrijheid worden altijd opgezocht. Het economisch systeem dat ons zo mooi heeft geholpen bij groei blijkt bij nader inzien onvoldoende begrensd. Groei om de groei, rijkdom om de rijkdom, zonder verantwoordelijkheid voor de consequenties. Een economie die niet ten dienste staat aan ons, maar eerder andersom. De vrije markt doet ondertussen vooral waar die goed in is: productie en winstmaximalisatie binnen de gestelde kaders. De markt is op zichzelf amoreel en streeft niet vanzelfsprekend naar het goede. Ze kan echter wel immorele resultaten leveren. Jarenlang uitstellen van beslissingen over collectieve gevolgen van vrijheid maakt dat wij nu voor grote keuzes staan. Of het nu gaat om klimaat, stikstof, fosfor, biodiversiteit, ruimtegebruik, lucht, water, bodemkwaliteit of dierenwelzijn, we hebben een hoop veronachtzaamd ten gunste van economische groei. Kunnen we nog beweren dat de verschillende systeemcrises op zichzelf staan of moeten we inmiddels spreken van een crisissysteem? Een systeem dat haar grenzen bereikt heeft en zelf crisis veroorzaakt. Als samenleving moeten we daarom verschillig zijn, publieke waarden en grenzen definiëren en handhaven. Langer uitstellen maakt de problemen groter. Wij zijn de generatie politici die voor die keuze staan: kiezen voor klimaat, voor natuur, voor welzijn, voor brede welvaart en een duurzame toekomst. Maar keuzes maken raakt bestaande belangen en mensen. Dat roept weerstand op. Die weerstand is ook alom zichtbaar. We hebben dankzij sociale

media meer stem gekregen. Dat is enerzijds een groot goed. Anderzijds zorgt het nu nog voor verharding, verwijdering en uitholling van het vertrouwen in instituten als wetenschap, journalistiek, media, politiek en rechterlijke macht. Voorzitter, houding, gedrag en ethiek zijn daarom belangrijker dan ooit. Waar het debat is gebaat bij rust, ratio en reflectie eisen onrust, onderbuik en opinie vooralsnog het podium. Het vergt moed van bestuurders om ondanks die weerstand met vertrouwen in instituties, wetende dat onze eigen kennis altijd tekort zal schieten, toch besluiten te nemen in de richting van wat nodig is.

De heer **DERCKSEN**: Ja, ik had veel verwacht, maar dat vandaag D66 over ethiek zou beginnen, dat was nou niet direct in mij opgekomen. Maar misschien kan de heer De Droog duiden wat hij vindt van de klokkenluider bij de NPO? Over ethiek gesproken, zal ik me daartoe beperken, want het staat allemaal niet in de kadernota. Maar als u over ethiek begint, dan wil ik toch wel graag ook dat de heer De Droog de hand in eigen boezem steekt.

Ik betreur het dat de heer Dercksen niet eens kennis heeft van de persoon die tegenover hem staat en de professie die deze man dagdagelijks uitoefent. Dus ik vind het jammer dat u mij in die hoek wenst te plaatsen.

De heer **DERCKSEN**: Ik denk, ik geef hem alle ruimte om antwoord te geven, maar dat doet hij dan niet. Dat vind ik heel jammer. Kijk, Ik weet welke job u heeft, maar dat ontslaat u toch niet van een verantwoordelijkheid voor de partij. U staat hier niet als de heer De Droog, werknemer van een telecomboer, maar u staat hier als vertegenwoordiger van D66. En ik vraag u, als woordvoerder van D66: wat is de verantwoordelijkheid die u neemt voor alle ethische vraagstukken die bij D66 leven? En vooral omdat u het zelf ter sprake brengt.

Voorzitter, ik heb sowieso niet de ethiek bij D66 ter sprake gebracht, maar wel het woord 'ethiek' inderdaad. En laat ik dan zo zeggen dat het voor mij – ik ben inmiddels twintig jaar lid – dat ik in de afgelopen twintig jaar daar waar nodig en daar waar mogelijk continu aandacht heb gevraagd voor deze thematiek binnen de partij. En ja, af en toe ben ik daar ook teleurgesteld over. En ja, ik zal me daar iedere keer opnieuw keihard voor blijven inzetten. De leden van D66 weten dat ik dat ook doe. Dus als dat een antwoord mag zijn: alstublieft.

Even kijken. Ik was bij de moed om de besluiten te nemen in de richting van wat nodig is. Voorzitter, tijd te nemen voor een besluit, voor verdieping, voor reflectie. Tijd, voorzitter, die we vaak niet hebben, hijgend van het ene naar het andere onderwerp of agendapunt. Terwijl vandaag onze aandacht opeist, verliezen we morgen uit het oog. We zijn druk. Te druk om elkaar te vinden. Doen we daarmee recht aan onze rol als volksvertegenwoordigers?

Voorzitter, natuurlijk gaat de provincie Utrecht de wereldproblemen niet oplossen, maar we leveren wel onze eigen bijdrage. Onze ecologische voetafdruk overschrijdt vele malen het eerlijke aandeel. We hebben een voorbeeldrol en een verantwoordelijkheid. Als wij die niet pakken, hoe kunnen wij dat dan wel verwachten van anderen? De RES'en in onze provincie geven wat dat betreft te denken aan gevoel van urgentie. In de energietransitie bungelen we als provincie Utrecht onderaan. Daar zal de provincie wat D66 betreft de komende tijd regie moeten pakken. Voor D66 is resultaat belangrijk. We hamerden de laatste jaren op het strak krijgen van onze financiën en de provinciale organisatie. Daarom zijn we blij met de kwaliteitssprong – ik corrigeer: de groeisprong, dus een kwaliteitssprong – 2040, die laat zien hoe groot de opgave is en waarmee we af kunnen wegen hoe we onze ambities willen financieren. Wat D66 betreft, zoeken we dat in steeds meer focus de komende jaren.

Voorzitter, dan urgentie. Het coalitieakkoord, de beleidsvoorstellen van de afgelopen jaren, de kadernota, geven kleur en richting. Maar de urgentie mag wat ons betreft omhoog.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ja, voorzitter, ik heb zitten luisteren naar het betoog over tijd en reflectie en tegelijk neemt dat aan het einde van de verstandige woorden over tijd en reflectie een buiteling richting ambities. En deelt de heer De Droog de- Ja, wat ik waarneem is dat we in dit huis de ambities over elkaar heen laten buitelen zonder de tijd te hebben om het te doordenken wat dit voor de inwoners van de provincie betekent.

Ja, er zijn twee dingen door elkaar heen uiteraard. Ik bedoel, ambitie moet sowieso hoog zijn, maar ik vind inderdaad, en ik deel die mening, dat wij hier veel meer ruimte en tijd moeten hebben om met elkaar te begrijpen waar het over gaat. U heeft ons meegenomen op pad, onlangs nog, naar een boer vlakbij de Nieuwkoopse Plassen. Dat is heel verhelderend. Daar hebben we rustige gesprekken, daar komen we tot elkaar, daar kunnen we luisteren. Dan kunnen we ook naar buiten luisteren. En ik denk dat we dat veel meer zouden moeten doen. Ik vind het jammer dat wij ook hier in de statenzaal over het algemeen vooral de tegenstellingen met elkaar opzoeken. Nou begrijp ik van de commissaris dat dat ook het doel is van het debat. Maar voor de buitenwacht is dat niet altijd even mooi. Het zou mooier zijn als wij ook wat meer kunnen laten zien van hé, waar vinden we elkaar en wat verstaan we met elkaar? Er is denk ik veel meer ruimte om met elkaar te constateren wat er wat er aan de hand is, om daarna pas tot een oordeel te gaan komen. Terwijl we hier al vrij snel in de oordeelsvormende fase zitten.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ja, voorzitter, ik bemerk dat we daarin snel tot elkaar komen en ik kijk dan ook uit: zullen we dan samen een idee uitwerken om de uitvoering hier ook nadrukkelijker een podium te geven op het moment dat wij statenvoorstellen en dergelijke behandelen om daar in de provincie in het oog te houden en onze inwoners vooral in het oog te houden?

Dat lijkt mij heel goed. Ik denk ook zeker dat u met onze woordvoerders op dit thema in de commissies het hier verder op kunt pakken.

De heer **WEYERS**: Een vraagje. Is het in het oordelen van de heer De Droog ook denkbaar dat de tijdnood waar hij aan refereert – we moeten tandjes gaan bijzetten en zo – dat dat ook wel eens te maken zou kunnen hebben met de hoogte en een deel de onmogelijkheid van de ambities die daaraan ten grondslag liggen? Het afspreken van een percentage is nog niet hetzelfde dat het even gerealiseerd wordt in zeven jaar. Zou dat ook een reden kunnen zijn voor de tijdnood?

Dat zou je zo kunnen framen inderdaad, maar als ik kijk naar de afgelopen decennia en hoeveel zaken er voor ons uitgeschoven zijn, dan denk ik dat wij ook wel aan een zekere tijdnood zitten qua problematiek waar we voor staan. Tegelijkertijd deel ik met u dat er ook best wel heel veel zaken hier op het bordje liggen. Als ik kijk naar de hoeveelheid zaken die onze agenda vullen, dan denk ik weleens, jongens, kunnen we met elkaar eerder tot besluiten komen van welke dingen we nou echt wezenlijk vinden, zodat we daar met elkaar wat dieper op ingaan en wat meer tijd nemen om te kijken waar wij daar als provincie een bijdrage aan kunnen leveren.

Ik was bij de urgentie die omhoog mocht. Voorzitter, de urgentie mag wat ons betreft omhoog: van richting en visie naar urgentie en actie; naar scherper sturen op doelen en doelbereik. Of het nou gaat om het bereiken van klimaatdoelen, natuurdoelen of woningbouwdoelen. Afstappen van ambitie zoals van tienduizend naar achtduizend woningen per jaar kan de bedoeling niet zijn. Oplossen van grote vragen doe je niet alleen. Daar hebben we iedereen bij nodig. Andere bestuurders, maar ook maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners. Aan het begin van deze periode gooiden we de luiken

open van het provinciehuis. Door corona is dat twee jaar niet mogelijk geweest. Maar D66 spreekt de uitdrukkelijke wens uit dit snel weer op te pakken, zodat we in verbinding blijven. En laten we dan samen duidelijke doelen nastreven, zodat we naast gesprekken voeren ook acties samen vormgeven.

Voorzitter, ook het rijk staat niet stil. Binnenkort kunnen we de regelingen verwachten voor klimaat en stikstof en het lijkt erop dat het rijk meters gaat maken. D66 verwacht van GS dat we vooraan staan met goede voorstellen. In deze kadernota is aandacht voor het uitwerken van klimaatneutraal als concernbrede opgave. Daar zijn we uiteraard blij mee. Met de klimaatmonitor en de scenario's van Drawdown hebben we een goede basis om te sturen op onze klimaatopgave. Voor D66 is het belangrijk dat we ook structureel borgen. Door klimaatbeleid, net als financiën, in een eigen planning en controlcyclus onder te brengen. En klimaatminister Jetten heeft in het kabinet een regierol. D66 wil dat ook onze Gedeputeerde Staten concrete afspraken maken over de reductie van broeikasgassen in lijn met de afspraken voor 2030 en 2050. De gedeputeerde Klimaat zou wat ons betreft die regierol moeten vervullen.

Maar, voorzitter, reductie van CO₂ is niet voldoende. Iets niet doen of minder doen is geen wenkend perspectief. De kunst is om het leven van de toekomst alvast vorm te geven en in het nu te doen wat bijdraagt aan die toekomst. Paul Hawken, de auteur van Drawdown, kwam eind 2021 met een vervolg: Regeneration. Hierin staan voorstellen die laten zien hoe we als mensheid bij kunnen dragen en samen kunnen werken met de natuurlijke processen van onze planeet, zodat we herstellen wat we eerder kapot maakten. Onderliggende ambitie: oplossen van het klimaatvraagstuk in één generatie. In het najaar verschijnt de Nederlandse vertaling. En ik wil onze gedeputeerde klimaat en Omgevingsvisie hierbij alvast de Engelse editie overhandigen. Dat ga ik hierbij doen. D66 zal een poging doen om Paul Hawken uit te nodigen voor PS in het najaar. Wij komen hier later op terug.

De heer **DERCKSEN**: Tsja, u gaat het klimaatvraagstuk oplossen. Die 55 procent reductie van Timmermans, dat levert vier/duizendste graad minder opwarming op. Is dat de oplossing van het klimaatvraagstuk? En wat zegt u tegen die 2,5 miljard mensen die er op de aardbodem gewoon bijkomen in Afrika, in Azië? Wat voor impact hebben die dan op het klimaatvraagstuk van D66?

Dit is natuurlijk een mooie tactiek van de heer Dercksen altijd om dan te verwijzen naar alle anderen. En ik erken, ja, natuurlijk hebben we met zijn allen een enorm probleem op te lossen. Absoluut. En daar staan we ook voor. Dat gaan wij hier in ons eentje niet oplossen. Maar u suggereert met uw vraag alsof wij hier niks zouden moeten doen. En ik zeg, wij zitten hier op een dusdanige weelde, als wij dat voorbeeld niet geven, ja, dan kunnen we het ook niet van anderen verwachten.

De heer **DERCKSEN**: Ja, ik weet niet in welke bubbel u precies zit, maar ik heb de indruk dat een heleboel mensen de energierekening niet meer kunnen betalen. Ik weet niet hoe het in uw buurt is. Maar dat is echt een serieus probleem. Als je tweehonderd euro in de maand meer moet betalen, dat is aan het eind van het jaar 2400 euro, 3500 euro bruto. Dat is een maandsalaris extra alleen aan energie. En het helpt als iedereen 10.000 euro lapt, vier/duizendste graad. Wordt het dan niet verstandiger om wat slimmer om te gaan en bijvoorbeeld kernenergie of thorium te promoten in plaats van deze geen oplossingen – want het zijn geen oplossingen, want ik neem aan dat u vier/duizendste graad geen oplossing vindt; en de rest van de wereld doet niet mee – om eerst eens na te denken – daar gaan we weer – en te kijken wat een goede manier zou zijn om geen uitstoot te hebben bij je energieopwekking. In plaats van iedereen in de arm moeten jagen – half Nederland kan de rekening niet meer betalen, behalve uw kiezers én voor GroenLinks, die staan op Schiphol – maar kom dan met werkbare oplossingen voor iedereen, want u bent de helft van Nederland financieel al kwijt.

De **VOORZITTER**: De vraag is duidelijk.

De heer **DE DROOG**: Voorzitter, ook hier is het antwoord gewoon weer: en-en-en. En, voorzitter, ik ben het eens met de heer Dercksen dat inderdaad, ja, het raakt mensen. Dat heb ik ook al eerder gezegd. Maar is dat een argument om dan te zeggen: dan doen we het maar niet? En uw andere redenering. Ja, u staat hier tegenover een van de D66'ers die met plezier kijkt ook naar het feit dat we nu wel ook en-en doen op het landelijke niveau. Dan zeg je, ja, natuurlijk, we kunnen niet oplossingen uitsluiten binnen dit vraagstuk. En dus zullen we ook landelijk voor kernenergie kiezen.

Voorzitter, collectief veroorzaakte problemen lossen we niet individueel op. Wie is verantwoordelijk voor collectief falen? Niemand? Of iedereen? Alleen de wet begrenst ons collectieve handelen én geldt als toetssteen voor het bevorderen van onze brede welvaart. Samen optimaliseren we binnen de gedefinieerde grenzen. We kunnen er niet zonder meer op vertrouwen dat het wel goed komt als we volgens alleen op onze eigen taak richten. Daarom hebben we ook de plicht om in onze rollen steeds opnieuw te betrekken wat we weten en ons uit te spreken als we twijfelen. Of je dat nou verantwoordelijkheid, rentmeesterschap, zorg, solidariteit of duurzaamheid noemt, ons individuele én collectieve handelen moet gericht zijn op regeneratie, op handelen in samenhang met de planeet waar we op mogen leven. We hebben een wens voor de organisatie. Iedere dag opnieuw terugblikken op de vraag: in hoeverre heb ik vandaag vanuit mijn portefeuille bijgedragen aan een klimaatneutrale, circulaire en regeneratieve toekomst? Voorzitter, tijd heelt doorgaans de meeste wonden, maar we kunnen niet alles voor ons uitschuiven. Als het gaat om de grote transitie, zijn we erbij gebaat te versnellen door integraal te werken, door alleen te doen wat positief bijdraagt, door te monitoren en te sturen op resultaat, maar ook door simpelweg minder te doen. Less is more. Twee zinnen, voorzitter. Met die insteek integraal, regeneratief resultaatgericht zal de D66-fractie de commissiedebatten ingaan. En, voorzitter, voorts ben ik van mening dat we klimaatverandering als een crisis moeten behandelen. Dank u wel.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, ik probeer maar te leren van alle collega-fractievoorzitters in deze zaal. Dus ik doe nu een Rikkoertje. Heeft u de heer De Droog ook concrete ideeën over wat hij wil gaan doen aan de provinciale bijdrage in die wereldproblemen die hij zojuist schetste en waar hij in algemene termen aangaf dat de D66-fractie heel erg bezig is met het klimaat. Hoe gaan we dat terugvinden in de commissie Ruimte of bij de programma's waar we ook over spreken vandaag met elkaar?

Ja, voorzitter, daar kent de heer Van Schie mij ook inmiddels een beetje, denk ik. Ik vind het wel heel belangrijk dat dat wij beginnen met weten waar het om gaat. We hebben heel hard gewerkt aan de klimaatmonitor. We hebben gewerkt aan Drawdown, waarmee we scenario's hebben om dingen te kunnen analyseren met elkaar. En ik zou heel graag een klimaatplanning- en controlcyclus hebben. Daarmee verschuiven we het debat van wie 2030, '40, '50 naar het nu. Naar de vraag: waar zitten nou, waar komt het bij ons vandaan, waar zitten de mogelijkheden om het te reduceren én hoe gaan wij met elkaar daar prioriteiten opstellen? Ik denk dat de heer Van Essen in zijn portefeuille steeds beter grip heeft op waar het vraagstuk zit. En dat is ook precies het punt waar wij dan op in moeten zetten. Nou, bij ons met de grote dingen. Denk aan het verduurzamen van ons openbaar vervoer, is een vrij grote, maar ook binnenkort stikstof wordt een belangrijk verhaal en de transitie van de landbouw. Ik denk dat een heel belangrijke zit in de verduurzaming van de gebouwde omgeving waar we nog de nodige discussies over zullen gaan voeren. Daar zitten wel grote vragen.

De **VOORZITTER**: Daar kunt u in de commissie over doorspreken. Voldoende, meneer Van Schie? Of-

De heer **VAN SCHIE**: Ja, voldoende om in elk geval met elkaar te kunnen nadenken hoe we dat in de commissie dan oppakken. Kijk, ik worstel wel een beetje met de vraag – ik zie dat bij de heer De Droog ook – hoe je ook in dit huis en in de programma's die we met elkaar bespreken, de maatregelen en de beleidsdoeleinden die we nastreven ook integraal kan benaderen. En ik hoorde de heer De Droog eigenlijk zeggen: voor mij is de integraliteit op klimaat eigenlijk belangrijker dan op alle andere thema's. Dus dat brengt hij daarin terug. Nou ja, andere fracties denken daar misschien weer anders over. Maar ik denk dat het wel ook in BEM misschien een interessant vraagstuk is om met elkaar te bespreken van, hoe kunnen we hier in huis ook de beleidsprogramma's integraal laten werken zonder daarmee het pragmatisme van 'we moeten wel gewoon dingen doen met elkaar' uit het oog te verliezen. Want ja, er zijn nou eenmaal mensen met verstand van zaken van verkeer en van ruimtelijke ordening, die ook hun expertise moet kunnen- Dus ik worstel met de vraag hoe de visie van de heer De Droog op de wereld hier samenkomt echt in de dingen die we gaan doen.

De **VOORZITTER**: Goed. Zullen we dat in de commissie afwachten? Ja, Misschien nog heel kort.

De heer **DE DROOG**: Een laatste korte reflectie daarbij. Ik denk dat het belangrijk is om bij de dingen waar we voor staan- We hebben natuurlijk een aantal kerntaken in onze provincie en bij die kerntaken is het belangrijk om steeds opnieuw al deze randvoorwaarden ook mee te nemen. En dat betekent dus ook dat we moeten wegen in hoeverre een aangedragen oplossing ook echt voldoet aan al die randvoorwaarden. Ik denk dat we nog te makkelijk kiezen voor de route langs de oplossing zonder te kijken of het bijdraagt aan klimaat of bijdraagt aan stikstofproblematiekoplossingen, of het bijdraagt aan de kwaliteit van bodem, lucht, water. Al dat soort vraagstukken zou je op een integrale manier mee moeten wegen en pas vóór moeten besluiten op het moment dat het ook echt integraal bijdraagt.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan mevrouw Keller.

Mevrouw **KELLER**: Voorzitter, in 2019 ging het college vol ambitie van start. Er zijn mooie dingen bereikt. Als voorbeelden noem ik graag het in gang zetten van het proces van de regionale energiestrategieën en het op orde krijgen van de financiën. Ook verdient het college een compliment voor hoe het is omgegaan met de uitdagingen die corona ons toewierp. Zowel naar de samenleving toe als in de interne organisatie heeft u dit voortvarend en transparant opgepakt. Ook de opvang van Oekraïense vluchtelingen in het provinciehuis vinden wij een huzarenstukje. Wat de Partij voor de Dieren betreft, zijn we ook ontzettend blij dat katten niet langer worden afgeschoten en dat er onderzocht wordt op welke diervriendelijke wijze er met zwervkatten kan worden omgegaan in de provincie. Een ander hoogtepunt is dat er dankzij onze motie structureel geld vrijgemaakt wordt voor de opvang en het vervoer van gewonde en zieke in het wild levende dieren. Door een motie van ons en 50PLUS werd onderzocht hoe het gebruik van vislood zo snel mogelijk gestopt kon worden. En we hebben er samen met de SGP voor gezorgd dat er geen vuurwerk meer wordt afgestoken in de stiltegebieden. Ook merken we dat steeds meer partijen inzien dat energiebesparing de meest duurzame vorm van energie is. Tenslotte zijn we er trots op dat de breed aangenomen motie die pleit voor het verwijderen van haas en konijn op de landelijke wildlijst.

Maar kijken we even met een kritische blik terug op de afgelopen jaren, dan zien we dat er een aantal doelen is gesteld, waarvan het de afgelopen collegeperiode niet bepaald duidelijk is geworden hoe en op welke termijn we deze gaan halen. Kijk bijvoorbeeld naar de Kaderrichtlijn water. De Partij voor de Dieren waarschuwt er al jaren voor dat er veel meer aandacht en middelen na het halen van de doelstellingen gevonden moeten worden, omdat we schrikbarend achterlopen en de natuur de dupe is. De bomenkap in de provincie waar maar geen einde aan lijkt te komen en de onderwaardering van onze natuur baren mijn fractie ook grote zorgen. We vinden het ook een gemiste kans dat we als provincie niet onze voorbeeldrol pakken in de strijd tegen klimaatverandering en de biodiversiteitscrisis. Utrecht heeft niet de klimaatnoodtoestand uitgeroepen, durft niet het aantal dieren in de bio-industrie omlaag te brengen en is zelfs nog niet overgeschakeld naar een hoofdzakelijk plantaardige catering voor onze eigen organisatie. In het bijzonder maken we ons zorgen over de minimale en ontoereikende bescherming van onze dieren. Vandaag nog in De Telegraaf een artikel over de zeldzame populatie modderkruipers bij de Strijkviertel, die wordt gezien als niet-levensvatbaar. In plaats van het verbeteren van de leefomgeving, besluit de provincie de dieren te verplaatsen. We betwijfelen ten zeerste of deze situatie ook zou bestaan als de ontwikkeling van het bedrijventerrein niet op de planning stond. Wat mijn partij betreft, is dit wéér een van de vele tekenen, voorbeelden, van hoe groei en economische belangen zwaarder wegen dan andere belangen. Een ander voorbeeld zijn de weidevogels die in de groene woestijn van Engels raaigras worden afgeknald. In het Engels raaigras zoeken de weidevogels naarstig naar een plekje om te nestelen. Zodra ze dan eindelijk iets vinden, krijgen volgens de vossen de schuld van de slechte weidevogelstand. En toen de vossen niet meer afgeknald mochten worden, haastte GS zich naar de rechtbank om in hoger beroep te gaan tegen deze uitspraak, tegelijk verzoekend of ook de andere schietonthefingen zo snel mogelijk weer afgegeven kunnen worden.

De **VOORZITTER**: Ja, mevrouw Keller, ik zocht naar de punt. De heer Westerlaken.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik vraag me af voor welke dieren de Partij voor de Dieren kiest. Laat ik het zo zeggen, ik was al verbaasd toen over het initiatief om te komen tot een kattenbeleid of een pilot, want het is bekend dat miljoenen weidevogels, waar u nu zo'n warm pleidooi voor houdt, het leven moeten laten door het gedrag van huispoezen, die de baas ontvluchten en vervolgens huishouden in de weidevogelstand. Het is bekend dat vossen het weidevogelgebied in deze provincie gebruiken als cafetaria en toch vindt u dat er geen beheer op zou mogen plaatsvinden. We draaien een pilot met de katten. En ik hoop ook, dat spreek ik uit naar het college, dat we dat echt goed gaan evalueren. Want ik begrijp nog steeds niet goed- Het is me toen niet duidelijk gemaakt. En daarom vraag ik of u het nu wel duidelijk kunt maken wat er gaat veranderen aan het feit dat een kat gechipt wordt en vervolgens weer vrijgelaten. Volgens mij blijft het weidevogelgebied dan ook voor de katten een cafetaria. Maar graag uitleg.

Mevrouw **KELLER**: Het is algemeen bekend dat de weidevogelstand niet alleen maar omlaaggaat vanwege de katten en vossen die erop jagen, maar ook door de lage waterstand, door het gebruik van landbouwgif. Er zijn vier soorten zoogdieren die jagen op de weidevogels en elf soorten vogels, waaronder kraaien, ooievaars, meeuwen. Dus het zijn niet alleen de vossen en de katten. Ik denk, ten aanzien van de katten, dat moeten we niet op zich zien. Ze moeten gechipt worden, maar ze moeten ook gesteriliseerd, gecastreerd worden. En we moeten natuurlijk ook beginnen bij die eigenaren van die katten, die die katten niet laten- Die moeten ze zelf gaan laten steriliseren. Dus het probleem is

veel groter dan dat we alleen naar die weidevogels kijken met de katten. Katten werden afgeschoten in de provincie, omdat ze overlast veroorzaakten. Als we bij de bron het probleem aanpakken, dan hoeven die katten niet meer afgeschoten te worden.

De heer **WESTERLAKEN**: Ja, het begint me toch echt te duizelen, hoor. Want het is waar: natuurlijk zijn er veel meer oorzaken. Maar het is een bekend gegeven en je kunt die feiten ook niet ontkennen dat miljoenen weidevogels het leven laten door het gedrag van verwilderde katten. Ik ben het met u eens: ook vogels, maar op kraaien mag gelukkig nog geschoten worden. En het is echt wel zo dat een kat niet verandert in zijn gedrag als hij gechipt wordt en gesteriliseerd of gecastreerd. Dan zal hij toch nog op zoek gaan naar een makkelijke prooi, ondanks dat hij thuis lekker te eten krijgt. Misschien zullen we dan een kattenbelasting in moeten voeren.

Ik heb niet echt een vraag gehoord, maar ik wil wel graag reageren, want ik vind wel dat de heer- Ik vergeet de naam steeds. Excuus. Westerlaken. Een aantal belangrijke oorzaken vergeet hij. Hij zegt: miljoenen weidevogels worden vermoord door katten. Maar miljoenen weidevogels gaan er ook aan, omdat ze geen bescherming vinden in het kortgemaaide Engels raaigras, omdat er gemaaid wordt sowieso, door het landbouwgif en door de lage waterstand. Dus ik vind niet dat we dat probleem verder ook moeten negeren.

De heer **WESTERLAKEN**: Voorzitter, een kleine vraag, een heel kleine vraag.

De **VOORZITTER**: Ik wil wel een beetje meer naar de hoofdlijn terug.

De heer **WESTERLAKEN**: Het is echt maar een kleine vraag. Een heel korte vraag. Dus eigenlijk zegt u ook met zoveel woorden: we hoeven dat geld wat we uitgeven aan het weidevogelbeheer, aan al die boeren die echt gewoon hard werken, die voor dag en dauw bezig zijn met het bevorderen van de weidevogelstand, zegt u van, nou, laat maar zitten, want het gebeurt niet.

Mevrouw **KELLER**: Ik denk dat er meer kan gebeuren.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ik hoor mevrouw Keller net zeggen: de weidevogels worden massaal afgeknald. Waar gebeurt dat? Welke vogels worden er afgeknald dan, welke weidevogels?

Ik hoorde hem zelf ook. Dank u wel voor het opmerken. Ik was een regeltje te ver. Dus ik heb het niet over het afknallen van weidevogels. Ik had het over het afknallen van de vossen, maar ik sloeg een regel over. Dus dat heeft u goed gehoord, maar dat is een fout.

De **VOORZITTER**: U kunt elkaar hierop vinden, begrijp ik. Ja, dank u wel voor uw opmerkzaamheid. U kunt verder, mevrouw Keller.

Mevrouw **KELLER**: Ik had gehoopt dat u het niet gehoord had.

Even kijken, hoor, waar we gebleven zijn. Ja.

Vooruitblikkend op het toekomstige beleid zien we dat er gepoogd wordt aan alle ruimtevragen in de provincie te voldoen. GS probeert in elke ontwikkeling te voorzien en probeert daarbij via allerlei meekoppelkansen en dubbel, soms driedubbel, ruimtegebruik ervoor te zorgen dat elke ontwikkeling een win-winsituatie oplevert. Op papier kan dat misschien het geval zijn, maar wie kritisch meeleest, ziet al snel dat niet alles kan. De ambities om meer woningen, meer mobiliteit, meer energieopwek, meer toerisme, meer recreatie en nog veel meer méér te faciliteren, gaan ten koste van woongenot, natuurlijk groen en leefgebied van dieren. Wie denkt dat al deze ontwikkelingen ongelimiteerd mogelijk zijn in onze provincie houdt zichzelf de illusie van groene groei voor. Dit is onder

andere pijnlijk zichtbaar in het Groen Groeit Mee, een programma dat moet zorgen voor meer recreatief groen, maar waar de financiering nog niet eens voor de helft rond is. Ook aan natuurontwikkelingsdoelen, zoals de groene contour, gebieden die op basis van vrijwilligheid misschien ooit eens aan ons versnipperde natuurnetwerk zullen worden toegevoegd. Bij de KRW zien we dat gestelde doelen verlaagd of vertraagd worden om vervolgens steeds verder voor ons uitgeschoven te worden. Kijkend naar ons bodemdalingsprobleem blijft echter actie uit en werken we nog steeds met verouderde data. We zijn wel blij om te horen dat vraagstukken als de woningnood aangepakt zullen worden, maar vragen ons af wat ervoor nodig is om onder andere deze problemen, die al decennialang spelen en minstens zo urgent zijn, eindelijk eens aan te pakken. Als het beleid wordt aangepakt zoals we het nu zien, zal het ten koste blijven gaan van onze natuur en andere gebieden die niet lucratief genoeg zijn om op te wegen tegen andere belangen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het pretpark Henschotermeer, waartegen duizenden mensen een petitie hebben ondertekend. Natuur heeft een eigen waarde. De COVID-periode heeft ons geleerd dat natuur belangrijk is voor de dieren, maar zeker ook voor de mensen. In de provincie Utrecht is economische ontwikkeling financieel gedekt. Als het op natuurontwikkeling aankomt, moet er nog geld bij gevonden worden. Maar maak natuur niet afhankelijk van economische ontwikkeling. Het klopt dat er in de kadernota voor natuur vijftig miljoen uit de reserves wordt onttrokken. Dat klinkt mooi, maar het is nog de vraag hoe we dat geld gaan wegzetten. De groene contour heeft in het verleden bijvoorbeeld laten zien dat er wel geld werd gereserveerd voor beheer, maar niet voor de inrichting. En omdat er niks werd ingericht, viel er niks te beheren en bleef het geld op de plank liggen. Hoe krijgen de Staten nu de zekerheid van GS dat dit keer het geld niet op de plank blijft liggen?

Grootste plannen zijn ook op het gebied van mobiliteit. Utrecht Centraal moet ontlast worden, waardoor het concept 'wiel met spaken' in het leven is geroepen. Dit houdt in dat er nieuwe intercitystations moeten komen, waarnaast volop woningbouw plaats zal moeten vinden. Na de problemen met de Uithoflijn en ook bij de SUNIJ-lijn wil dit college bovendien nieuwe lightraillijnen aan gaan leggen. Een aanvraag voor de rijksbijdrage hieraan via het Nationaal Groeifonds werd resoluut afgewezen. Maar hoe wil men deze omvangrijke plannen dan gaan financieren? Laten we eerst het huidige ov-netwerk verbeteren om de reizigers weer in de al rijdende bussen en trams terug te krijgen. Investeer in duurzaamheid, het opwaarderen van lijnen, een hogere frequentie, maak het ov goedkoper door een provinciaal ov-abonnement in te voeren en plaats spoorbomen langs onbeveiligde tramkruisingen om de kans op aanrijdingen te verkleinen. Voorzitter, bij de kadernota vorig jaar hebben we onze motie Meer bomen bij tramkruisingen hieromtrent aangehouden. Het CDA kondigde net aan met eenzelfde motie te komen op de 29^e. Dat is ook ons plan. Bij deze nodig ik het CDA uit om over dit onderwerp met ons in gesprek te gaan om te voorkomen dat we straks over twee dezelfde moties moeten gaan stemmen.

Wij roepen GS op om niet te kiezen voor meer asfalt, zoals de verbreding van de Rijnbrug bij Rhenen, maar te investeren in het ov. Dan pak je drukte op de weg aan en bespaar je natuur én CO₂ in plaats van dat je het autoverkeer nog verder faciliteert. Als je vaststaat in het verkeer, ben je het verkeer. We moeten wel opmerken dat wij de aandacht en investeringen om fietsgebruik en smart mobility te stimuleren erg waarderen en moedigen GS aan hiermee door te blijven gaan. Dit bevordert namelijk de mobiliteitstransitie naar meer duurzame vormen van verplaatsen, welke bovendien minder ruimte in beslag nemen. Laten we nu eerst kijken voor toekomstbestendige verbeteringen in plaats van uitbreiding en symptoombestrijding.

Voorzitter, de ambities aan de start van deze collegetermijn waren mooi en op sommige vlakken is echt de nodige vooruitgang geboekt, ook dankzij de collega's hier in PS. Maar wat sommige ambities betreft, moet er echt nog wel een schep bovenop en moeten er lastige keuzes gemaakt worden. De Partij voor de Dieren roept het college op in

de resterende maanden van haar termijn deze lastige keuzes niet voor zich uit te schuiven. Voorzitter, dank u wel.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan mevrouw Lejeune.

Mevrouw **LEJEUNE**: Wij gaan ons laatste jaar in. Ja. Ik geef even ruimte voor reflectie. Driekwart van onze periode zit erop. Ik sprak laatst een statenlid uit een naburige provincie en zij sprak over een 'spek en bonen periode'. En ik begrijp wat ze bedoelde, want deze periode is natuurlijk nogal anders gelopen dan we hadden verwacht en het voldoet niet echt aan de verwachtingen die wij als statenleden vooraf hadden toen we in 2019 aantraden. Online vergaderen, discussies via een scherm, in je eentje op een zolderkamer, dat is niet echt de reden waarom je de politiek in bent gegaan. Maar om nou te spreken van een 'spek en bonen periode', dat zou ik deze periode zeker niet noemen. In veel opzichten overtreft deze periode juist alle verwachtingen. Ondanks alle beperkingen zijn we er verrassend goed in geslaagd om plannen en voornemens om te zetten in daden. Daar mogen we best trots op zijn. En we hebben nog een jaartje voor ons liggen. We weten inmiddels dat er in een jaar van alles kan gebeuren. Niets is zo onvoorspelbaar als de toekomst.

De kadernota is compact en over het algemeen goed te lezen, goed gestructureerd en geeft de lezer het gevoel te maken te hebben met een overheid die in controle is. Dat is weleens anders geweest. Ook de gesprekken met de ambtenaren tijdens de tafeltjesochtend waren heel verhelderend en een goede aanvulling op het proces wat ons betreft. Alle complimenten aan de organisatie en de coördinator van dit alles: Robert Strijk.

De provincie tast diep in de buidel om de woningbouw te versnellen met de focus op betaalbaarheid. Wij complimenteren ook gedeputeerde Van Muilekom met de voortvarendheid waarmee hij te werk gaat. Helaas is een woningcrisis niet een probleem dat met twintig miljoen in vier jaar is op te lossen. Ook na deze coalitieperiode is een investering hard nodig. De verlenging van de bijdrage van het Programma Versnelling woningbouw met twee keer 3,8 miljoen is zeker nodig. Wat de Partij van de Arbeid betreft, is dat bedrag zelfs nog wat aan de lage kant. Waarom niet twee keer vijf miljoen? En waarom nemen we dit niet structureel op in de begroting? Als argument wordt genoemd dat de nieuwe coalitie eigen keuzes mag maken, maar wij horen hier dat alle fracties doordrongen zijn van de omvang van de wooncrisis en een groot voorstander zijn van deze investering.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, eens, denk ik, voorzitter, met mevrouw Lejeune. Ze zegt van, goh, we moeten meer doen voor die versnelling woningbouw. Alleen, ik zou dan graag willen weten wat de visie van de Partij van de Arbeid is. Niet zozeer wat het mag kosten, maar wat we ervoor gaan doen. Dus als mevrouw Lejeune zegt van 'kunnen we wat meer geld uitgeven voor de versnelling', dan denk ik, nou, goed idee, maar wat gaan we dan extra doen? Dus wat doet dit college eigenlijk nog niet wat ze wel zou kunnen doen om die woningbouw te versnellen? Wij hebben het idee dat het in het ruimteprogramma ligt, van plekken aanwijzen, wegen aanleggen. Dat zijn al taken van de provincie. Daar hoeft geen extra geld naar toe. Maar ik laat me graag inspireren door mevrouw Lejeune, voorzitter, wat we nog meer kunnen doen voor dat geld.

Ja, zeker een goede aanvulling van de heer Van Schie. Ik denk dat het ook een heel mooi onderwerp is om in de commissie eens verder over door te discussiëren. Ik vat vandaag op als een aftrap, als een algemene beschouwing. En ik denk dat we alle opmerkingen, aanvullingen die hieruit komen, straks mooi met het college- Dat we daarover in discussie kunnen. Dit is zeker een heel goede vraag.

Ook belangrijk voor de Partij van de Arbeid is de positie van ons openbaar vervoer en dus ook de verlenging en de aanbesteding van de nieuwe ov-concessie. We zoeken niet langer de goedkoopste aanbieder, maar een partner om samen het ov in onze provincie

mee te ontwikkelen. En dat is volgens ons de enige juiste manier om er tegenaan te kijken. De reiziger op één zetten en niet de portemonnee van de provincie. Dat betekent voor nu dat er zes miljoen extra nodig is, in elk geval, het proces van aanbesteding dat wordt gestart en we gaan zien wat er nog meer nodig is. De bestaande dienstregeling is de basis voor de nieuwe concessie en stapsgewijs wordt het volledige wagenpark verduurzaamd. Ook een goede ontwikkeling. In 2028 moet het geheel elektrisch zijn. En een van de beloften die we het komend jaar nog moeten omzetten in daden is de proef met het gratis ov. En ik hoor de heer Schaddelee al denken: ja, daar heb je hem; het kon niet uitblijven. Een initiatief van oud-statenlid Julie d'Hondt. U kent haar misschien nog wel. Hoe begrijpelijk het ook is dat de omstandigheden van de afgelopen twee jaar ons dwongen tot uitstel van die proef, het is heel belangrijk dat die proef er alsnog komt. En die gaat er ook komen. Alleen wij vinden dat de grens voor deelname niet op honderd procent bijstandsnorm, maar op 120 procent moet komen te liggen. We geven deze suggestie aan de gedeputeerde mee. We gaan het daar vast ook verder nog over hebben in M&M denk ik.

Natuur, groen, biodiversiteit én gezondheid, dat zijn sleutelwoorden. We hebben te weinig natuur, we hebben te veel stikstof en dat zit ons meer en meer in de weg. Met nieuwe ontwikkelingen in onze provincie moet groen meegroeien. We hebben recent een bossenstrategie vastgesteld. Daar zijn we heel blij mee. We trekken daar terecht veel geld voor uit. Maar de geschikte ruimte is lastig te vinden en de uitvoering blijkt nog niet zo eenvoudig. Jaar op jaar slagen we er niet in om het geld uit te geven aan de versterking en ontwikkeling van nieuwe natuur. Het is makkelijk om te zeggen dat we er dan maar mee moeten stoppen met het beschikbaar stellen van die middelen, maar liever horen we wat we vanaf nu nou echt gaan veranderen om die doelen wel te halen. Verder zijn we ook blij dat de TNRC-proef is gestart, waarbij zwervkatten worden gevangen, gecastreerd en waar mogelijk herplaatst. Mevrouw Keller van de Partij voor de Dieren noemde het ook al.

De **VOORZITTER**: Een ogenblikje, mevrouw Lejeune, ik denk dat de heer Van den Dikkenberg nog even over stikstof iets wil vragen. Gaat u gang.

De heer **VAN DEN DIKKENBURG**: Nee, voorzitter we zijn geen one-issuepartij. We hebben het deze keer over de bossenstrategie. De bosstrategie, daar wordt veel geld voor uitgetrokken. Dat juicht mevrouw Lejeune toe. Mijn vraag is: voldoet dit dan aan de Beukennotjeswet. We hebben het een tijdje terug gehad over die eekhoorn, die overal potjes maakte. Als hij een idee had, zette hij een potje neer. Maar is dit voldoende uitgewerkt volgens de kaders van de Beukennotjeswet om dat geld nu al apart te zetten?

Mevrouw **LEJEUNE**: U bedoelt of de bossenstrategie voldoende is uitgewerkt?

De heer **VAN DEN DIKKENBURG**: Ja, voorzitter, of de onderbouwing voldoende is van het plan. Want we gaan bos maken, vijfhonderd hectare daar en vijfhonderd daar en vijfhonderd daar. En we zetten er 25 miljoen tegenover. Is dat de bedoeling van de Beukennotjeswet?

Ik moet u eerlijk zeggen dat ik niet heel erg thuis ben in de uitwerking van die bossenstrategie. Dat moet u mijn collega mevrouw Krijgsman vragen. Misschien is dat ook een goeie om het daar in RGW over te hebben, want dat lijkt me ook weer zo'n mooi haakje om nog eens over door te praten. Ja, het klinkt misschien een beetje flauw, maar om hier nou heel gedetailleerd op dit soort zaken met elkaar het gesprek aan te gaan, ik denk dat we dat dan juist straks in de commissie moeten doen.

De **VOORZITTER**: U kunt vervolgen.

Mevrouw **LEJEUNE**: Het ging over de proef met de zwervkatten. Die worden gevangen, gecastreerd en waar mogelijk herplaatst. En wij hopen dat een dergelijke diervriendelijke aanpak in de toekomst wordt uitgebreid naar de hele provincie en ook voor meer diersoorten wordt ingezet.

Dan de energietransitie. Daar zijn we al jaren het slechtste kind van de klas. Het leek vorig jaar nog aardig de goede kant op te gaan toen bij alle gemeenten – nou ja, bijna alle gemeenten; op mijn gemeente na dan – de RES'en werden vastgesteld. Maar het is nu al een jaar oorverdovend stil. Bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen wonnen tegenstanders van windmolens terrein. En veel nieuwe colleges maken nu een terugtrekkende beweging en we dreigen de doelen uit de RES'en niet te gaan halen. Is gedeputeerde Van Essen het met ons eens dat dat geen optie is? En wat gaan wij als provincie daaraan doen? Hoe ver moet de achterstand oplopen voordat de provincie ingrijpt? En waaruit kan dat ingrijpen bestaan?

We maken ons ook grote zorgen over de congestie. Meer en meer wordt ingezet op zonne- energie, maar projecten met meer dan tweehonderd zonnepanelen worden niet meer aangesloten op het overvolle net. Gemeenten voelen zich hierdoor wellicht gelegitimeerd om op de handen te gaan zitten. Hoe zorgen we dat dit niet gebeurt? En misschien nog wel de grootste zorg – maar daar verwacht ik vandaag niet direct een antwoord op: wie kan straks nog de energierekening betalen met de alsmaar stijgende energieprijzen? Wij zien wel een deel van de oplossing in het ondersteunen door de provincie bij de ontwikkeling van innovatieve technieken om tot opslag van energie te komen en zo de pieken en de dalen in de duurzame energiewinning beter op te kunnen vangen. Kunnen we daar niet wat meer in investeren?

De heer **DERCKSEN**: Dus mevrouw Lejeune vindt dat de gemeenten meer moeten doen. Er moet een nieuw netwerk aangelegd worden voor al die zonnepanelen en windmolens. De windmolens draaien, zeker op land, vrij windluw. Willen we de provincie als de onze op subsidie. En dan stelt ze de vraag: hoe gaan we ervoor zorgen dat iedereen de rekening kan blijven betalen? Ik zou willen vragen om die vraag zelf te beantwoorden. Hoe kan men nog de rekening betalen als we gewoon een tweede netwerk aan moeten leggen en als we al die windmolens moeten laten draaien die op subsidie lopen?

Ik stel in eerste instantie de vraag van, hoe zorgen we ervoor dat gemeenten niet op hun handen gaan zitten. Dat gemeenten niet denken: o, het net is toch vol. Nou, windmolens hebben net besloten, die willen we niet en zonnenvelden zouden we eventueel nog wel willen, maar hé, die kunnen we toch niet aansluiten. Dus weet je wat? Laat maar even. We gaan ons even op wat andere dingen focussen. Dat is de vraag die ik hier stel van, nou ja, dat is onze angst dat dat nu een beetje gebeurt, omdat we nu al een jaar lang eigenlijk heel weinig beweging zien in die RES'en. En ja, de vraag, in de zin van een zorg, is natuurlijk denk ik een zorg die wij links en rechts allemaal met elkaar delen: de stijgende energieprijzen, waar houdt dat op? Bij € 2,50 voor een liter benzine? Daarvan kunnen we nog zeggen, nou, dan moeten we maar allemaal elektrisch gaan rijden. Stijgende gasprijzen, woningen van het gas af, de elektriciteitsprijzen stijgen ook. Nou ja, ik denk zelf dat een deel van de oplossing toch wel zit in meer besparen. En als ik al kijk naar mezelf, dan heb ik mijn 26-jarige zoon die nog thuis woont, eens even goed de wacht aangezegd een poosje geleden, want die staat maar zo veertig minuten onder de douche. En daar hebben we nu- Ja, inderdaad, ik hoor een 'o'. Dat vind ik zelf eigenlijk ook wel heel erg. Maar daar hebben wij het afgelopen halfjaar een paar stevige gesprekken over gehad. En wij hadden dit jaar in mei tot mijn grote blijdschap een energierekening die nog nooit zo laag was geweest in de maand mei. Dus het kan.

De **VOORZITTER**: Ik wil even kijken. We pleitten er net voor om de details in de commissie te bespreken. Dus dat lijkt mij een goed idee, zeker ten aanzien van de douchebeurt. Meneer Dercksen, nog een repliek? En dan ga ik naar de heer Weyers.

De heer **DERCKSEN**: Ja, ladies and gentlemen, we got him. Ja, dat is prima. Maar misschien was mijn vraag wat ingewikkeld. U zegt eerst, we maken het duurder voor mensen én vervolgens vraagt u zich af, waarom wordt het nou toch duurder voor mensen, die energierekening? Dus u moet of kiezen: we leggen een netwerk aan, we gaan zonnepanelen aanleggen, windmolens neerzetten; of u zegt, het interesseert me meer of mensen nog fatsoenlijk onder de douche kunnen staan en daar gaan we aandacht aan besteden. Het is niet, u kunt niet in beide vijvers tegelijk vissen. U moet een keuze maken en ik denk dat u de keuze maakt van, iedereen moet maar twee minuten douchen, want meer is niet betalen.

Mevrouw **LEJEUNE**: Ik ben het niet met u eens dat wij het duurder maken. Dat doen we niet. Het wordt duurder. En wij kunnen er natuurlijk wel voor kiezen om in roebels energie in te blijven kopen in Rusland – want volgens mij kunnen we daar gewoon voor blijven kiezen – en, nou ja, dat is een keuze die ik niet zou willen maken, maar die ook steeds duurder en duurder wordt. Dus het is geen keuze om het duurder te maken. Het is een gegeven dat het duurder wordt.

De heer **WEYERS**: Ja, ik ben even benieuwd waar mevrouw Lejeune aan denkt. Ze zegt vrij snel van, nou, ja, zo'n liter peut van € 2,50, nou, dat is nog wel op te lossen als iedereen maar even elektrisch gaat rijden. Ik meen dat het wagenpark voor 85 procent nog steeds uit peutslurende auto's bestaat, die dan ook gemiddeld nog zo'n twee, tweeëneenhalf keer duurder zouden zijn. Dus dat moet dan financieel opgelost worden. Dat moet de provincie gaan doen. Hoe ziet u dat voor zich? U zegt het wel makkelijk. Hoe ziet u dat voor zich?

Ik zie helemaal niet voor me dat de provincie het energieprobleem en de energieprijzen op gaat lossen. Ik focus me vooral op de uitvoering van de RES'en, want dat is denk ik een provinciale verantwoordelijkheid. Ik denk dat we er voor ons als provincie de focus op moeten houden dat we niet zorgen dat er nu RES'en vastgesteld zijn waar we vervolgens niks mee gaan doen. Dat zie ik voor me. Daar moeten we ons volgens mij op focussen. En dat de benzineprijzen stijgen, ja, daar hebben wij denk ik als provincie heel weinig invloed op. We kunnen hooguit stimuleren dat mensen meer elektrisch gaan rijden.

De heer **WEYERS**: Ja, maar hoe dan?

Wij kunnen het er misschien in de commissie nog eens over hebben dan.

De heer **WEYERS**: Ik ben ook wel bereid om dat in de commissie te doen, want ze herhaalt nu eigenlijk weer, hè: dan moeten we stimuleren, elektrisch. Ja, dan vraag ik weer: hoe dan? En dan- Maar dat doen we dan wel in de commissie. Sorry.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, voorzitter, mevrouw Lejeune zei iets waardoor ik dacht, oh ja, dat is een mooi moment om iets in te brengen wat ik eigenlijk vergeten was in mijn eigen spreektekst. Het is de vraag of de nieuwe gemeentebesturen, die nu allemaal aan het aantreden zijn of zijn aangetreden en waar haar fractie ruim aan bijdraagt, wel bestuurlijke continuïteit hebben op het gebied van de RES. Gaan ze de ambities die we met de vorige besturen hebben afgesproken wel waarmaken? Dat is een punt van zorg, niet alleen bij de RES, maar ook bij allerlei andere programma's waar we natuurlijk samenwerken met gemeenten. Dus mijn vraag aan mevrouw Lejeune zou zijn, voorzitter: zou het niet een goed idee zijn om het college te vragen om eens eventjes die gemeenteprogramma's

te scannen op continuïteitsvraagstukken met de beleidsdomeinen die wij hier in de provincie voor ogen hadden?

Dat is misschien een mooi punt om elkaar op te vinden en eens te kijken of we daar een inbreng voor de volgende termijn kunnen leveren. Wellicht een motie of eens aan het college ook te vragen wat daar de mogelijkheden zijn, want ik vind het niet zo'n heel raar idee eigenlijk om een inventarisatie te maken.

De **VOORZITTER**: Ik hoor een vraag aan het college. Dus die zal zeker beantwoord worden. Gaat u verder, mevrouw Lejeune.

Mevrouw **LEJEUNE**: Nou, ik ben er bijna, hoor.

Tot slot. De Partij van de Arbeid – en dat is ook een beetje een 'en overigens zijn wij van mening', maar dan net even anders – pleit al jaren voor meer aandacht voor social return. Het betrekken van inwoners met achterstand tot de arbeidsmarkt bij het uit te voeren werk door de provincie en het innemen van de voorbeeldpositie hierin als werkgever. Voor ons is voldoen aan de minimumnorm niet voldoende. We willen vooroplopen. We willen een inclusieve provincie zijn en een voorbeeld voor anderen. Zoals we ook onze deuren wijd openzetten voor Oekraïners, die moesten vluchten voor die vreselijke oorlog, zo moeten we ook ruimte maken voor deze groep. Onze provincie kan veel socialer. Wat wordt onze inzet het komende jaar?

Verder kijken we uit naar de komende weken, waarin we ongetwijfeld met elkaar verder gaan sleutelen aan deze kadernota. Ik dank u wel.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan de heer Breur.

De heer **BREUR**: Voorzitter, in de gemeenteraad van Veenendaal heb ik al vele algemene beschouwingen op mijn naam staan, maar in dit gremium is het mijn eerste keer. En geloof me, voor iemand die net de wereld van de provincie aan het ontdekken is, is dat best spannend. Laat ik dus dicht bij huis beginnen.

Als je vanuit Veenendaal naar Amersfoort wilt met het ov heb je verschillende opties, maar je doet er hoe dan ook aanzienlijk langer over dan met de auto. Dat betekent feitelijk dat tussen de tweede en de derde plaats van de provincie het ov de b-keuze is. Dat is niet eerlijk tegenover mensen die geen auto tot hun beschikking hebben. En voor mensen met een auto is dit geen stimulans om deze te laten staan. En dat kan niet de bedoeling zijn. En dan is Veenendaal nog voorzien van behoorlijk ov met drie treinstations en meerdere buslijnen. Er zijn ook plaatsen waar er helemaal geen vast ov is, hooguit een flexbus. Maar flex-ov is geen echt ov. Een lijnbus rijdt van halte naar halte en meestal is dat niet van deur tot deur. Een taxi doet dat wel, maar die moet je van tevoren bellen. Flex-ov combineert de nadelen van beide vervoersmethoden en geeft je er geen van de voordelen voor terug. En voor je dagelijkse ritje naar je werk is een flexbus die je keer op keer opnieuw anderhalf uur van tevoren moet bellen simpelweg geen optie. Daarom heeft de SP samen met Socialisten Utrecht eerder dit jaar voorgesteld om flex-ov te vervangen door volwaardig ov met dienstregeling. En dat blijven we bepleiten. Het ov is het waard om in te investeren. In de coronatijd is er afgeschaald, omdat er minder reizigers waren. En deze afschaling gaat het nieuwe normaal worden. Hiermee krijg je de reizigers niet terug en zeker de forens niet, terwijl die juist geld in het laatje brengen. Wil je mensen in de bus krijgen, dan moet de bus rijden. En dat vergt investeringen. You've got to spend money to make money.

De provincie wil graag een ov-concessie die flexibel, wendbaar en duurzaam is, excellent wordt uitgevoerd en een brede reizigersgroep bedient. Daarvoor zijn er wat ons betreft niet alleen investeringen nodig, maar ook dat het ov in publieke handen komt. Dan zitten we zelf aan de knoppen en niet een of andere multinational. Ik zei het al eerder: the safest hand is still our own. Bovendien horen nutsvoorzieningen nou eenmaal in publieke

handen thuis. Wat voor ons allemaal is, moet van ons allemaal zijn. En wat dat betreft zijn we ook blij met beslispunt tien van het statenvoorstel Kadernota om deelname in Stedin te onderzoeken. Dat juichen we van harte toe. De reden dat Stedin ons verzoekt aandeelhouder te worden, is de financiering van investeringen in de energienetwerken. En die zijn nodig voor de provinciale ambitie van 55 procent hernieuwbare opwekking in 2030. Een ambitie die je niet met twee vingers in je neus waarmaakt. Zeker niet als je tegelijkertijd van plan bent om nog eens fors te groeien.

Al is die groei ook niet vanzelfsprekend. In de wereld van vandaag hebben we te maken met energieprijzen die de pan uit rijzen. Grondstofprijzen die dat ook doen. Plat gezegd: alles wordt duurder. En daarbovenop is er ook nog een tekort aan technisch personeel. Wie moet de huizen bouwen om deze groei werkelijkheid te laten worden? In de gemeenteraad van Utrecht hebben SP en Partij voor de Dieren gepleit voor een plan b, een plan dat uitgaat van een lagere groei. Een scenario waar je echt rekening mee moet houden. Vandaar dat dit pleidooi ook op het provinciale podium gehoord mag worden. De bomen reiken nou eenmaal niet tot aan de hemel. En vergis u niet, dit is niet een pleidooi om de groeiambities te verlagen, maar simpelweg om een scenario achter de hand te hebben voor als die groeiambities niet waargemaakt kunnen worden. Daarmee zit ik dus duidelijk op een andere lijn dan JA21; dat daar geen misverstanden over bestaan.

En ook op het gebied van de stikstofproblematiek houden we onze adem in. Welk beleid zal het Rijk maken en wat wordt er op ons bordje gegooid? Het kabinet heeft een reputatie van verantwoordelijkheden afschuiven. Wat voor impact zal dit hebben op onze groeiambities, onze boeren, onze natuur en ons landschap? Het afgelopen jaar is sowieso geen goed jaar gebleken voor samenwerking met medeoverheden. Denk aan de verbreding van de Rijnbrug. In plaats van dat Gelderland over de brug komt, krijgen we nu een taskforce om er onderuit te komen. Hoe betrouwbaar ben je dan nog als samenwerkingspartner? Bij de Rijnbrug in Rhenen ben ik zo goed als thuis. Een mooi om af te sluiten.

Ik wens u allen de wijsheid en goedheid toe om een provincie Utrecht te maken waar iedereen welkom is en waar het voor iedereen fijn is om te wonen, werken, te recreëren. Een provincie Utrecht die bestuurd wordt vanuit de waarden van menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit.

En voorts ben ik van mening dat een belasting die neutraal staat tegenover inkomensverschillen de facto in het nadeel is van mensen met een laag inkomen. Dank u wel.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan mevrouw Rikkoert.

Mevrouw **RIKKOERT**: Voorzitter, het fietsseizoen is begonnen. Op de wielrenfiets fiets ik graag de provincie door. En van tevoren maken wij meestal een route. Dan kiezen we eigenlijk de mooiste koersen uit. En het is genieten om te fietsen door de bossen op de Utrechtse Heuvelrug en over de vliegbasis Soesterberg; of via de Vinkeveense plassen naar de heide in Hilversum; of vergeet dat vooral niet: het westen van de provincie en dan over de Lekdijk weer terug. Het maakt nogal uit of er mee- of tegenwind is. Met meewind bereiken we sneller het doel en staat er een koud biertje in de koelkast. Met tegenwind gaat het allemaal toch wat minder makkelijk. En op de Lekdijk doen we er dan toch gelijk een stuk langer over.

Vandaag hebben we het over de kadernota, waarin plannen van het college voor onze provincie worden gepresenteerd. We zien dat wordt voortgebouwd op transitie die de afgelopen drie jaar in gang zijn gezet en er wordt hard gewerkt aan een gezonde leefomgeving. Zo heeft de provincie heel veel bereikt als het gaat om schone mobiliteit en geluid en luchtkwaliteit. Ook complimenten voor het lef dat het college toont om daadwerkelijk scherpe keuzes te maken. We zien grote ontwikkelingen en resultaten in de

mobiliteitstransitie, in de woontransitie, in de energietransitie en natuurtransitie. We zijn ook blij dat het college vooruit durft te kijken naar een groeisprong in 2040. En die kwaliteitssprong, dat vinden we een mooie bewoording.

Maar toch is er ook tegenwind. We kampen met een stikstofcrisis en we herstellen nog van de coronacrisis. En wat te denken van de ongekende oorlog in Oekraïne, waar vrede, vrijheid en veiligheid met voeten wordt getreden. Naast de verschrikkelijke humanitaire ramp die zich daar voltrekt, zijn de geopolitieke en economische gevolgen ook in onze provincie voor onze inwoners merkbaar. Zo zijn de energieprijzen enorm gestegen en is er schaarste aan grondstoffen. Grote complimenten voor het college die zo voortvarend met gemeenten aan de slag is gegaan voor voldoende opvangplekken voor onze Oekraïense medemensen en ook ons eigen provinciehuis daarvoor beschikbaar heeft gesteld. Dank voor de getoonde solidariteit en concrete hulpvaardigheid.

In de afgelopen jaren heeft de ChristenUnie met regelmaat aandacht gevraagd voor het bestaande, zij het in de huidige fase, passieve vriendschapsband met Guangdong. Wat onze fractie betreft, moeten we de vriendschapsbanden verbreken. Samenwerken met de Chinese overheid, onder wiens regime Oeigoeren gediscrimineerd, onderdrukt, vernederd en in kampen opgesloten worden, heeft niets meer te maken met democratische waarden. Human Rights Watch stelde in hun rapport in 2021 dat China misdaden pleegt tegen de menselijkheid. We vragen het college dan ook: wat heeft het laatst overleg met het Rijk over de verhouding met China op landelijk en provinciaal niveau opgeleverd? En wanneer kunnen we een voorstel van GS op dit thema verwachten?

Het gaat om grote vraagstukken en omvangrijke problemen, waarvan sommigen niet direct oplosbaar zijn. Maar laten we niet wegstappen, maar op de schaal waarop dat kan verantwoordelijkheid nemen én goede keuzes maken. Terug naar de provinciale tekentafel. In de afgelopen jaren heeft de ChristenUnie meermaals aandacht gevraagd voor de grote transitie. En die zullen we vandaag dan ook opnieuw aanhalen. Als het gaat om de woontransitie: er is versnelling gebracht in het realiseren van woningen. Dat is hard nodig – dat is vandaag meermaals aan de orde geweest – want het is echt een gigantische opgave. Maar er is ook tegenwind, want die tienduizend woningen die beloofd zijn, bouwen we helaas nog steeds niet. En een van die redenen is beschikbare capaciteit bij gemeenten. De flexpool voor gemeenten bestaat nu vooral uit de constructie dat gemeenten expertise inhuren en vervolgens de kosten bij de provincie declareren. In tijd van krapte werkt dat gewoonweg niet. Kan de provincie daadwerkelijk medewerkers met expertise wegzetten bij gemeenten? Dat levert zeer waarschijnlijk meer slagkracht op.

Als er wordt bijgebouwd in onze provincie, is het belangrijk dat het groen meegroeit. Goed dat hier extra geld voor is vrijgemaakt. Mooi om ook te zien dat het concept Groen Groeit Mee overgenomen is door het Rijk. Het Rijk brengt op dit moment veel plannen over ruimtelijke ordening naar buiten. Zo wordt er een coördinerende rol van de provincie naar gemeenten gevraagd als het gaat om huisvesting van de meest kwetsbaren. Heeft het college hier kennis van genomen? En wat betekent dit, en dan ook financieel, voor de provincie?

Als het gaat om de mobiliteitstransitie wordt veel aandacht besteed aan het schoon, stiller, zuiniger en gezonder maken van mobiliteit. We zijn blij dat wordt ingezet op ketenbereikbaarheid en er steeds meer doorfietsroutes worden aangelegd.

Het stimuleren van hoogwaardig ov zien wij als belangrijke taak van de provincie. Als we willen opschalen, zien we toch wat vertragende factoren. Zo is er namelijk een gebrek aan chauffeurs. We vinden het belangrijk dat de provincie een goede opdrachtgever is. Daarom pleiten we ervoor om goede arbeidsvoorwaarden als voorwaarde in de concessie te stellen. Nou, gelukkig is hier recent ook een motie statenbreed over aangenomen.

Dan gaan we verder bij de natuurtransitie. Bij de natuurtransitie zien we dat landbouw en natuur goed met elkaar kunnen worden verweven. Er is meer en betere natuur

door agrarisch natuurbeheer. Ook hulp van plattelandscoaches dragen hieraan bij. Het is goed om te zien dat dit instrument, wat destijds door de ChristenUnie en door de SGP is aangedragen, nu echt van de grond komt en boeren dus helpt in een veelvoud aan onderwerpen.

Toch is er ook tegenwind, niet in de laatste plaats door de stikstofcrisis. De effecten van het stikstofoverschot worden voor de terreinbeherende organisaties steeds meer en beter zichtbaar. Door het kabinet wordt een grootscheepse verbouwing van ons land aangekondigd, omdat instandhoudingsdoelen niet binnen het bereik kunnen komen. Daarbij wordt het vizier volop op de landbouw gericht. Het levert grote spanningen op die ook in onze provincie spelen. Wij waarderen de aanpak en insteek van dit college en hebben daar ook met meerdere moties geprobeerd een zet in de goede richting te geven. We roepen de gedeputeerde nogmaals van harte op om die koers te houden. Blijf in gesprek met alle betrokken partijen. Hou die instandhoudingsdoelen als focus en zoek actief in alle sectoren naar die stikstofreductie. En ook hier willen we nog een keer aandacht vragen voor de PAS-melders. Voor hen moet er echt zicht op legalisering komen. Daarnaast worden ook de doelen vanuit de Kaderrichtlijn Water steeds dringender, omdat de deadline in zicht komt en de doelen nog altijd niet.

Wat uitbreiding van hectares NNN en de groene contour betreft, zit er heel weinig schot in de zaak. We zijn weinig opgeschoten en het blijkt moeilijk vanwege het eigenaarschap van gronden en de druk op de schaarse ruimte.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Mevrouw Rikkoert noemde de PAS-melders en dat daar uitzicht op een oplossing moet komen. Welk voorstel doet zij hiertoe?

Die PAS-melders, in eerste instantie waren die in de veronderstelling, of dat was ook zo, dat zij legaal dat mochten doen, en dat blijkt achteraf niet. Nou, wat moet er gebeuren? Legalisering. En nu komt naar voren dat we dus klem zitten eigenlijk, omdat er geen stikstofruimte is. En wat daar vervolgens aan moet worden gedaan, daar zijn wij ook nog best wel heel zoekend in. Maar het is in ieder geval duidelijk dat die boeren niet het slachtoffer mogen worden. Dus wat ons betreft moet die legalisering wel gewoon doorgezet worden.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Hoe gaat de ChristenUnie dat doen? Want de ChristenUnie heeft wel bijvoorbeeld voor de bossenstrategie – het college waar de ChristenUnie in deelneemt – 25 miljoen apart gezet, maar ik zie er geen euro in voor PAS-melders bijvoorbeeld. Dus wat is uw plan? Hoe gaat u dat praktisch aanpakken?

Volgens mij is het ook niet zozeer een probleem dat gaat om geld, maar dat er geen stikstofruimte is. En daarover moeten we het gesprek nog voeren.

Als het gaat om die natuurtransitie hangt dat ook samen met de voedseltransitie. Wij zijn trots op de Voedselagenda die in 2021 is gelanceerd. Er wordt hard gewerkt aan het versterken van de korte keten en het stimuleren van gezonde en duurzame consumptie in onze provincie. We kijken uit naar de voortgangsrapportage en we zijn dan ook benieuwd wanneer we die tegemoet kunnen zien.

Als het gaat om de energietransitie is in ongeveer drie jaar met dit college een enorme stap naar voren gezet op het klimaatbeleid van de energietransitie. Op alle terreinen is inzet van de provincie versterkt. De ChristenUnie is daar blij mee. Onze fractie heeft daarbij specifiek de vinger gelegd op een energietransitie die voor alle inwoners haalbaar is, het ondersteunen van de gemeenten in de warmtetransitie en de voorbeeldfunctie van de provincie zelf. Ook op die specifieke vlak is de provincie zichtbaar geworden. Er wordt nog altijd hard gewerkt.

Helaas is er tegenwind en is de energietransitie ook voor onze fractie een hoofdpijndossier. Veel laaghangend fruit is geplukt en op alle terreinen zien we dat het lastiger wordt om vooruit te komen. Van de tegenstellingen in het debat wordt door partijen

op de uiterste flanken gretig gebruik gemaakt om de verschillen te vergroten. Wij geloven er niet zo in dat die tegenstellingen echt zo groot zijn. Eerder al pleitten wij ervoor om vooral goed te blijven luisteren naar de twijfelende meerderheid met zorgen over zowel grootschalige opwek van energie op land, als over de steeds beter zichtbare klimaatverandering. Gebruik de kracht van juist deze grote groep burgers.

Onze fractie maakt zich daarnaast grote zorgen over de explosief gestegen energieprijzen. Daarmee wordt het belang van energiebesparing groter dan ooit. Welke mogelijkheden ziet de gedeputeerde om hier als provincie een serieuze stap vooruit te zetten? Wij denken bijvoorbeeld aan de actie van de provincie Gelderland, waar een groot isolatieslag bij sociale huur wordt versneld door een subsidie te verstrekken. Hiervoor is in totaal maar liefst twintig miljoen vrijgemaakt. Is zo'n dergelijke aanpak te vertalen naar de provincie Utrecht?

Dan nog twee andere punten als het gaat om cultuur en erfgoed. Dit jaar is een miljoen nodig voor het onderhoud van molens. Dit is echt een acuut probleem. Goed dat het college hierin investeert.

Verder geven we vooruitlopend op de BEM-vergadering al complimenten over de stukken over het maritiem erfgoed en het voorstel voor een platform maritiem erfgoed. De ChristenUnie ziet ook echt kansen voor een centraal platform voor religieus erfgoed, waarbij bundeling van krachten en kennis plaatsvindt. Hoe kijkt het college hiernaar?

Tot slot de provinciale organisatie. Het mooie is dat de provinciale organisatie steeds meer op orde komt. Er is heel hard gewerkt aan de Programma's Versterking financiële functie en de B.V. Beter. Wel is het gekwalificeerde personeelsgebrek een stille ramp en zorgt inmiddels voor de nodige vertraging van veel opgaven. Hoe gaat het college dat probleem aanpakken, wetende dat de krapte alleen maar toe zal nemen?

Verder noemen we opnieuw het Netwerk Omgevingsgericht Werken. Het is zo belangrijk dat de provincie integraal en gebiedsgericht, dan wel omgevingsgericht, gaat werken. We zien helaas dat de kadernota nog sectoraal is opgezet en de term 'omgevingsgericht' is geen enkele keer terug te vinden in de kadernota. Komt het omgevingsgericht werken nu wel echt grootschalig van de grond? En is de organisatie er al klaar voor?

Tot slot. We vragen ons af of alle ruimtelijke plannen – er zijn er vandaag al heel wat de revue gepasseerd – überhaupt passen in onze provincie. 'Niet alles kan' lijkt eerder realistisch. Daarom overwegen we op 29 juni een motie in te dienen met de opdracht aan het college tot een ruimtelijke doorrekening van alle opgaven die ten uitvoer gebracht moeten worden en moeten landen in onze schaarse provinciale ruimte.

Voorzitter, ik wil nu echt afsluiten. Ik wil, samenvattend, nogmaals complimenteren met vooral wat al is gebruikt, maar ik wil nog wel benadrukken dat er bij de verschillende transities echt oog moet zijn voor de haalbaarheid en het draagvlak. Heb daarbij ook oog voor de positie van kwetsbaren, zoals mensen met een smalle beurs, of onderdrukten. En dan doel ik op het buitenland. We verwachten op deze punten daadkracht van de provincie. De tijd van afwachten ligt achter ons. Recente crises en geopolitieke ontwikkelingen zijn hiervan het bewijs. Ik wens u, het college, Provinciale Staten en de ambtelijke organisatie vooral veel meewind, wijsheid en Gods zegen toe bij de uitvoering van de plannen.

Bedankt.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan de heer Van den Dikkenberg.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: We gaan even terug in de tijd. In 1581 zegden de bestuurders van de Nederlanden hun gehoorzaamheid op aan koning Filips II. In het document dat ze daarbij publiceerden, het Plakkaat van Verlatinghe, geven zij een kernachtige indruk van hun opvatting over de rol van de overheid. En ik citeer. "Het is aan eenieder bekend dat een vorst als dienaar van God geacht wordt zijn onderdanen te

beschermen tegen alle onrecht, overlast en geweld, zoals een herder zijn schapen beschermt. De onderdanen zijn niet door God geschapen om de vorst in alles wat hij beveelt onderdanig te zijn en hem als slaven te dienen. De vorst regeert bij gratie van zijn onderdanen en moet met recht en reden over hen regeren, hen beschermen en liefhebben, zoals een vader zijn kinderen liefheeft en zoals een herder met hart en ziel zijn schapen beschermt." Voorzitter, in één zin vertaald: de overheid is door God aangesteld om de inwoner centraal te stellen. En voor de beelddenkers: de overheid als herder. In deze algemene beschouwingen willen wij de vraag stellen of de overheid in het algemeen, en de provincie in het bijzonder, nog wel antwoord geeft op de vragen van de bevolking. Is de overheid nog wel als een herder die zich over zijn schapen ontfenmt? En die zijn schapen beschermt. Ontnemen onze grote doelstellingen en visionaire beelden ons niet het zicht op de concrete noden van onze inwoners? Deze vragen zijn tijdens de groeispingsessies eigenlijk alleen maar toegenomen. Zijn wij wel voldoende adaptief, ook in de veranderende tijden, zodat we onze schapen in beeld houden?

We willen vandaag vier onderwerpen adresseren, waarvan wij denken dat de inwoners meer centraal moeten staan. En onze initiatieven die we na vandaag in voorbereiding op de verschillende commissievergaderingen zullen verspreiden, sluiten allemaal op deze kernboodschap aan.

Het beeld van een herder met schapen brengt ons als vanzelf in het landelijk gebied. En als ergens de grote ideeën en rücksichtslose besluiten het zicht op de echte problemen van het landelijk gebied buiten beeld hebben gebracht, is het wel hier. Terwijl de mondiale voedselcrisis dreigt, het stikstofdossier muurvast zit, de enorme opgave om landbouw en natuur meer samen te laten gaan, roept om een samenhangende en gebundelde aanpak en de invasieve exoten voortwoekeren in onze sloten, op de akkers en in de natuurgebieden, bevat de kadernota geen antwoord op deze grote vraagstukken. Wel wordt er 24 miljoen uitgetrokken om gronden aan te kopen voor de realisatie van bos. Wij vinden dat niet passen bij de urgente problemen in het landelijk gebied en ook niet bij de aangenomen motie, de Wet beukenootjes. Graag een reflectie daarop van het college. Wij zullen daarom met een amendement komen om die 24 miljoen niet in de reserve te stoppen. En met amendementen om een aantal concrete knelpunten wel op te lossen.

Om een serieuze en concrete stap te zetten in het tegemoetkomen van de stijgende prijzen willen we nadenken over mogelijkheden voor provinciale steun in het bij elkaar brengen van lokaal voedsel en lokale voedselbanken in de provincie. En de vraag aan de gedeputeerde: wat kan de gedeputeerde nog meer doen om onze inwoners te helpen rondom de stijgende voedselprijzen? Zodat we dat meteen mee kunnen nemen in de voorstellen?

Daarnaast willen we in navolging van de provincie Overijssel zelf geld vrijmaken voor de legalisering van PAS-melders en andere knegevalen. We moeten de agrariërs die naar eer en geweten hebben gehandeld, laten weten dat we er voor hen zijn door stoppende agrarische bedrijven zelf op te kopen en deze ruimte aan PAS-melders beschikbaar te stellen.

Voorzitter, ik wil met klem een beroep doen op de gedeputeerden om onze agrarische sector vast te houden, zoals de provincie dat tot dusver heeft gedaan. Dat vraagt ruggengraat, dat vraagt lef, maar het is nu echt tijd voor verzet. En dat bedoel ik op de calvinistische wijze, waarin niet anarchie, revolutie en opstand passen van burgers zelf, maar waarin lagere overheden die hun macht eveneens aan God ontlenden, zich verzetten tegen dwingelandij van bovenaf.

Mevrouw **RIKKOERT**: De heer Van den Dikkenberg gaf net aan dat hij graag geld vrij wil maken voor de PAS-melders. En ik dacht, nou, ik stel de vraag maar terug: wat wilt u met dat geld gaan doen?

Er zijn bedrijven die momenteel gaan stoppen. Het natuurlijk verloop in de agrarische sector is heel hoog. Dus zonder dat je mensen dwingt, kun je al stikstofrechten

opkopen. Wat er nu gebeurt, is dat dat naar grote bidders gaat of naar ambitieuze bedrijven, et cetera, of naar infraprojecten. Wij zeggen van, laten we, in plaats van 25 miljoen nu voor bos apart te zetten, daar een deel van apart nemen en laten we die stikstof die uit de markt al vrijkomt zelf opkopen en dat in onze doelenbank, stikstofbank, apart zetten, zodat de PAS-melders gelegaliseerd kunnen worden. Dus je creëert daar je eigen stikstofruimte mee, zodat je een betrouwbare overheid kunt zijn.

De **VOORZITTER**: Voldoende? Ja? U kunt vervolgen, meneer Van den Dikkenberg.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Voorzitter, als het gaat over de opgave om natuur en landbouw bij elkaar te brengen, werd er in de vorige Statenvergadering onze motie aangenomen om meer met die bril – landbouw en natuur kunnen samengaan – naar het beleid te kijken. En dat is winst. En we hebben het allemaal gezien in ons werkbezoek in Zegveld. In voorbereiding op de RGW-vergadering van deze ronde komen we daarom ook met een motie om een concreet knelpunt in deze verbinding op te lossen.

Tot slot komen we met een voorstel om het programma tegen invasieve exoten te verlengen tot na 2024 en misschien wel te intensiveren. Is de gedeputeerde het met ons eens dat het bestrijden van invasieve exoten als wettelijke taak ook na 2024 onoverkomelijk is?

Voorzitter, een herder geleidt de schapen naar grazige weiden en schaapskooien. En de provincie doet dat ook. Want op het gebied van mobiliteit is het perspectief opgesteld om 28 tot 128 miljoen uit te geven aan het terugbrengen van de maximumsnelheid. Dit, terwijl concrete knelpunten – gebrek aan spoorbomen bij tramlijnen, veilige routes dwars door kernen en woongebieden en dagelijks terugkerende filevorming – niet worden aangepakt of eindeloos worden doorgeschoven, omdat er te weinig geld zou zijn of omdat er geen capaciteit is. In de groeisprong staat letterlijk dat voor het wegennet geldt deze in principe op orde is. Leg dat maar eens uit aan de inwoners langs de N224 in Woudenberg of Renswoude, of aan de mensen die iedere dag over de N201 rijden. En als je leefbaarheid écht centraal zet, dan is ons wegennet echt niet in orde, want alle provinciale wegen liggen dwars door kernen heen. En als je richting de groeisprong kijkt en je zet leefbaarheid dus echt centraal, vraagt dat om grote investeringen. En is het juist voor de provinciale overheid geen taak om die verbindingen tussen stad en platteland bereikbaar te houden? Graag een reactie van de gedeputeerde, met name ook een reflectie op die zinsnede uit de groeisprong.

Voorzitter, dan komen we bij woningbouw. Een herder zorgt voor onderdak voor zijn schapen. Na stikstof is er geen brandender kwestie dan de woningbouw. Statushouders wachten massaal op een woning, terwijl jongeren soms jarenlang ongewild bij hun ouders wonen. En intussen stagneert de bouw. We hebben allerlei mooie programma's lopen, maar ondertussen werkt de provincie zelf vertragend door veel meer tijd te nemen voor de regionale programmering en in die programmering vast te blijven houden aan stevige eisen. In de praktijk lijkt er weinig te zijn veranderd aan het rode-contourenbeleid. Dat betreuren we zeer. Staat de inwoner hier nog wel centraal? Of belemmeren onze prachtige plannen ons zicht op de urgentie van de problematiek? En welke regelgeving van de provincie hindert de woningbouw? Kan GS daar een overzichtje van geven?

Voorzitter, dan op zonneshijn, regen en wind. Een herder trotseert ze, maar het mooie is dat je er ook energie van kan maken. En dat is nog zo'n trein waar de inwoner maar niet centraal komt te staan. Terwijl de energieprijzen exploderen, blijven wij inzetten op tijdrovende processen om grootschalige wind- en zonne-energie te faciliteren, waar zelfs buitenlandse investeerders stinkend rijk van worden. Wij stellen voor de buitenlandse investeerders de wind uit de zeilen te nemen door de mogelijkheden te onderzoeken zelf een energiebedrijf te starten en de talrijke subsidies voor energieopwek, en hopelijk ook

snel energieopslag, naar de provincie te trekken om het rendabel te maken voor onze inwoners. We nemen daarbij meteen een angel weg uit de procedures, namelijk aansprakelijkheid voor participatie en inwonerbetrokkenheid. Tot dusver treedt de overheid hierin te ver terug en ligt het initiatief bij de ondernemers, die dat veelal met een grote zak geld compenseren. Daarnaast willen we dat de provincie de regie naar zich toetrekt als het gaat om hét probleem van de energievoorziening in de komende vijf tot tien jaar: stabiliteit van het net en de benodigde opslag van energie. Waar blijft de concrete uitwerking van onze motie Waterstof, voorzitter?

Voorzitter, dan moet ik gaan afronden. We willen onze collega's in deze algemene beschouwingen oproepen bij elk onderwerp de concrete noden en behoeften van onze inwoners meer centraal te stellen en daarop zelf een visie te ontwikkelen en daaruit te handelen in plaats van reactief achter Den Haag of ambtelijke denktanks aan te hobbelen. Waar blijft onze eigen visie? En als SGP-fractie willen we daar niet in achterblijven. Daarom kondigen we nu alvast aan dat we in aanloop naar de coalitieonderhandelingen, waar we natuurlijk aan tafel zitten, in 2023 met een eigen visie op het landelijk gebied gaan komen. En voorzitter, juist hier zien we de afgelopen maanden dat het gesprek op het landelijk gebied niet meer gaat over onze inwoners, niet meer over de agrariërs en zelfs niet meer over onze natuur. En vanuit de juridische loopgraven wordt daar gehandeld. Wij zeggen: laten we met een eigen visie komen, zodat we uit die loopgraven gaan en daar een oplossing voor bieden, integraal, om zo na de verkiezingen van 2023 weer als een herder met durf en visie voor de kudde uit te gaan.

Voorzitter, ik wens de organisatie Gods zegen toe het uitwerken en ons allen in het spoor van de enige grote herder te treden. Dank u wel.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan mevrouw Hoek.

Mevrouw **HOEK**: Voorzitter, beste leden van de Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten, voor ons ligt de kadernota met de contouren voor de Begroting 2023. Het motto van het coalitieakkoord is: omzien naar elkaar. Maar bij het lezen van deze stukken valt 50PLUS vooral de ambtenarentaal op en hoogover maatschappelijke ontwikkelingen, zoals klimaat, energie, landbouw, stikstof, et cetera. Heel belangrijke onderwerpen, maar wat is nu de menselijke maat? In de jaarrekening wil je toch lezen wat de gevolgen van het gevoerde beleid zijn voor de inwoners? Zij zijn het immers waarvoor het werk wordt gedaan.

Wat 50PLUS opvalt, is de geringe ambitie voor het volgende jaar. Natuurlijk is er in maart '23 sprake van een Provinciale Statenverkiezing, maar de samenleving in onze mooie provincie gaat gewoon door.

Voor 50PLUS ligt de prioriteit bij een aantal aspecten. Wonen. 50PLUS wil graag dat er voor alle doelgroepen meer mogelijkheden voor wonen komen. Met nadruk op de senioren en de starters in de woningmarkt. Terecht is het dus dat er een extra investering wordt gedaan ter ondersteuning van de gemeenten en corporaties. Betaalbaar bouwen voor senioren zorgt ervoor dat de doorstroming op de woningmarkt op gang komt. Graag zien wij uitbreidingsmogelijkheden voor woningbouw in alle kernen van de provincie, bijvoorbeeld door de regelgeving op mantelzorgwoningen te vereenvoudigen. Temeer daar de gemeente Utrecht voorlopig niet gaat bouwen in Rijnenburg. Dan wil ik ook nog opmerken dat het gevolg van het effect is, dat wij ook- Niet wij, niet de provincie; het is onderdeel van de provincie. Maar dat er een U16 is. De U16, dat zijn zestien gemeenten, waaronder ook de stad Utrecht. Aangezien Utrecht niet de Rijnenburgerpolder wil volbouwen met 23.000 woningen en onder de U16 dus een woningnetwerk is, gebeurt het dus dat heel veel woningzoekenden vanuit de stad Utrecht- Dus eigenlijk de woningen die vrijkomen in de kleine kernen, waar die woningen juist zo belangrijk zijn, omdat in de kleine kernen heel vaak de zorg is voor jong naar oud, maar ook voor oud naar jong. 'Oud naar

jong' is voor de kleinkinderen en 'jong naar oud' is weer vaak een mantelzorg. Dus wat 50PLUS zou willen is om toch eens een keer te gaan kijken hoe dat hele systeem van de U16 anders ingericht kan worden, zodat er meer balans komt op de woningmarkt.

Openbaar vervoer. 50PLUS waardeert de proef met gratis openbaar vervoer voor senioren. Hoe denkt u het totale netwerk van openbaar vervoer in de provincie in stand te houden? Overal in de provincie wonen burgers die op het openbaar vervoer zijn aangewezen. Wanneer wordt de inzet van de tram weer geheel beschikbaar? Bij langdurige uitval zoeken burgers naar alternatieve vervoersmogelijkheden. En dat is nu precies wat er aan de hand is. En wat gaat er nu concreet gebeuren om de reizigers weer in de tram te krijgen?

Uitvoering verbetering knelpunt wegen. 50PLUS constateert dat we nog veel geld op de plank hebben voor de uitvoering van knelpunten in ons wegennet. We zien een structurele stagnatie bij de spoorwegovergang in Maarsbergen. Wanneer wordt er echt tot uitvoering van de tunnel overgegaan? Er zijn kredieten voor de Rijnbrug in Rhenen en de Rondweg N233 in Veenendaal. Een zichtbare uitvoering van deze projecten is dus voor 50PLUS erg belangrijk. En als er dan toch veel geld over is: iedereen kent het probleem van het pontje bij Nieuwer Ter Aa. En ja, als het pontje weggaat, laten we dan geld besteden aan een fietsbrug tussen Nieuwer Ter Aa en de oeververbinding aan de kant van Breukelen of over het Amsterdam-Rijnkanaal heen. Die verbinding is heel belangrijk, niet alleen voor fietsers, maar ook voor voetgangers. Ik denk niet dat velen dat weten, maar er is ooit een fietsbrug gerealiseerd tussen Noord-Holland en de provincie Utrecht tussen Abcoude en Nigtevecht. Deze brug is helemaal gefinancierd door de provincie Noord-Holland. De afspraak is wel dat het onderhoud, zodra de brug zou zijn opgeleverd – en die is opgeleverd – ten koste komt van de provincie Utrecht. Dus laten we nu een ander gebaar doen de andere kant op en zorgen voor een heel belangrijke fietsverbinding tussen De Ronde Venen en Stichtse Vecht, maar vooral ook tussen Noord-Holland en Utrecht. Dus dan draaien we het een keertje om. Dan wordt het in ieder geval heel goed besteed. Het is namelijk ook een heel belangrijke wandelroute, wat alles wat met recreatie te maken heeft met elkaar verbindt.

Verkeerseducatie en voorlichting is een cruciaal instrument in het terugdringen van het aantal verkeersslachtoffers. Nog steeds vallen er te veel verkeersdoden. Het beoogde resultaat is om tenminste vijftig procent van alle scholen te bereiken. Dat is voor 50PLUS en veel te geringe ambitie. Volgens ons is het beter om als ambitie op te nemen om in twee jaar honderd procent van de scholen te bereiken. Verkeersdeelnemers moeten zich bewust zijn van de kwetsbaarheid en de verantwoordelijkheid in het verkeer. Dat is onze plicht als provincie. Een resultaat van tien tot dertig procent is echt te weinig.

Impuls cultureel erfgoed. 50PLUS ziet graag dat er structureel aandacht blijft voor de instandhouding van ons cultureel erfgoed, recreatie en natuur. Voor 50PLUS is het belangrijk, een evenwicht tussen recreatief gebruik en de bescherming van de natuur. Bereikbaarheid van recreatieve voorzieningen door senioren heeft onze prioriteit.

Het laatste punt: knelpunt in de energietransitie. Ons elektriciteitsnetwerk kan de huidige snelheid van de energietransitie niet bijbenen. Bent u genegen het tempo van de energietransitie daarop aan te passen? Wat 50PLUS betreft, dat we op dit moment niet verder gaan met het uitvoeren van windenergieprojecten.

Tot zover. Dank u, voorzitter.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan mevrouw Demir.

Mevrouw **DEMIR**: Voorzitter, ik begrijp dat we vandaag op een nieuwe manier de kadernota behandelen. Ja, voor mij is het allemaal nieuw. Dus ik ken niet anders.

DENK is voorstander van vernieuwing als het bijdraagt aan het verbeteren van de kwaliteit en een hogere toegevoegde waarde oplevert. Wij vonden het vernieuwend dat er

met de groeispurong vooruitgekeken werd en dat er een koppeling wordt gemaakt tussen verschillende vraagstukken. Maar wat doen we met deze informatie? Zien we deze inzichten ook terug in de verdeling van de gelden in de kadernota? Wat ons betreft niet voldoende. De kadernota is opgebouwd op de ouderwetse manier, waarbij het geld afzonderlijk over de verschillende onderwerpen is verdeeld. Maar wat betekent de ene beslissing voor het andere? Hoe staan de vraagstukken in relatie tot elkaar?

Zo zijn we blij om te lezen dat er aandacht is voor de versnelling van woningbouw, zoals eerder ook al meermalen is besproken hier. Maar wat heeft dit voor gevolgen voor de mobiliteitsvraagstukken? En hoe staan ze in relatie tot elkaar? Nog belangrijker is volgens ons de vraag hierbij: wat betekent dit voor de inwoners van onze provincie? Kijken we bij het bepalen van deze kaders voldoende naar dit sociale aspect? Kijken we voldoende met de sociale bril? Dit missen wij. Terwijl we recent op voorstel van het college de Sociale Agenda hebben aangenomen, zien we daar helemaal niks van terug in de kadernota. Hoe komt dit? Ik ben benieuwd naar de beantwoording van het college, maar het antwoord hierop staat volgens mij ook tussen de regels door in de kadernota.

In deze kadernota zijn alleen de onontkoombare en opgelegde voorstellen meegenomen. Het bevat geen toekomstige, eigen ambities. Dit verklaart misschien ook wel de begrotingsoverschotten die we nu aan het herverdelen zijn. DENK vindt het belangrijk dat er juist een langetermijnvisie is om goed in te kunnen spelen op de belangrijke opgaven binnen onze provincie. Voorzitter, ik wil het college vragen: gooit u nu al de handdoek in de ring met het argument dat het nieuwe college daar verder invulling aan moet geven?

Om het openbaar vervoer als voorbeeld te nemen. Hoe dragen we bij aan het voortbestaan en het betaalbaar houden van het openbaar vervoer? Doen we dat alleen maar door er extra geld in te stoppen? Of moeten we ook al gaan kijken naar hoe we in de toekomst meer reizigers in het openbaar vervoer krijgen? DENK is daarbij trouwens voorstander van een positieve benadering, waarbij niet de autogebruiker bestraft wordt, maar het aantrekkelijker wordt om het ov te gebruiken.

Of als we kijken naar de energietransitie. Hierover zijn geen nieuwe voorstellen opgenomen in de kadernota; het staat er letterlijk. Terwijl dit een van de grootste vraagstukken van deze tijd is, zijn er geen voorstellen over opgenomen. Waarom doet het college hier geen voorstellen voor?

De heer **BREUR**: Mijn hart ging een beetje sneller kloppen bij de mooie woorden over het ov, dat dat aantrekkelijker gemaakt moet worden. Ik had daar in mijn eigen betoog ook wat aandacht aan besteed. Bijvoorbeeld dat plekken waar nu weinig o v is, ja, dat dat daar gewoon goede dienstregelingen moeten zijn en dat de bussen en de trams gewoon goed rijden en dat gewoon goed loopt en betrouwbaar is. Is dat ook wat u voor ogen heeft? Of ziet u nog andere manieren om het ov aantrekkelijk te maken?

Ja, dat zijn zeker goede punten, voorzitter, maar er zijn er vast wel meer. En ik zie ook graag dat we in oplossingen denken in plaats van dit als probleem aannemen en op een dwingende manier bijvoorbeeld parkeren onmogelijk te maken, zodat mensen hun auto wegdoen en toch maar voor het openbaar vervoer of deelvervoer moeten kiezen. Dus de punten die de heer Breur noemt, ja, dat zijn zeker punten waar wij ook aan denken. Wellicht dat wij daar gezamenlijk een voorstel voor kunnen doen, aangezien we dat van het college niet zien.

De heer **BREUR**: Ik stel voor dat we even contact houden.

De **VOORZITTER**: Mooi. Dank u wel. U kunt vervolgen.

Mevrouw **DEMIR**: Ik was eigenlijk al bijna aan het einde van mijn bijdrage komen.

Voorzitter, de inwoners van de provincie Utrecht hebben ons het vertrouwen meegegeven om voor hen en voor onze provincie de nodige acties op te pakken en de beslissingen te nemen. We spreken hier over het geld van de inwoners, de belastingbetalers, waar dat naartoe moet gaan, wat daarmee moet gebeuren. Maar aan de andere kant zie ik dat er ontwijkend gedrag is zonder dat er concrete voorstellen worden gedaan. Dan vraag ik me af: is dit hoe onze inwoners moeten worden betrokken bij het provinciaal bestuur? Dank u wel, voorzitter.

De **VOORZITTER**: Dank u wel, mevrouw Demir.

Dan zijn we met haar bijdrage gekomen aan het eind van de inbreng in de eerste termijn vanuit uw Staten. Ik wil u als voorzitter graag complimenteren voor uw algemene beschouwingen. Ik vond ze erg mooi en erg inhoudelijk. Dus heel veel dank daarvoor. Ik wil de vergadering nu voor een halfuur schorsen tot 15.30 uur. Dan gaan wij verder. Dat geeft het college even gelegenheid voor beraad voor de beantwoording. We zien elkaar om 15.30 uur terug. De vergadering is geschorst.

De **VOORZITTER** schorst de vergadering.

De **VOORZITTER** heropent de vergadering.

De **VOORZITTER**: Dames en heren, ik heropen de vergadering. Aan de orde is de beantwoording vanuit het college van GS op uw inbreng in de eerste termijn bij de kadernota. Te doen gebruikelijk beginnen wij dan met de portefeuillehouder Financiën. Dus ik wilde graag de heer Strijk het woord geven voor zijn beantwoording.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan gedeputeerde Strijk.

Gedeputeerde **STRIJK**: En dank u wel, voorzitter. Nou, dit is ook de eerste termijn van het college in een nieuwe opzet om met elkaar terug te kijken en vooruit te kijken. En u heeft in uw algemene beschouwingen op hoofdlijnen eigenlijk reflectie gegeven op die stukken. Dat was buitengewoon interessant en mooi om te horen wat u ons daarover nog meegeeft. En het college zou ook graag wat op de hoofdlijnen willen reageren vandaag. Maar we hebben ook heel veel goede en terechte detailvragen genoteerd. En als we daar allemaal op ingaan, dan zijn we uren verder. Dus het voorstel wat wij zouden willen doen en graag met uw griffie willen uitwerken naar de commissie is dat wij nu inderdaad die reactie op de hoofdlijnen geven, al mijn collega's ook, en dat we misschien in de commissie daar in de eerste termijn als college alsnog die andere vragen, die dan zijn blijven openstaan, beantwoorden voordat we verder met elkaar het debat hebben in de commissie, meer in opmaat naar de volgende Statenvergadering. Maar dat ook verder even uit te werken en uit te zoeken met de griffie. Dus ik zal op de hoofdlijnen reageren op uw vragen. Maar alle vragen zijn genoteerd, dat kan ik u echt zeggen. Dat geldt ook voor mijn collegae. In die commissie zullen wij ook uitgebreider-

Ja, voorzitter, ik ga niet over de orde, maar ik zie een hand, misschien van de orde, van mevrouw Rikkoert.

De **VOORZITTER**: Sorry. Ja, mevrouw Rikkoert, gaat uw gang.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan mevrouw Rikkoert voor een punt van orde.

Mevrouw **RIKKOERT**: Ja, bedankt, voorzitter. Een kleine orde vraag. Ik heb net een heel aantal vragen gesteld. Als we die weer in de commissie moeten stellen, dan betekent dat dat er weer heel wat van onze spreektijd af gaat. Maar ik zie Ruud al-

De **VOORZITTER**: Dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling. Dus de griffier heeft even met gedeputeerde overlegt dat aan het begin van de vergadering door het college zo kort mogelijk uw vragen worden beantwoord, zodat u met die informatie en met het behoud van uw spreektijd aan de gang kunt in de commissie. Ja? De gedeputeerde vervolgt.

Gedeputeerde **STRIJK**: In de commissie beginnen dan voor dit keer de collegeleden.

In de commissie zullen wij ook ingaan op de jaarrekening. En toch lijkt het me goed in de algemene beschouwing even stil te staan bij een aantal aspecten uit dat jaarrekeningtraject. Want hoe je uit het vorige jaar komt, dat is je startpunt ook eigenlijk een beetje als je kijkt naar je begroting voor het jaar daarna. En een paar reflecties wil ik toch meegeven die voor het college relevant waren.

De acht financiële kengetallen, die wij met u hebben afgesproken in de financiële verordening, zijn vastgelegd. Die staan alle acht op groen en gezond. En dat is natuurlijk een belangrijk startpunt als je voor je nieuwe uitdagingen staat. Dus van solvabiliteit tot weerstandsvermogen, en van structurele exploitatieruimte tot grondexploitaties starten we met een gezonde positie. Dat is fijn om te weten. We weten ook dat we konden starten bij de kadernota, met als u straks het statenvoorstel over de jaarrekening vaststelt, met een vrije, algemene reserve – ik zal die reserve noemen – van 195 miljoen. Dus dat is je reserve die je hebt staan. Los daarvan hebben we dan een reserve weerstandsvermogen. Dus er staat een solide eigen vermogen, groot deel ter vrije besteding en vrije beschikking aan uw Staten. Uit de jaarrekening kwam ook naar voren dat er nog zo'n 300 miljoen in zestien bestemmingsreserves staat weggezet, die u heeft bestemd voor bepaalde doelen, maar die we wel in de jaren conform die doelen gaan uitgeven. En al deze bedragen, dat geeft het college natuurlijk aan u, maar ze zijn ook van een goedkeurende verklaring voorzien door de accountant. Dus die reserves staan er ook zo. De verklaring van getrouwheid is positief. Wat we ook meenamen, was dat in het accountantsverslag de accountant aangaf: jullie zijn echt voorwaarts aan het gaan op financiën en op bedrijfsvoering, dat herkennen wij en dat erkennen wij, maar we zien ook dat het soms fragiel is. En dat de organisatie op dit punt ook echt nog aan robuustheid heeft te winnen. Dat vind ik een belangrijke notie om mee te blijven geven, ook aan. Dat doet de accountant ook. En het leidt er ook toe dat wij in de kadernota voorstellen zullen doen om aan die robuustheid van de organisatie te werken. Die zitten dus in de voorstellen. Die komen voort uit dat accountantsverslag. En ook een belangrijke spiegeling die uit het accountantsverslag naar voren kwam en wij ook al eerder met u hebben besproken, is dat als het gaat over het uiteindelijke saldo van baten en lasten, 60 miljoen positief, fors meer, 40 miljoen meer dan eerder aangegeven, ja, dat dat ook wel iets zegt over het voorspellend vermogen van onze organisatie. En ook daarover, dat namen wij natuurlijk mee bij de beschouwingen voor onszelf toen wij de kadernota gingen opzetten en naar u toekwamen en heeft ook geleid tot een aantal bijstellingsvoorstellen, waarvan ook al is aangekondigd, bijvoorbeeld door de heer Westerlaken, dat hij daar graag over in gesprek gaat in de commissie BEM. Dat kan ik me ook zeker voorstellen dat we daar ook nog eens verantwoording over afleggen: hoe komen we nou tot die bijstellingsmaatregelen; en is het voldoende? Maar het heeft absoluut meegespeeld bij het college bij de voorstellen die we deden.

Dan naar de kadernota. Daar zou ik u graag drie noties willen meegeven en dan nog even vijf investeringen, die we erin hebben zitten en die echt wel de bulk bepalen eigenlijk van materieel, even willen benadrukken. Een notie vooraf is dat het college, toen wij startten met de kadernota, zich wel realiseerde dat het in het jaar 2023 verkiezingen zijn.

Dus wij zijn niet heel veel nieuw beleid gaan voorstellen. Het is een continuering van de beleidskeuzes die eerder gemaakt zijn door dit college van GS en die we soms hebben versterkt, omdat het de actualiteit was en we wel moesten, bijvoorbeeld rondom mobiliteit en ov. Omdat we die keuzes ook wilden maken, omdat u bijvoorbeeld een besluit had genomen als Staten, bijvoorbeeld bij het bosbeleid. Maar dat was ons uitgangspunt.

Een belangrijke notie die ik wil meegeven – het staat ook echt letterlijk in de besluitpunten – is dat de verkenning die we met elkaar hebben gedaan in het kader van de groeispromg, kijkend naar 2040, het beeld geeft, dat als wij al die ambities willen gaan realiseren in de komende twintig jaar, dat de begroting dan zal moeten gaan groeien. En wij zeggen, bij een bepaald besluit, dat leidt ook tot een lobby. Een lobby van ons richting Den Haag als het gaat over de grootte van het Provinciefonds of, als die niet groeit, welke ruimte krijg je in je eigen zelfstandig belastinggebied? Of, die vragen werden aan ons gesteld, welke bijsturingsmaatregelen heb je zelf nog? Op dat derde punt zegt het college, gegeven onze ambities, die bijsturing zien wij slechts beperkt. Degenen die u wel ziet, die staat in de kadernota. Maar wij zullen wel zorgen dat bij de onderhandelingen voor een nieuw college ambtelijk daar voorstellen liggen die in een andere afweging misschien gemaakt kunnen worden. Het zijn ook de keuzes van dit college om sommige ambities fier overeind te houden, waar je ook zou kunnen stellen dat je ze lager wilt stellen. Maar het is wel belangrijk om te realiseren dat het college dus stelt: als wij al die ambities willen doen, dan zal het Provinciefonds willen groeien of er moet meer ruimte komen in de belastingcapaciteit. En we vragen er ook in het besluitpunt uw aandacht voor.

Dan, welke hoofdlijnen zitten er nou in de kadernota voor het college? En ik zeg het ook maar een beetje in de reactie op mevrouw Demir van DENK, want u zocht ook nog wel, waar vind ik nou die op zichzelf goede discussie die we hebben gehad over de groeispromg terug in de kadernota. Ja, niet in zijn totale omvang, want die groeispromg geeft aan dat we tientallen miljoenen per jaar extra nodig hebben en honderden miljoenen in de komende twintig jaar incidenteel. En die keuzes kunnen we nu niet allemaal maken. Dat hoeft ook niet allemaal nu. Maar wij denken wel dat in de keuzes die we wel maken die we aan u voorstellen, dat evenwicht vanuit de groeispromg goed zit. En welke zijn dat? Ze zitten op wonen, op groen, op mobiliteit en op energietransitie. En ik loop ze toch even langs.

Als het gaat om wonen, stelt het college u voor om twee jaar, meerjarig incidenteel, extra geld uit te trekken voor het Programma Versnelling woningbouw, zodat wij nu al, soms in de planvoorbereiding, ook in de jaarschijven 2025 en '26, waar soms nu de eerste ideeën ontstaan, met gemeenten toezeggingen kunnen doen. Ik weet dat er vragen zijn gesteld: zou je dat structureel moeten maken; zou het nog meer moeten zijn? Het lijkt mij een goed gesprek om in de commissie over door te praten. Het college denkt dat dit een goed voorstel is, maar begrijpt ook waarom sommige mensen zeggen: dit zou misschien nog wel wat structureel verankerd moeten worden; laten we daar het gesprek over hebben.

Het tweede voorstel wat u erin ziet, is dat wij fors extra geld uittrekken voor ov. Structureel vanaf 2026 voor de nieuwe ov-concessie zes miljoen structureel per jaar meer en incidenteel gedurende de drie jaren die komen vijftig miljoen. En die 50 miljoen trekken we uit, omdat wij zien dat we met de verlenging van de ov-concessie, die nu voorligt, te maken hebben met stijgende kosten, die ook gewoon spelen, omdat het een kortere concessieperiode is, maar ze zijn er ook gewoon. En een tweede belangrijke speler daarbij is, dat de reizigersaantallen fors lager zijn nog door corona en het weer moeten ingroeien daarvan. En wij trekken daar vijftig miljoen voor uit. Gesprekken met het Rijk lopen nog over dat wij vinden dat het ook goed zou zijn dat het Rijk ons daarin ondersteunt. Maar dit bedrag reserveren wij zelf in onze begroting om het ov ook in de komende jaren op het peil te kunnen houden zoals wij dat willen.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, voorzitter, ik twijfel een beetje, want de heer Strijk gaat nu best wel diep in op de inhoudelijke programma's en er zitten ook nog een paar gedeputeerden die er wat over willen zeggen. Dus deze

algemene, financiële beschouwingen, gaan we daar nu ook al inhoudelijk over praten? Of gaat dit nog een kwartiertje door zo met alle programma's en dat de collega's straks ook nog komen? Want ik wil best doorpraten over 'hoe krijgen we mensen weer in de bus', maar dan is de heer Strijk misschien niet het goede loket.

Ik denk dat als u door wilt praten over 'hoe krijgen we meer mensen in de bus', dat dat inderdaad beter is te voeren met mijn collega Schaddelee, die straks misschien ook wel over dit ov-deel nog wat zal zeggen op de hoofdlijnen. Ik probeer even het evenwicht te schetsen hoe deze mobiliteitsinvestering, vijftig miljoen, zich verhoudt tot de vijftig miljoen die we uittrekken voor groen en landbouw, voor de investeringen in Stedin en ook voor de investeringen in de versnelling van de woningbouw in de metropoolregio Utrecht. Dus ik probeer het evenwicht te schetsen wat wij in voorstellen hebben gedaan.

Ja, daarmee verklap ik hem al een beetje, want het derde wat dus opvalt, is dat wij ook vijftig miljoen reserveren voor Groen Groeit Mee, voor het strategisch bosbeleid en voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid. En los van die vijftig miljoen incidenteel om soms gronden aan te kunnen kopen of cofinanciering te kunnen regelen, zit daarbij ook vier miljoen structureel in het meerjarenbeeld opgenomen voor het natuurbeheer in de verdere toekomst.

Een punt, wat misschien nog wat onderbelicht is, maar waar wij u wel degelijk graag ook nog even op wijzen en ook mandaat vragen voor de gesprekken die wij daarover voeren met het Rijk en de regio, zit in het besluitpunt zeven van het statenvoorstel, is dat wij in de komende maanden met Rijk en regio graag een pakket willen uitwerken wat wij noemen 'de gezonde verstedelijking van de metropoolregio Utrecht'. Dat gaat om de grote woningbouwopgave, zowel in Foodvalley, als in de regio Amersfoort als in Utrecht en de investeringen die er nodig zijn in duurzame mobiliteit in al die drie de regio's. Bij elkaar ramen we die investeringsopgave voor nu op 2,2 miljard. Die kunnen wij niet alleen betalen. Daar hebben we cofinanciering vanuit het Rijk nodig. Daar zijn ook middelen voor. We willen die gesprekken met het Rijk. Wij realiseren ons dat we dat doen in concurrentie met andere regio's die ook een beroep doen op diezelfde rijksmiddelen. En daarvoor weten we dat je ook een regionale bijdrage zult moeten leveren aan die investering. Die regionale bijdrage, die willen we samen met gemeenten opstellen. Daar zijn we ook hard mee bezig nu. En wij denken wel weer dat van die regionale cofinanciering, op die 2,2 miljard die we zoeken, ja, die zal toch wel zo tussen de 20 en de 25 procent zijn van die 2,2 miljard. En daarvan denken wij weer, ja, daar willen wij de helft wel proberen te pakken en de andere helft dus bij gemeenten. Dat leidt ertoe dat wij zoeken naar ruimte om die gesprekken aan te kunnen gaan. Die ruimte hebben we ook. Die zitten in ons financieel meerjarenbeeld. We maken nu geen harde keuze dat dit moet en dat dit de uitkomst moet zijn – die gesprekken zijn nog gaande – maar wij laten nu wel zien dat in ons financieel meerjarenbeeld een plus van 9,4 miljoen structureel ook vanaf 2026 de ruimte zit om op dit moment in gesprek met Rijk en regio te kijken of wij tot zo'n versnellingspakket kunnen komen. We vragen nu in besluitpunt zeven dus daar mandaat voor.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, weer opnieuw toch een beetje het ongemakkelijke gevoel: ga ik hierover nou in gesprek met een van het gedeputeerden met de heer Strijk? Ik wil hier best over doorpraten, want we vinden het nogal wat. Ook de manier waarop het gaat, wat onze rol daarin is. Ik heb er ook vragen over gesteld. Ik krijg geen antwoorden, maar een soort samenvatting van de kadernota. Die hebben we allemaal gelezen. Dus ja, ik vind het echt ongemakkelijk dat er zo'n uitgebreide inleiding is op iets wat we misschien op een andere plek willen bespreken, terwijl we tegelijkertijd horen van het college van, nou ja, we hebben nu geen tijd om alle vragen te beantwoorden; dat krijgt u wel schriftelijk en dat doen we in de commissie verder af. Ik vind het een rare stijfheid, eerlijk gezegd, voorzitter. Dus ik

vraag u, als voorzitter, nu om in te grijpen. Ik ga geen vraag meer stellen aan de heer Strijk. Dat heeft geen zin.

De **VOORZITTER**: Nee, de gedeputeerden krijgen allemaal de gelegenheid om ongeveer tien minuten te spreken. Van de heer Strijk is dat bijna voorbij, denk ik. En hij is ook bijna rond denk ik. Dan het u volop de gelegenheid om daar nog op te interrumperen als u dat wilt.

Gedeputeerde **STRIJK**: Nee, de gedeputeerden krijgen allemaal de gelegenheid om ongeveer tien minuten te spreken. Van de heer Strijk is dat bijna voorbij, denk ik. En hij is ook bijna rond denk ik. Dan het u volop de gelegenheid om daar nog op te interrumperen als u dat wilt.

Dus in de schetsing van het evenwicht in het kadervoorstel is er een vierde belangrijk, die ik nog even graag benadruk. En dat feit is het onderzoek wat op dit moment loopt met Stedin voor het aandelenkapitaal en de bijdrage daarmee aan de investeringen in het net. Dit waren eigenlijk, voorzitter, vanuit mijn financiën in de meest algemene beschouwingen het beeld wat ik daarbij presenteer: het bewustzijn dat onze begroting zal moeten gaan groeien, dat de schuld – ook goed om ons te realiseren – zou kunnen gaan toenemen in de komende jaren, die de provincie Utrecht aangaat om bepaald actief materieel vast actief of financieel vast actief te kunnen financieren en dat de structurele exploitatieruimte weliswaar positief blijft, maar wel nog maar enkele procenten zal zijn van het begrotingstotaal.

Dat was hem, voorzitter.

De heer **VAN SCHIE**: Ik heb namelijk ook vragen gesteld van financiële aard, voorzitter, waar geen antwoord op kwam uit het college. Ik heb tussen de regels door gehoord dat die zero based begroting, waar wij om vragen, dat het college daar ook aan werkt. Misschien is het goed om daar dan ook even in de commissie inderdaad op door te praten, wat het dan precies moet behelzen wat ons betreft om te voldoen aan de randvoorwaarden om daar ook een goed gesprek over te kunnen voeren na de verkiezingen van 2023. Maar ik heb ook gevraagd om een rentestrategie. Wat gaan we doen nu de kapitaalmarkt op hol slaat? Wat doen we met de motorrijtuigenbelasting? Is dat dan weer- Nou, dat is toch de financiën, hè? Dus wat is het idee van het college daarover? Is het college bereid, heb ik gevraagd, om ook met gemeenten in gesprek te gaan als een reflectie op de groei? Want ik vind de heer Strijk wel het aanspreekpunt op de groeisprong. Dus ja, toch wel óf daar antwoorden op óf gaan we dat ook allemaal schriftelijk krijgen? Want ja- Maar goed, ik heb mijn ergernis al geuit. Excuus.

Ja, voorzitter, het is een experiment, hè? We zijn met elkaar aan het zoeken. Dus misschien een goed evaluatiepunt ook dat dat voor u nog niet helemaal werkt. Mijn worsteling is nu: ik wil best- Ik had deze vier punten van de VVD ook staan, en nog een paar. Die kan ik antwoorden. Dan blijft het even gek dat ik de andere 32 punten van andere fracties nu niet beantwoord. En die zouden we dus allemaal in de commissie doen. Dus daar zoek ik dan zelf ook naar. Want ik begrijp uw vraag. Ik heb ze staan. Een dit zou dus in de commissie wat ons betreft beantwoord worden.

De **VOORZITTER**: Maar het voorstel is dat aan het begin van de commissie het college met die antwoorden komt op de vragen die u hebt gesteld. Ja? [...]

De heer **VAN SCHIE**: Begrip overigens ook dat het een experiment is. Daar moeten we met zijn allen aan werken. Maar gaan we straks nu vijf keer tien minuten weer een

college zonder antwoorden van alle andere gedeputeerden krijgen? Want dan gaan we gewoon koffiedrinken, denk ik, want daar heb ik niet zoveel trek in. Ik ben hier om te debatteren, niet om te luisteren.

De **VOORZITTER**: Goed, de heer Westerlaken misschien eventjes hetzelfde punt. Sorry. [...] Van een hele andere orde. De heer Westerlaken, ik zag mevrouw Rikkoert ook haar hand opsteken. Maar, de heer Westerlaken.

De heer **WESTERLAKEN**: Dit is nou precies het punt waarmee ik begon vanmorgen. Het is een pilot. We moeten hem helemaal afwerken om te evalueren, maar misschien is het goed om deze alvast te noteren. We hebben dus nog niet de kans gekregen om inhoudelijk op onderdelen van de jaarcyclus in te gaan, maar we krijgen al wel antwoorden. Of niet. Nou, dat is een beetje waarmee ik worstel. Hetzelfde als de heer van Schie.

De **VOORZITTER**: Wie wil nog iets aan deze discussie toevoegen? Mevrouw Rikkoert.

Mevrouw **RIKKOERT**: Het is gewoon eigenlijk een heel praktisch punt. Kunnen we dan in ieder geval een reactie krijgen op de moties die we al hebben aangekondigd, zodat we daar rekening mee kunnen houden als we het aankondigen in de commissies?

De **VOORZITTER**: Nou, ik weet in ieder geval dat gedeputeerden, waar dat van toepassing is, dat zullen doen. Ik kijk even naar de heer Strijk of hij misschien toch nog de punten die door de VVD zijn aangeroerd kort wil beantwoorden? Dan hebben we dat in ieder geval gedaan. Ja?

Gedeputeerde **STRIJK**: Voorzitter, de rentestrategie hebben we ook eerder aangekondigd. Dat staat ook op de langetermijnagenda. We komen in het vierde kwartaal van dit jaar met een nieuw treasurystatuut. We hebben twee jaar geleden, zo snel is het gegaan, met elkaar ons rentebeleid vastgesteld. Dat was nog in de tijd dat de Nederlandse Staat zeventien jaar lang tegen nul procent kon lenen. Dat is niet meer zo. Dat leidt ook tot een aanpassing van ons treasurystatuut. Daar komen we dus met een voorstel in uw richting. Dus ja, we gaan het daar zeker over hebben en het staat al op de agenda van de commissie geagendeerd.

Lijkt het ons een goed idee om de groeisprong, zoals wij die nu ook ter kennisname aan u hebben toegestuurd ook te gaan bespreken met de nieuwe colleges van B&W, die op dit moment soms al zijn geïnstalleerd of binnenkort worden geïnstalleerd? Dat lijkt ons zeker een goed idee in de verdere uitwerking om ook met de 26 gemeenten in onze regio te kijken 'wat vinden jullie nou van deze gedachte' en in de verdere uitwerking dit ook goed mee te nemen. Dat zal ook wel weer naar de volgende kadernota spelen of ook misschien wel naar de coalitietafel gaan.

Een zero based begroting, waar u om vroeg, daar gaf ik u net al even aan: het college doet geen voorstellen tot verdere bijsturing dan wat nu in deze kadernota staat. Ik weet uit eerdere gesprekken, dat als het aan de fractie van de VVD zou liggen, dat u daar andere keuzes in zou maken en u ook nog wel een aantal dingen niet meer zou doen. Dat gaat dit college niet voorstellen, omdat wij denken dat dit een goede kadernota is die recht doet aan de ambities die wij stellen. Waar wij wel voor zullen zorgen – en dat is dan meer een ambtelijke notitie – aan welke knoppen kunnen straks bij coalitieonderhandelingen worden gedraaid, welke ambities zou je kunnen schrappen, niet meer doen en tot welke besparingen leidt dat in de organisatie? Daar zullen we voor zorgen. Maar het is ook helder

wat de afweging van GS is bij dit voorstel. Dus wij zullen niet een op zero based begroting opleggen.

Dat was hem, volgens mij.

Ja, de problematiek rondom subsidies had ik nog staan vanuit de VVD. Kan ik heel uitgebreid op ingaan, maar vooral bij het programma B.V. Beter wijzen we op het nieuwe systeem wat daarvoor komt. En we hebben recent de algemene subsidieverordening aangepast. We denken dat beide instrumenten ervoor zullen zorgen dat dit jaar al, maar ook in de komende jaren, het proces van subsidieverstrekking sneller kan verlopen dan in de afgelopen jaren.

De heer **DE DROOG**: Ik heb net gewacht, omdat er nog even een stukje orde tussendoor kwam, maar ik wilde even aansluiten bij hetgeen ook de VVD zojuist inbracht. Ze vinden mij aan hun zijde, daar waar het gaat om de grip en inzicht willen hebben juist in die hele basisbegroting die er staat. Zeker met het oog op volgend jaar, als we met elkaar weer in gesprek willen gaan over waar we wel en niet mee verder willen gaan, dan is de ervaring van de vorige keer, dat je echt scherpste moet hebben op waar zit het dan allemaal in? Zodat we ook kunnen besluiten: wat doen we dan niet? En dan luister ik naar de gedeputeerde en dan hoor ik wel, we komen met suggesties over waar je kunt veranderen en misschien waar knoppen zitten, maar dan kan ik al bijna weer voorspellen dat we straks om een tafel zitten en denken van, ja, maar waar willen we dan wel of niet in zitten of moeten we zelf helemaal gaan zitten wroeten? Dus ik heb liever dat het dan meteen op een goede manier uitgewerkt is. En volgens mij is dat – ik kijk even naar de heer Van Schie en de heer Janssen – ook wat jullie met de zero based budgetting bedoelen, toch?

Ja, ik denk, voorzitter, dat zag je eigenlijk al in de vorige begroting – en dat zal in de komende van 2023 nog weer scherper zitten – dat per beleidsdoel wordt aangegeven: wat zijn de personele lasten, de kapitaalslasten, de subsidielasten en de materiële lasten per beleidsdoel. En ieder college, of hierna, elke groep mensen die zeggen 'nou, dat doel, dat streven wij niet meer na, schrap maar' kan daarmee aangeven wat er dan niet meer nodig is op die vier posten. Dus daarmee denken wij dat ook de komende begroting dat inzichtelijk maakt over wat je zou kunnen doen als nieuw college. Maar het is ook helder dat dit college dat niet voorstelt, omdat wij volop staan voor de ambities die hier worden geformuleerd. En wij zullen zorgen dat bij het overdrachtsdocument voor coalitieonderhandelingen deze knoppen, anders dan ik altijd heb begrepen een paar jaar geleden, zichtbaar zijn voor de partijen. Maar het is ook – ik herhaal nog even – niet het voorstel van dit college, want wij geloven vol in de ambities die we hier uitstralen.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan gedeputeerde Sterk.

Gedeputeerde **STERK**: Meneer de voorzitter, we wonen in een prachtige groene provincie waar het fijn is om te wonen, te werken en te leven. Maar de natuur staat onder druk en dat hebben we al meerdere mensen hier ook benoemd vandaag. We moeten zuinig zijn op wat we hebben, zorgen voor biodiversiteit, die ook belangrijk is voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen in onze mooie en groene provincie. Ja, en dat vraagt om ingrijpende maatregelen die vooral zullen neerkomen in het landelijk gebied. De impact daarvan zal groot zijn, zoals de heer Westerlaken ook al benoemde. En daarvoor willen wij ook als provincie aan de lat staan.

En een van de opgaven die we krijgen, die heeft te maken met de stikstof. Aankomende vrijdag zullen we daarover horen, wat het precies concreet voor onze provincie zal betekenen. Maar er komen ook andere opgaven aan. De opgave die gaat over water, de opgave die gaat over klimaat. En wij willen die opgaven integraal en met onze

partners samen in die gebieden aanpakken. En daarbij horen ook nadrukkelijk de agrariërs. En in onze landbouwvisie kiezen we voor de transitie van de landbouw naar een meer duurzame en economisch rendabele en klimaatbestendige kringlooplandbouw. En dat is ook een belangrijk kader wat u als PS aan ons heeft meegegeven. Dus op die manier zullen we ook kijken naar de voorstellen die onze kant uit komen. En ik heb de oproep dan ook van mevrouw Rikkoert, de heer Westerlaken en ook van de heer Van den Dikkenberg goed verstaan. Als gedeputeerde van natuur en landbouw en als theoloog zeg ik: dat beeld van de hoeder van schapen, wat je als overheid bent, spreekt mij wel aan. Dan hoop ik wel dat ze ook een beetje volgzzaam zullen zijn.

De heer Van Schie riep op om te luisteren naar de kennis die er is. Dat is een uitspraak die uit mijn hart gegrepen is, want ik denk ook dat het ontzettend belangrijk is om juist in die gebiedsgerichte aanpak dat gesprek met alle partners die daar aanwezig zijn aan te gaan. En dat is ook wat we doen, nu al, in georganiseerd verband met onze partners bij de gebiedstafel, maar ook in individueel verband als het gaat over natuurorganisaties of LTO of het Stikstofcollectief. Ik denk dat dat ook van groot belang is om samen met die partners die opgaves, die misschien wel vanuit het rijk bij ons terechtkomen, maar van onderop ook vorm te geven. Vorige week waren mijn collega Schaddelee en ik ook bij een informatiebijeenkomst – ik heb ook een aantal van uw statenleden daar gezien – in Kopland, Overbroek, en ook volgende week zullen we er eentje hebben in Vijfheerenlanden, waar we juist ook informatie willen geven aan alle mensen die ermee te maken gaan krijgen, juist in die gebieden. Er waren mensen aanwezig van de provincie, van het waterschap, van de gemeenten, maar ook van LTO bijvoorbeeld, om mensen van informatie te voorzien. Dus die oproep van de heer Van Schie zie ik dan ook als een steun voor onze inzet.

Zowel mevrouw Rikkoert als de heer Van den Dikkenberg riepen op om de PAS-melders te helpen. En dat begrijp ik heel goed, want achter elke PAS-melder gaat een agrariër schuil waar al hele lange tijd onzekerheid is over hun toekomst. Kan hun zoon of dochter het bedrijf wel overnemen? Gaat er gehandhaafd worden? Maar de verantwoordelijkheid voor die PAS-melders ligt nadrukkelijk, wat ons betreft, wel bij het Rijk. Er gaat geen overleg, kan ik u verzekeren, met de minister voorbij – en ik heb er heel wat op het ogenblik – waar wij als provincies haar niet oproepen om die verantwoordelijkheid dan ook waar te maken. Maar daarnaast hebben ook wijzelf een verantwoordelijkheid, want wij hebben zelf ook als provincie op een aantal punten bij een aantal agrariërs, ja, de boel laten zitten, waardoor zij nu zonder geschikte vergunning zitten. En we zijn ook met hen op zoek naar een oplossing daarvoor. En later deze week gaan mijn collega Schaddelee en ik ook in gesprek met een deel van hen.

Daarnaast gaf de heer Van den Dikkenberg ook aan dat er onvoldoende geld is voor opgaven, zoals stikstof en invasieve exoten. In de kadernota is inderdaad geen claim opgenomen voor de bodemdaling in de stikstof, maar dat is omdat er dit jaar en volgend jaar al geld in de begroting staat. En dat wij, ja, door het opstellen van de gebiedsagenda ook geld zullen ontvangen vanuit het transitiebudget van het landelijk gebied, het NPLG. Dat wil niet zeggen dat de opgaven in het landelijk gebied dus niet door het college van groot belang worden gevonden, integendeel, maar de inzet die wij al willen, die is al vastgelegd via het handelingskader en via de regionale veenweidestrategie.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Dat ging niet over stikstof, maar echt specifiek over invasieve exoten.

Daar kwam ik nu aan.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Dan is het helemaal goed.

Ja, dat was mijn volgende punt. Want voor wat betreft het Programma Invasieve exoten in 2022 en 2023 zijn er nog middelen voor beschikbaar, maar het klopt dat we vanaf 2024 geen middelen hebben opgenomen. Daarmee is ieder geval de continuïteit tot aan een nieuw college wat ons betreft gewaarborgd en is het aan de nieuwe coalitieonderhandelingen om daar een nieuwe keuze in te maken.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Dat is strijdig met onoverkomenlijkheid. Want als je namelijk kijkt naar de wettelijke taak als het gaat om invasieve exoten, dan stoppen we aan het einde van deze collegeperiode met het begroten van een wettelijke taak in de meerjarenraming. Dat is dus de eerste tegenvaller die je weg kan poetsen als nieuw college zijnde. Maar aan de andere kant trekken we wel 25 miljoen uit voor bijvoorbeeld de bossenstrategie. Dat houdt dus in dat het de inleiding van ja, we hebben alleen onoverkomelijk beleid geïnitieerd, dat is wel willekeurig onoverkomelijk beleid dan, want wettelijke taken worden buiten ogeschouw gelaten, terwijl de wensen er wel in vallen.

We hebben in ieder geval voor gezorgd dat wij deze collegeperiode daar in ieder geval nog in kunnen voorzien. En volgens mij hoeft er geen gat te vallen als er bij de nieuwe coalitieonderhandelingen daar ook gewoon weer een keuze voor wordt gemaakt.

Dan kijk ik nog naar een opmerking die door mevrouw Rikkoert, meen ik, werd gemaakt over de Voedselagenda en wanneer de voortgangsrapportage naar de Staten zal komen, maar die heeft afgelopen maart ter kennisname voorgelegen bij de commissie RGW.

Dan werden er door de heer van Schie en mevrouw Keller gevraagd hoe wij kijken als gedeputeerde naar de problemen rond de KRW. Ik heb u daar al eerder vrij uitgebreid over geïnformeerd aan de hand van artikel 47-vragen van uw eigen partij over de waterkwaliteit. Daar zou ik toch ook voor een deel naar terug willen verwijzen. En daarnaast is die opgave rond die KRW ook onderdeel van de gebiedsaanpak. Dus die is een van de opgaven die we ook meenemen in die gesprekken, waarbij natuurlijk ook een deel van de verantwoordelijkheid ligt bij de waterschappen. Maar ook zij zijn partner in die gebiedsgerichte aanpak.

Dan kom ik bij het laatste onderwerp, meneer de voorzitter, en dat gaat over de natuurrealisatie. Door verschillende van u, waaronder ook de heer Van Schie, is gesproken over de moeizame realisatie van de NNN. Ik ben het van harte eens dat het moeizaam is. Dat kunnen we denk ik allemaal ook zien. En ik ben het dan dus ook eens met de heer Van Schie dat die planning ook realistischer moet. En daartoe zal ik dan ook bij de begroting een voorstel doen. Het einddoel, daar wil ik echter wel aan vasthouden. Het is namelijk een doel wat is vastgesteld in 2013, samen met het Rijk in alle provincies. Het is een taaie opgave. En mevrouw Lejeune en mevrouw Rikkoert refereerden daar ook al aan. En de tijd waarin we verkeren, maakt het ook nog niet gemakkelijker. In die zin is het eigenlijk allemaal nog ingewikkelder geworden, want de druk op de grond in Utrecht is heel groot en de beweging is heel klein. In de brief over de groene contour, die u volgens mij gister heeft ontvangen, ga ik ook iets verder in op welke maatregelen wij willen nemen, waaronder in ieder geval het voornemen om het instrumentarium, met name op het gebied van grondbeleid, nog eens goed tegen het licht te houden. En het andere wat ik daarover wil zeggen, is dat wij niet de enige provincie zijn die hiermee worstelen, want er zijn meerdere provincies voor wie het echt ingewikkeld is die natuur te realiseren. Daarom hebben we ook binnen het IPO die Taskforce Versnelling Realisatie NNN. In juli zullen daar ook resultaten komen, naar verwachting. Op basis daarvan gaan we als provincies ook weer in gesprek met het Rijk.

Dan was er een vraag over de stand van zaken rond de cofinanciering van de natuurambities. Ik weet niet precies helemaal waar u op doelt, maar ik zou me voor kunnen stellen dat het gaat bijvoorbeeld over het strategisch bosbeleid, omdat we daar nu geld voor vrijmaken in de kadernota en een ander deel graag via cofinanciering. Ik zie u knikken, dus ik neem aan dat dat klopt. Nou, waar wij geld in ieder geval hopen te gaan halen, is vanuit het GLB-NSP. Zoals u weet, is dat op dit moment nog een gesprek wat het Rijk voert met Europa. Daarnaast willen we via de SpUk geld binnenhalen via meekoppelkansen, die er sowieso liggen in het beleid, maar ook bijvoorbeeld via koolstofcertificaten of andere

particuliere en maatschappelijke initiatieven. Uitgangspunt in ons beleid is een goede balans tussen natuur, landbouw en recreatie. Daarover hebben we ook met u gesproken tijdens het strategisch bosbeleid. En ook in die plannen zoeken we dus de balans door zonerings, rewilding, voedselbossen, et cetera, als het gaat over recreatie en over natuur. En u vroeg nog specifiek naar een MKBA aangaande Groen Groeit Mee. Daarover zal mijn collega Huib van Essen nader ingaan.

Meneer de voorzitter, dat was het.

De heer **DERCKSEN**: Ja, voorzitter, het enige echt interessante, politiek interessante, wat vandaag gebeurde, is natuurlijk dat de heer Westerlaken als CDA-kopman zei: als dat beleid van stikstof uit wordt gerold, zoals het ernaar uit ziet zoals het wordt uitgerold, dan gaan wij dat als CDA niet meemaken. Nou zijn er pas volgend jaar maart verkiezingen. En vrijdag komt die instructie vanuit Den Haag. En dan worden de provincies gevraagd om invulling te geven aan de wensen die in Den Haag worden geformuleerd. Hoe gaat deze gedeputeerde daar dan vorm aan geven?

Door vrijdag eerst eens even goed te kijken wat er nou precies in die brief staat en te kijken wat de consequenties zijn voor onze provincie. We horen van alles uit de media, maar we weten het gewoon niet. Dus ik wil eerst gewoon weten wat dat betekent voor onze provincie. Ik heb u net de kaders geschetst waarop wij de inhoud van die brieven zullen beoordelen. Die zijn voor een deel ook door u als Provinciale Staten vastgesteld.

De heer **DERCKSEN**: Ja, dat had ik ook gezegd in uw situatie.

Gelukkig maar.

De heer **DERCKSEN**: Maar het was toch aardig geweest of u nou had gezegd: ik ben toch iets meer loyaal aan de heer Westerlaken dan aan Van der Wal, juffrouw Jannie, van stikstof, die met die brief gaat komen. Want iedereen weet, u zegt zelf ook, we hebben elke week zo'n beetje overleg. Dus u weet min of meer al wat eraan zit te komen. Gaat u dat beleid dan, zoals we het nu kennen, en dat is desastreus – u wordt al geholpen – loyaal uitvoeren? Of zegt u, de heer Westerlaken is mijn vriend?

Nou, dat laatste is in ieder geval het geval, maar dat wil niet zeggen dat je dan altijd ook voor honderd procent op één lijn zit. Maar dat weten we op dit moment gewoon niet. En ik heb net geschetst: ik ben ook gehouden aan de kaders die u ook als Provinciale Staten heeft gesteld. Volgens mij hebben we er meermalen over gesproken. En vanuit dat licht zullen wij ook als college de voorstellen van de minister beoordelen. We weten dat we een opgave krijgen op stikstofbeleid. We weten dat er ook nog andere opgaven aankomen. Het is ook nodig, schetste ik net, omdat de natuur echt onder druk staat. Volgens mij willen we dat ook met elkaar. En we zullen dat op een goede manier moeten kunnen realiseren. En nou, ik zou zeggen: hou uw e-mailbox in de gaten, want wij zullen ook nog voor de commissie volgende week een reactie sturen op de brieven van de minister.

De heer **WESTERLAKEN**: Het is geen reactie op mijn vriendin, mevrouw Sterk, maar meer een reactie richting de heer Dercksen. Mijn vriend, de heer Dercksen. Ja, dat mag toch rustig gezegd worden hier. Maar wij zijn een politieke partij die functioneert in het duale stelsel. En wij toetsen of door het college, het dagelijks bestuur, de zaken worden gedaan die wij als Staten hebben meegegeven in de vorm van kaders. Ik heb vanmorgen ook gezegd: als de brief van de minister zou leiden tot een ander beleid dan wat wij in die kaders hebben vastgesteld en waar het college aan gehouden is, ja, dan zeggen wij als CDA 'sorry, daar kunnen we niet aan meewerken'. Daar zullen wij het college op aanspreken als goede vrienden.

De **VOORZITTER**: Mooi. Dank u wel. Mevrouw Sterk, dank u wel.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan gedeputeerde Van Essen.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: We zijn het toch een beetje verleerd, hè, dat fysieke vergaderen. Maar goed, fijn dat het weer kan.

Voorzitter, dank ook voor de aansprekende inbreng in de eerste termijn. Ik moet zeggen, ik vond het zelf tot nu toe ook een leuke nieuwe dynamiek die deze vorm van debat geeft. En tegelijkertijd is het natuurlijk nog even met elkaar zoeken naar hoe we dit met elkaar invullen. Ik zal zelf op mijn portefeuilles, een aantal onderwerpen heb ik even gebundeld, ook wat vragen gebundeld, langslopen. Eerst de ruimtelijke onderwerpen, daarna de energie-onderwerpen, tot slot nog over het klimaat.

Misschien even de ruimtelijke onderwerpen. Er waren best veel vragen over de nieuwe rol van het Rijk, een nieuwe minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, en het rijk die ook een ruimtelijke puzzel te leggen heeft. Ik wil kijken of alle regionale opgaven en doelen en bijdragen daaraan optellen tot de landelijke opgave. En de vraag van meerdere fracties eigenlijk: hoe kijken wij daar nu tegenaan; en hoe willen wij daar invulling aan gaan geven en daarop acteren? Het is misschien wel goed om te beginnen met: minister De Jonge is niet onze baas. Want dat bent u. U stelt de kaders vast. U stelt de doelen vast. U bepaalt uiteindelijk de kaders waar wij binnen te handelen hebben. En dat is ook de basis waar wij die gesprekken met het Rijk mee ingaan. Dus op het moment dat het Rijk zegt 'wat is de bijdrage die de provincie Utrecht kan leveren aan nationale opgaven', dan zal dat altijd gebeuren binnen die kaders die u ons heeft meegegeven en zullen we dat ook vanuit het idee van wederkerigheid doen. Want voor de meeste opgaven geldt, dat wij dan natuurlijk hier in de provincie Utrecht van alles kunnen verzinnen en ook uiteraard veel daar zelf aan kunnen bijdragen met onze partners – gemeenten, waterschappen en anderen – maar daar ook vaak rijksbijdragen bij nodig hebben. De SP had het op een gegeven moment ook over een plan bij, van ja, is het denkbaar dat je niet alle ambities haalt? Dat kan natuurlijk. Dat hangt onder andere ook af van, is het rijk ook-Nou ja, hoe ver komt hij ons tegemoet in haar bijdragen om aan die opgaven invulling te kunnen geven? Wij hebben denk ik ook in de manier waarop we afgelopen jaren zijn gaan werken, regionaal programmeren – dat werd door het CDA ook aangehaald – maar ook op een aantal andere terreinen wel echt een aantal stappen gezet die ons nu wel helpen en die ook wel zorgen dat we die vragen die vanuit het Rijk nu op ons afkomen ook op een goede manier kunnen beantwoorden. Ik ben wel blij met ook wat de VVD daarover zei van, ja, het is wel primair aan gemeenten en provincies om die ruimtelijke puzzels te leggen en die keuzes te maken. En dat klopt. Zo staan wij er ook in en dat is ook onze boodschap naar het Rijk. En tegelijkertijd hebben we het Rijk ook hard nodig. Maar de ruimtelijke puzzel, zeker gebiedsgericht, ja, dat is echt iets wat lokaal, regionaal, provinciaal moet gebeuren en waar we het Rijk als partner nodig hebben, maar die gebiedskennis is daarbij echt cruciaal.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ja, ik hoor het verhaal over de ruimtelijke puzzel aan en ik heb gelezen wat de minister daarover schrijft. En ook wat de gedeputeerde er gisteravond nog over rondstuurde. Namelijk, dat de provincie Utrecht de ruimtelijke puzzel al gelegd heeft bij de Omgevingsvisie. Nou is dat zo'n beetje de kern van ons betoog bij de Omgevingsvisie, dat het allemaal niet ging passen en dat die puzzel dus nog niet gelegd was, maar nog gelegd moest worden. Hoe kijkt de gedeputeerde daartegenaan, dat de minister zegt 'eigenlijk mis ik die puzzel' en hijzelf schrijft van, we hebben de puzzel al gelegd bij de Omgevingsvisie?

Nou, ik denk dat het allebei waar is. Ik denk, onze Omgevingsvisie is meer uitgewerkt dan die van veel andere provincies. Daar staan ook best wel behoorlijke ruimtelijke keuzes in. Zeker als het gaat om verstedelijking, ook in relatie tot wonen, werken, mobiliteit in samenhang, dat we daar al behoorlijk concrete plannen hebben. Concrete

locaties. Ook een bereikbaarheidsvisie die daarbij past. Voor een groot gedeelte ook al afgesproken met het Rijk. En ik merk ook aan rijkszijde dat het wordt herkend en ze willen zeker niet bij nul beginnen, maar daarop doorbouwen. Ik herken wel dat natuurlijk die ruimtelijke puzzel niet tot op detail, ik zou bijna zeggen 'tot het perceelniveau' overal gelegd is. Zeker in het buitengebied, waar je natuurlijk- Bij collega Sterk kwamen natuurlijk de stikstofopgaven langs. We hebben ook de veenweidestrategie, de bossenstrategie. Waar dat precies gaat landen in het buitengebied, ja, daar hebben we ook de gebiedsprocessen voor door te lopen. Dus dat daar de puzzel nog voor een deel ook te leggen is, dat is absoluut waar.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ja, voorzitter, dat niet alleen, maar de commissie MER zei al bij de Omgevingsvisie van, ja, jullie ambities gaan niet passen. Dat ging niet alleen over perceelniveau in het buitengebied. Dat ging ook over de grote puzzel die nog gelegd moet worden. Dus de gedeputeerde geeft net aan van ja, ik we staan gesteld en we gaan het goed uitvoeren. Maar voldoet het dan ook aan de verwachting van misschien wel de Staten, maar in ieder geval ook van het Rijk, dat die puzzel ook daadwerkelijk landt en dat onze ambities daarin passen of dat we de ambities passend hebben gemaakt?

Kijk, ik denk, het gaat niet zozeer om één keer een puzzel leggen. Het gaat om een proces van puzzelen wat we voortdurend met elkaar in moeten- Nee, maar het is- Die ruimtelijke ordening is niet af. We hebben een heel aantal grote opgaven. En als het gaat om bijvoorbeeld die 160.000 woningen – 165.000 tot 2040 – dan hebben we dat behoorlijk met elkaar in beeld waar we dat willen hebben. Ik bedoel, Utrecht Nabij, ontwikkelbeeld Amersfoort, onze Omgevingsvisie, gemeenten ook in het IAP in U16-verband, ontwikkelbeeld Amersfoort. Al die dingen staan behoorlijk uitgewerkt. Is dat daarmee af? Nee. Die huizen staan er nog niet. Dus er is heel veel nog te doorlopen. En op een aantal andere opgaven, denk ik, is het misschien nog iets abstracter. Dus het moet natuurlijk steeds concreter worden. Tegelijkertijd constateer ik wel dat wij in onze provincie, als het gaat om ruimtelijke keuzes, best wel al de nodige stappen gezet hebben en dáár bouwen we graag op voort. Het is niet zo dat we klaar zijn met puzzelen, maar het is ook niet dat we nu pas hoeven te beginnen en helemaal geen idee hebben wat we waar willen doen. Ik hoop dat het een bevredigend antwoord is op de vraag van de heer Van den Dikkenberg. Laat ik mijn betoog voortzetten.

Het CDA, zei ook: hoe zit het nou met de Omgevingswet; en zijn al die principes van decentraal tenzij, alleen centraal als het moet, is dat nou overboord gegooid? Wat ons betreft niet. En ik denk, wat ik net ook over die rolverdeling met het Rijk zei, dat dat ook laat zien. En dat is ook de inzet vanuit onze provincie, ook wel breder vanuit IPO en VNG ook in de gesprekken met het Rijk.

De ChristenUnie, ik vond het een interesse gedachte. Het sluit denk ik ook wel aan bij de heer Van den Dikkenberg. Zij zei, zou u niet eens een keer een ruimtelijke doorrekening moeten doen? Zou je niet eens moeten kijken, ik zou bijna zeggen: hectaren tellen en past het dan? Kijk, het idee wel van onze Omgevingsvisie is om te zoeken naar combinaties van functies. Dus juist om het ouderwetse van, nou ja, dit is alleen maar voor de ene functie en niet voor iets anders, om daaroverheen te stappen. En als we dat niet doen, dan kan ik u al op een briefje geven, dan past het niet. Maar ik ben benieuwd naar de ideeën, ook vanuit de ChristenUnie hierover. Dus ik praat daar graag ook buiten ook deze vergadering over door wat uw beelden daarbij zijn en hoe dat ons ook verder bij het puzzelen zou kunnen gaan helpen.

Het onderwerp wonen-

De heer **WESTERLAKEN**: Voordat er een ander blokje begint. Mijn vraag was niet zozeer: wat resteert er van de Omgevingswet? Maar mijn vraag is: als we deze kant opgaan, met de NOVEX en alle wetgeving die daarmee

te maken heeft, krijgen we nog wel de invoering van de Omgevingswet? Nog los van de ICT-problemen die er zijn.

Nou, volgens mij heeft minister De Jonge vrij helder aangegeven dat wat hem betreft de Omgevingswet 1 januari wordt ingevoerd. Dat is ook zoals het met de koepels, met IPO en VNG, de Unie van Waterschappen, besproken is. Dus ja, volgens mij is dat de lijn, dat de Omgevingswet 1 januari wordt ingevoerd. En uiteraard, u weet ook, daar moet de Eerste Kamer nog een koninklijk besluit over nemen. Op het gebied van DSO hebben we met elkaar nog best hobbels te nemen. Tegelijkertijd is die keuze van '1 januari willen we van start', dat is wel de keuzes die de minister heeft gemaakt. Maar goed, daar heeft hij ook anderen bij nodig.

De heer **WESTERLAKEN**: Ja, ik denk dat de Eerste Kamer er geen koninklijk besluit over neemt, maar dat terzijde. Maar u bent het toch wel met mij eens dat wat er nu aan systeem aan het ontwikkelen is in het hele ruimtelijke ordeningsverhaal redelijk op gespannen voet staat met alle principes die we uitgewerkt hebben en die wij in deze provincie al voor een belangrijk deel geïntroduceerd en aan het uitvoeren zijn.

Nou, het is interessant. Ik zie het spanningsveld aan de ene kant wel. Tegelijkertijd, ook in de Omgevingswet zit ruimtelijk instrumentarium van een provincie en van het Rijk om waar nodig dingen af te kunnen dwingen. Dat zit ook in de Omgevingswet. Dus het is niet zo dat daar alleen maar alles decentraal zou kunnen en moeten. Ik denk, het verschil misschien met deze minister met zijn voorgangers, is dat hij ook wat nadrukkelijker aangeeft dat hij bereid is om dat instrumentarium waar nodig ook in te zetten en dat hij naar wat dwingender, steviger, afspraken toe wil met decentrale overheden op de grote opgaven. Dat is volgens mij het verschil. Ik denk, als ik de minister er ook zelf over hoorde, heb ik niet de indruk dat die daar een haakse bocht wil maken. Misschien wel dat hij wat invulling wil geven aan rijksregie, maar wel nog steeds gebruikmakend van die Omgevingswet. En ik denk inderdaad, moet ik hem gelijk in geven, dat dat op zich prima kan.

De **VOORZITTER**: Goed, er zal nog verder over worden gesproken, zeker.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Dat is ongetwijfeld het geval.

Dan komt ik bij het onderwerpje wonen waar collega Van Muilekom uiteraard meer over zal zeggen. Ik hecht er wel aan om- Er werd aangegeven: versnellen, hebben we dan niet allemaal extra locaties nodig? Er zitten ook in ons regionale programma, ook in de stukken die ik net noemde, natuurlijk voldoende plannen. En het gaat nu juist vooral om het concretiseren en versneller ervan. Hoe zit het dan met die mobiliteitstoets, vroeg ook de VVD. Wij willen natuurlijk echt aan die basisprincipe voor verstedelijking vasthouden. Dat is ook het kader wat u ons heeft meegegeven. En ook de mobiliteitstoets, ja, is wel degelijk iets wat wij ook bij het beoordelen van plannen uiteraard betrekken. Als mobiliteit belemmerd is, dan ga je natuurlijk wel kijken van, wat is daaraan te doen? Als het gaat om grote investeringen, ja, dan is dat natuurlijk wel iets- Als er andere locaties zijn die geschikter zijn, die passen binnen die basisprincipes, ja, dan is het natuurlijk wel iets waar je eerst mee aan de slag gaat. Dus in die zin, nogmaals, ook hierop geldt: de kaders die u ons heeft meegegeven, die zijn uiteraard leidend.

De heer **VAN SCHIE**: Ja, dit is natuurlijk een mooi onderwerp om even kort nog op in te gaan, want wij zouden het wel heel fijn vinden dat als u dit soort knelpunten tegenkomt in de gesprekken waar het gaat om de versnelling van de woningbouw met gemeenten, dat u toch eventjes een lijstje bijhoudt met waar die knelpunten zo zitten, zodat wij ze volgend jaar kunnen gaan oplossen. Als u zegt van, ik kom knelpunten tegen op het gebied van mobiliteit die wij nu te duur vinden of waar we de politieke keuze maken dat niet te doen, is mijn vraag aan u: maar hou er een lijstje van bij, dan gaan

wij dat in januari in de verkiezingsprogramma's aan de orde stellen en dan kunnen we het in maart gaan fixen met de kiezer.

Ja, als het gaat om de mobiliteitsknelpunten op de provinciale mobiliteitssystemen, dan kijk ik ook met een schuin oog naar collega Schaddelee. Nogmaals, die basisprincipes, die heeft u natuurlijk niet voor niks. Die hebben niet voor niets met elkaar vastgesteld. Die heeft u vastgesteld om ook die enorme groei wel in goede banen te leiden. Het gaat niet alleen om huizenbouw. Het gaat in samenhang met bereikbaarheid, in samenhang met groen. En dat is ook de reden waarom dat voor ons uitgangspunt is.

En ook de SGP, die vraagt van, ja, zijn er nou allemaal provinciale regels die woningbouw in de weg zitten? Kijk, wij doen woningbouw niet los van die andere ruimtelijke opgaven. We bouwen niet woningen. Alleen, we ontwikkelen wijken. En veel van die andere regels zien er bijvoorbeeld op toe dat bodem en water leidend – wat ook het kabinet propageert; blij mee – dat we dat ook handen en voeten geven in onze regelgeving. Dus zitten er belemmerende regels in? Ja, puur vanuit het perspectief van wonen kunt u zeggen, dat is belemmerend. Denk vanuit het bredere perspectief, vanuit verstandige ruimtelijke ordening, is het een logisch samenhangend pakket. U heeft het afgelopen jaar tweemaal daar ook een besluit over genomen via de Omgevingsverordening. Dus om dat nu opnieuw tegen het licht te gaan houden, dat lijkt me minder logisch op dit moment.

Rijnenburg, wat is een debat als dat ook niet even benoemd wordt. Dus dank dat dat vanuit de VVD even naar voren werd gebracht. Ontwikkelingen in de gemeente Utrecht. Ik denk wat daar in het coalitieakkoord staat, sluit goed aan bij de afspraken die we met het Rijk hebben gemaakt in Utrecht Nabij. Het sluit denk ik ook goed aan bij wat u heeft meegegeven in de Omgevingsvisie. Een doorontwikkeling na de ontwikkelingen in de grote U en de regionale knopen. Ook wel een hoogwaardig ov, een lightrailverbinding als voorwaarde daarin. Volgens mij sluit dat daar goed bij aan. En tegelijkertijd, om dat nu ook al in uitwerkingen van de verstedelijkingsstrategieën daarbij te betrekken en ook door te ontwikkelen, bijvoorbeeld van een ontsluiting richting Rijnenburg, te betrekken bij de studies bijvoorbeeld van een MIRT-verkenning: zeker, dat gebeurt ook. Daar wordt ook naar gekeken.

Dan kom ik misschien meteen ook eventjes bij het onderwerpje van het BO MIRT en de MIRT-verkenning. De VVD vraagt ook van, ja, hoe zit dat dan; en worden daar goed in meegenomen? Er komt binnenkort een brief naar u toe, zoals eigenlijk bij ieder Bestuurlijk Overleg Leefomgeving, dan wel MIRT, dat vooraf naar u toekomt, met de inzet van de regio van ons als provincie. Dat komt volgens mij volgende week naar u toe. BO Leefomgeving is 20 juni. Daarna krijgt u uiteraard weer terugkoppeling over wat er aan de orde is geweest. En ook in de brief voor het BO Leefomgeving geven we al enige duiding aan wat we ook verwachten richting het BO MIRT. Want zeker natuurlijk bij het nieuwe kabinet, ook investeringsbudgetten die daar klaarliggen, is dat natuurlijk ook wel een jaar waarin we elkaar ook echt stappen hopen te zetten. Alle besluiten bij de BO MIRT zijn ook altijd onder voorbehoud van goedkeuring uiteindelijk door parlementen, zoals ook door u. Dus goed ook om dat nog een keer denk ik tegen elkaar te zeggen.

Groen Groeit Mee. Er waren een aantal vragen over. Een partij, die vroeg van ja, hoe zit het nou met de omvang van de opgave? Hebben we dat nou eigenlijk wel een beetje in beeld? En is er nou wel financiering geregeld, vroeg Partij voor de Dieren. Nou, we begonnen natuurlijk met nul op dit vlak, hè? Er was natuurlijk niet in beeld wat de opgave was en die heb ik nu echt wel met een aantal onderzoeken in beeld gebracht, zowel ruimtelijk als ook financieel. En wij zijn nu bezig om die stap te zetten en uit te voeren. We hebben er zelf middelen voor gereserveerd. We hopen vanuit het Rijk middelen daarvoor los te krijgen. We zijn op dit moment aan het bekijken wat daar de mogelijkheden voor zijn. We hebben een pact gesloten met alle partners. We zijn nu concreet aan het kijken, welke gebieden kunnen we dit handen en voeten geven? Dus om nu bijvoorbeeld een MKBA te gaan doen om dan toch weer heel erg lang te gaan studeren van 'wat wil je waar', ja, ik

geloof niet dat dat een goede energie is. Ik geloof dat dat ook niet aansluit bij de behoeften van gemeenten, waterschappen en andere partners. Onze inzet is nu vooral: laten we dit gaan doen en laten we een aantal gebieden uitkiezen waar we ook deze ambitie echt realiteit kunnen laten worden. We hebben er zelf wat middelen voor gereserveerd en verwachten dat ook van anderen.

Dan kom ik bij het onderwerp energie. Misschien even beginnen met de vraag vanuit DENK. Het was de vraag van ja, waarom zitten er nou eigenlijk helemaal geen nieuwe voorstellen op de energietransitie? Dat kan toch niet waar zijn? Ik vind het een terechte vraag, maar misschien wel goed om even te schetsen wat de reden daarvan is. De reden is namelijk dat we de afgelopen jaren heel veel in gang hebben gezet op het gebied van inclusieve energietransitie, op het gebied van maatschappelijk vastgoed op het gebied van netcongestie-aanpak, op het gebied van de RES'en, op het gebied van de warmtetransitie. Over de hele breedte van de energietransitie hebben we heel veel zaken in gang gezet. We zien ook bij een jaarrekening dat we soms nog best moeite hebben met elkaar om die snelheid in de uitvoering te krijgen. Dus dat heeft nu prioriteit. En de kaders en de budgetten die u ons eerder heeft meegegeven, ja, die zijn op dit moment toereikend. Mocht dat niet zo zijn, dan komen we uiteraard weer bij u terug. Dus dat is de reden. En binnen die verschillende programmalijnen zijn er wel degelijk ook zaken die we extra gaan oppakken, binnen de kaders of accenten. Misschien om er daarvan een aantal te noemen. Hoge energieprijzen, is natuurlijk echt een onderwerp waar heel veel mensen ook in dit land en in onze provincie toch wel van wakker liggen, enorme ook financiële effecten van ondervinden. We hebben binnen ons programma al – ik ben blij dat we het ook gestart zijn – ook een aanpak inclusieve energietransitie, die met name ook hiernaar kijkt. Hoe kunnen we zorgen, een beeld krijgen bij welke groepen dit speelt en wat zijn de oplossingen daarvoor? We hebben er ook een heel aantal projecten ook voor lopen. En een van de zaken die we nu aan het verkennen zijn, is hoe we specifiek – ik denk op dit moment aan twee of drie gemeenten – misschien ook met een voucherregeling iets kunnen doen om met name het meest laaghangende fruit rond isolatie – bijvoorbeeld spouwmuurisolatie – om met name eigenaren met een kleine beurs daar gericht bij te helpen op korte termijn. Dus daar zijn we op dit moment ook naar aan het kijken. En indien dat succesvol is, willen we dat ook daarna breder gaan uitrollen. Dat is gewoon een onderdeel van die programmalijn binnen de aanpak inclusieve energietransitie.

De heer **EGGERMONT**: Ja, het is een beetje lastig in dit debat van wat er behoort tot de vragen die dadelijk nog overblijven voor de commissies, die daar pas behandeld worden? Maar op dit onderwerp stelde de ChristenUnie ook de vraag- Want ik hoor u wel zeggen 'eigenaren met een kleine beurs', maar ik hoor dus niks zeggen over die duizenden sociale huurwoningen in onze provincie met een F- en G-label, die we nog steeds hebben, waarover de ChristenUnie het had om wellicht dat ook te gaan versnellen. Dus in die zin snap ik wel de vraag vanuit DENK en ook vanuit de ChristenUnie van, wat gaat er concreet gebeuren? Want de dingen die u opnoemde, waren voornamelijk dingen die op papier gebeurd zijn.

Nou, dat is niet enkel wat er op papier is gebeurd. Ja, er zijn nog een heel aantal concrete projecten binnen die Aanpak Inclusieve Energietransitie die gerealiseerd zijn of worden. Dus dat is zeker niet alleen papier. Wat ik net noemde als het gaat om die voucher, dat is wel een nieuw initiatief. Het is denk ik goed om met u te delen dat daaraan gewerkt wordt en waar we dus ook op zo snel mogelijke termijn – ik bedoel, dat is wel iets wat echt ook eventjes wat uitzoekwerk vraagt – mee aan de slag willen gaan. Uw vraag was ook: hoe zit het met sociale huurwoningen? Gelderland heeft daar twintig miljoen voor vrijgemaakt. Ja, onze analyse is op dit moment dat daar ook landelijk al veel middelen en initiatieven voor zijn. Dus we zijn nu aan het kijken: in hoeverre volstaat dat; en is daar eventueel iets extra's op nodig? Ons inschatting op dit moment is dat die landelijke

regelingen daar ook wel heel veel bieden. Dus de vraag is ook eventjes: waar geef je op een gegeven moment prioriteit aan?

Mevrouw **RIKKOERT**: Gedeputeerde gaf net aan, we willen een pilot in drie gemeenten uitvoeren voor het isoleren van woningen. Nou, volgens mij is een pilot niet zozeer nodig om te kijken of isolatie werkt. Dat weten we. Dus volgens mij is het vooral de noodzaak om dit zo snel mogelijk te doen. Het gaat echt om die versnelling. Dus dat op korte termijn. Als we nu weer een pilot bij drie gemeenten gaan doen, dan zijn we weer een jaar verder. En de nood is hoog. Dit is een vraag. Dat gaat eigenlijk per direct.

De **VOORZITTER**: Ja, misschien, meneer Bart, die kan dat aanvullen, begrijp ik. Als dat mag, mevrouw Rikkoert. Ja? Meneer Bart.

De heer **BART**: Ja, mijn vraag sluit daar eigenlijk heel goed op aan. Dat is namelijk dat bij mijn weten- U had het net over landelijke regelingen. Er komt ook al een landelijke regeling. En in principe is het idee dat die zelfs dit jaar al actief is om te zorgen dat je die mensen met een kleine beurs ook juist een nul-procent-rente-lening kan geven voor eigenlijk ditzelfde. Dus in aanvulling op mevrouw Rikkoert: dan is eigenlijk het enige wat wij als provincie zouden kunnen toevoegen, dat we dat nog sneller kunnen gaan doen. Dus kunnen wij daarin dan sneller zijn dan de landelijke overheid? En kunnen we daarmee dus ook al mensen met een kleinere beurs eerder helpen? Want anders dan begrijp ik niet zo goed waarom dit een prioriteit is, terwijl dat ook landelijk al geregeld wordt.

De **VOORZITTER**: De heer Van Essen op beide vragen.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Ik denk echt – dat is misschien ook ik denk het antwoord op beide vragen – het gaat om heel specifiek de groep van echt mensen met een kleine beurs in zeer slecht geïsoleerde woningen, die niet altijd de mogelijkheid hebben om zelf middelen, dus ook niet om te lenen, om te kijken of je die heel specifiek, gericht – het gaat om ongeveer twaalfduizend woningen in onze provincie – die versneld- Een voucher zou dan ook een subsidie zijn. Dus het zou niet een lening zijn; het zou echt een subsidie zijn om specifiek die groep op korte termijn te kunnen helpen. Nogmaals, dit is iets wat op dit moment verkend wordt. Het nieuwe zit hem niet in het isoleren. Dat ben ik met mevrouw Rikkoert eens. Daar hebben we ook veel meer andere zaken op lopen. Dit gaat echt specifiek over, voor die hele specifieke groep, een extra versnelling bewerkstelligen, juist gezien die hoge energieprijzen.

Mevrouw **RIKKOERT**: Een korte opmerking. Net begreep ik dat het gaat om een pilot voor drie gemeenten. Heb ik dat goed begrepen? Wat mij betreft zou 'pilot' ervan af kunnen en zou het dus voor al die woningen moeten gelden en niet voor drie gemeenten.

Ja, dat is ook de bedoeling. Tegelijkertijd, als wij met een voucherregeling aan de slag gaan, specifiek voor die groep, dat is echt wel nieuw. Dus dat vraagt ook wel eventjes: hoe werkt dat; hoe regel je dat in? Dus vandaar het idee, dat ga je een paar maanden proberen in twee, drie gemeenten. Werkt dat goed? Dan kan je hem uitrollen op de hele- Dat is op dit moment nu het plan. Maar ik merk dat we vrij diep ingaan op deze specifieke casus. Volgens mij is het goed om dit ook in de commissie misschien wat verder met elkaar uit te diepen.

De **VOORZITTER**: Dat lijkt mij verstandig, ja.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Ik ben ook heel benieuwd naar uw ideeën, die u verder heeft, om hier specifiek voor deze problematiek ook een bijdrage aan te leveren.

Mevrouw **KOELEWIJN**: Ja, ik wilde toch even inderdaad in het debat inbrengen, niet zozeer een vraag dat er natuurlijk op het gebied van sociale woningbouw en ook de verhuursector al heel lang – al sinds 2019, 2018 – allerlei landelijke regelingen zijn, waarbij ook corporaties worden uitgedaagd om inderdaad te gaan investeren. Niet alleen in no regret-maatregelen – dus zegt het verhaal rond de isolatie – maar ook in de opwekking bijvoorbeeld van energie. Dus dat wilde ik wel ook richting de andere partijen ook aangeven van, dat ik erken dat dit een nieuw initiatief is, ingericht op eigenaar-bewoners. Dus ik kan het alleen maar toejuichen. Dank u wel.

Mevrouw **DEMIR**: Ook bedankt dat u ingaat op het punt waarom er dan geen voorstellen zijn. Maar ik wil graag opmerken dat we nu eigenlijk in een andere situatie zitten qua energiekrapte ook in tegenstelling tot wanneer de voorgaande plannen zijn gemaakt. Dus dan vind ik het bijzonder dat u op basis van de nieuwe inzichten, nieuwe situaties, en de urgentie die daarbij speelt, niet inderdaad met voorstellen komt om dingen te versnellen of om meer daarin te investeren. Want ik hoorde de heer Strijk net ook zeggen dat er in de toekomst veel meer geld nodig is, zoals te zien is ook in de groeisprong, maar dat dat nu niet allemaal opgepakt hoeft te worden of dat dat niet geïnvesteerd hoeft te worden. Maar ik vraag me af of u zich echt bewust bent van de urgentie en de gevolgen van deze beslissingen door zaken vooruit te schuiven, uit te stellen. Terwijl, je zou nu daarop moeten inspelen en nu zaken moeten aanpakken.

De **VOORZITTER**: Ja, er is geen sprake van dingen vooruitschuiven of uitstellen. Integendeel. We zijn nu nieuwe plannen aan het maken om extra te versnellen. Maar we hebben een strenge portefeuillehouder Financiën – en volgens mij terecht – die overal wel zegt, ja, extra middelen, dat vraagt eerst een plan. Wij hebben, nogmaals, als je kijkt naar Drie jaar geleden hadden we op het gebied van energietransitie echt een heel klein team. We hebben nu over de hele breedte, waaronder zeker ook de inclusieve energietransitie, echt een aanpak waar ook andere provincies voor een deel echt met belangstelling naar kijken. Maar tegelijkertijd zien we dat bijvoorbeeld aan rijkszijde – een voorbeeld al genoemd – van sociale huurwoningen, maar ook denk ik op andere terreinen, ook fondsen aan rijkszijde, initiatieven, rentevrije leningen. Maar we moeten wel goed kijken wat wij doen, hoe wij onze middelen inzetten, dat het complementair is aan wat er elders al wordt aangeboden. Dus dat wij niet iets gaan doen wat het Rijk ook al doet. Dat zou zonde zijn. Dus dat maakt wel dat wij echt de urgentie- En zeker nu met die hoge energieprijzen, zijn wij er zeer van doordrongen. Dat is ook waarom we aan het kijken zijn hoe wij onze aanpak daar nog meer op kunnen richten. En tegelijkertijd, ja, we willen wel ons geld op een verstandige manier gaan besteden en niet iets doen wat anderen ook al doen.

De **VOORZITTER**: Voldoende, mevrouw Demir? Want de toezegging ligt in ieder geval vanuit gedeputeerde, dat hij graag in de commissie daarover met u doorspreekt. Dan vervolgt de gedeputeerde zijn beantwoording.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Ja, dank, voorzitter.

Dan kom ik bij de VVD, die ook aankondigt een initiatiefvoorstel te willen indienen over financiële instrumenten en andere manieren, misschien ook garantstellingen, op hoe de provincie ook haar rol zou kunnen pakken en ja, ook de hobbels, de barrières, marktperfectionen – hoe je het ook wilt noemen – kan helpen wegnemen. En misschien ook

iets van een forse omvang die ook past bij de urgentie en de omvang van deze problematiek en misschien ook wel voor een deel een wat andere rol van de provincie zou kunnen behelzen. Ik hoor de SGP ook zeggen van, nou, wordt er gedacht aan bijvoorbeeld een eigen energiemaatschappij bijna, hè? Of een organisatie die ook- Zoals ook anderen. Ik weet dat bijvoorbeeld de gemeente Tilburg daarmee bezig is, ook samen met de provincie Noord-Brabant. De gemeente Utrecht heeft daar in een onlangs verschenen coalitieakkoord ook wat over gezegd, dat ze daarmee aan de slag willen. Gelderland heeft onlangs een warmtebedrijf opgericht. Dus daar is veel gaande en veel publieke partijen- Zijn we aan het kijken: hoe kunnen wij ook zorgen dat ook die middelen publiek terugvloeien, maar ook dat we daarmee echt extra aan die versnelling kunnen bijdragen. Dus ik vind het idee om daar echt even een stevig onderzoek naar te doen, zodat we ook goed onderbouwd daar keuzes in maken, dat spreekt mij zeer aan. Het is denk ik ook wel goed om hier te melden, als het gaat om de warmtetransitie, dat we ook aan het kijken zijn, met ook een schuin oog kijkend naar wat er in Gelderland gebeurt, om daar ook al onderzoek op uit te zetten. Dus ik denk dat goed is om dat even goed op elkaar af te stemmen, de ideeën die de VVD ook in het initiatiefvoorstel noemt, en wat er loopt. We hebben ook al een Energiefonds Utrecht, waar op dit moment een evaluatie, een soort strategische oriëntatie, van plaatsvindt. Maar volgens mij kan dat prima bij elkaar komen. Dus ik denk dat dat een hele goede is. Ook een logisch moment, ook in aanloop naar een volgende collegeperiode, om nu met elkaar te verkennen: waar zouden we als provincie Utrecht met wat meer middelen echt het verschil kunnen maken, wat ook past bij onze rol, waar we ook echt- Ja, een gat waar anderen niet in springen, om zo te zeggen. Dus dank voor die- Nou, ook in de commissie lijkt het me goed om daar verder met elkaar van gedachten over te wisselen.

Wat daar een beetje aan raakt, en toch net een iets andere orde is, dat is natuurlijk Stedin. Dat hebben we ook in de kadernota al aangekondigd dat die vraag op ons pad komt. Die komt ook op het pad van gemeenten in onze provincie, want met uitzondering van de gemeente waar onze commissaris woont, Vijfheerenlanden, is er geen één gemeente aandeelhouder van Stedin. Ja, dus een compliment aan die gemeente. Maar ik zie een interruptie, voorzitter.

Mevrouw **HOEK**: Ik kom toch even terug, want ik heb geen antwoord gekregen op mijn voorstel dat de Rijnenburgerpolder niet- Waar niet gebouwd wordt, 24.000 woningen. Weet u dat er op dit moment 33.000 woningzoekenden zijn in de stad Utrecht en in de regio zelfs 45.000. En door de U16 de uitstroom zoekenden vanuit de stad Utrecht. Dus de woningen in de regio. En wat is hierop uw antwoord? Wat vindt u daarvan?

De **VOORZITTER**: Mevrouw, Hoek, ik onderbreek u even. Ik denk dat dat een vraag is voor gedeputeerde Van Muilekom, denk ik. De beschouwing van mevrouw Hoek over U16 en de woningmarkt.

Mevrouw **HOEK**: Oké, dan kom ik zo meteen nog een keer.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Voorzitter, dat is inderdaad natuurlijk-

Mevrouw **HOEK**: Maar u had het over Rijnenburg.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Er zijn voldoende locaties voor de komende tien jaar. Er zijn ook in ons Regionaal Programma Wonen en werken echt voldoende locaties om te bouwen. De zaak is nu te versnellen. En ik denk dat collega Van Muilekom daar ook op in zal gaan. En het nieuws is natuurlijk niet dat er niet gebouwd wordt. Volgens mij was het nieuws vanuit het coalitieakkoord van de gemeente Utrecht dat de gemeenten nu gezegd hebben: wij willen op termijn woningbouw in Rijnenburg. Dus natuurlijk toch wel echt

nieuws. Dus in die zin, uw conclusie dat zegt 'daar wordt niet gebouwd', dan heb ik een ander coalitieakkoord gelezen.

De **VOORZITTER**: U krijgt zo nog de gelegenheid. Ja?

Mevrouw **HOEK**: Ja, ik heb het in de krant gelezen hoe het zit, maar het gaat me er toch om dat de zoekenden uit de stad Utrecht die de woningen innemen in een veel groter getale zijn dan de eigen – om het maar even netjes te zeggen – de eigen inwoners eerst, uit de kleine kernen. En dat vind ik een heel groot probleem. Dat ontwricht gewoon eigenlijk de samenleving. Bent u zich dat bewust? En ik vind dat u moet pleiten- Het is uw partij die dat niet wil.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Ik denk dat collega Van Muilekom verder op dit onderwerp ingaat.

De **VOORZITTER**: Het beweegt zich volledig buiten de orde, maar u vervolgt.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Stedin, Stedin, Stedin. Ja, die hebben nogal wat investeringen te doen. Niet alleen – dat wil ik wel benadrukken – vanwege opwek van elektriciteit. Ook vanwege de enorme groei vanwege elektrificatie van mobiliteit, maar bijvoorbeeld ook van allerlei energieprocessen. Er zijn heel veel redenen. We hebben er ook een systeemstudie naar laten doen. Er zijn veel meer redenen waarom die netuitbreidingen nodig zijn. Het gaat om grote investeringen. Stedin is onze netbeheerder en – met uitzondering van Vijfheerenlanden – is er geen overheid aandeelhouder van. Dus terecht dat die vraag op ons pad komt. Ik heb ook vele fracties- Daar eigenlijk aangegeven, daar welwillend tegenover te staan en ook de vraag gehoord of wij gemeenten- Ook kunnen meedenken, ook kunnen ondersteunen, om ook die rol te pakken. Ja, dat willen wij zeker gaan doen. Dat is inderdaad zonde als we allemaal apart gaan uitdenken wat daarbij komt kijken en wat de voor- en nadelen daarvan zijn. Dus ja, dat gaan we samen met ook gemeenten doen. We komen er zeker ook nog hier bij u op terug.

Dan kom ik bij- De energietransitie, heb ik een aantal dingen over gezegd. Dus het beeld van sommigen van 'we bungelen helemaal onderaan', ik moet zeggen, dat is gelukkig niet over de hele linie het geval. Tegelijkertijd, als het gaat om de RES'en en met name even het onderdeel wind daarbinnen – want daar vroegen ook meerdere fracties naar – ja, dan maak ik me daar wel ernstig zorgen over. Daar kan ik wel heel helder over zijn. Want dat is inderdaad, als je kijkt naar de coalitieakkoorden en ook de ontwikkelingen het afgelopen jaar, dan was het natuurlijk al krap in de RES'en, de balans zon-wind, en die is er door de oogharen niet beter op geworden. Ik meende net de suggestie te horen van, misschien kan daar het college de collegeakkoorden van gemeenten gaan analyseren. Die opdracht heeft hij ons al gegeven. Dat zijn we al aan het doen. Want u heeft bij de vaststelling van de RES'en al gevraagd om een tussenbalans. Die wordt op dit moment opgesteld – die komt ook binnenkort naar u toe, nog voor het zomerreces – waarin wij ook aan zullen geven hoe we ervoor staan en wat ook ons voorstel is om daar verder, ja, ook als provincie, onze rol in te pakken. Ik heb ook velen van u gehoord die ook eigenlijk zeggen: ja, het is ook wel de tijd om te zorgen dat het commitment, wat wij en ook de gemeenten zijn aangegaan, ook opvolging krijgt.

De heer **VAN SCHIE**: Heel fijn en goed dat dat weer even onder de aandacht wordt gebracht, dat u daar het net al ophaalt. Ik probeerde de vraag eigenlijk ook in een breder perspectief te stellen, want ik weet ook dat er coalities zijn die zich uitspreken over bijvoorbeeld de tram of andere mobiliteitsvraagstukken, die ook samenhangen met de ambities van de

provincie. Maar ik heb nog niet alle akkoorden kunnen lezen. Dus ik kan me zo voorstellen dat daarom de poging om het iets breder te trekken, dat we niet alleen op de RES, maar ook op andere domeinen waar we met besturen afspraken en verwachtingen hebben uitgesproken de afgelopen periode, even goed kijken van nou, is dat nog steeds hetzelfde boek waar we in zitten, of gaat zo'n gemeente even een andere kant op en hoe gaan we daar dan mee in de gezamenlijk ambities.

Nee, herkenbaar. Dat speelt denk ik op alle portefeuilles. Ook ruimtelijk soms zijn er natuurlijk plannen, waarvan we zeggen 'dat past perfect in ons beleid' en er zijn ook soms plannen, waarvan we zeggen, nou, dat past er minder of helemaal niet goed in. Dus, ja, daar zijn wij zeker naar aan het kijken. Ik denk dat we hem even mee moeten nemen, op welke manier we dat-

De **VOORZITTER**: Misschien- Ik weet dat er aan een inventarisatie wordt gewerkt en ik denk dat we die geschikt kunnen maken om ook met uw Staten te delen. Ja.

Gedeputeerde **VAN ESSEN**: Kijk eens, heeft u meteen een toezegging van de voorzitter te pakken. Wat wil je nog meer?

Ja, JA21 zegt, ja, 55 procent elektriciteitsopwek in onze provincie, dat kan helemaal niet. Ja, dat beeld wil ik toch echt wel bestrijden. Als de RES'en 1.0 worden uitgevoerd, dan gaan we er al ver overheen en binnen de RES'en waren heel veel denkbare locaties natuurlijk nog lang niet in beeld gekomen. Dus het beeld van 'die 55 procent is niet haalbaar' dat is echt niet juist. We zijn denk ik wel als provincie Utrecht, ook zelfs op het gebied van wind, bungelen we echt van alle twaalf provincies ver onderaan. Dus het is ook niet zo dat we nu hier het beste jongetje van de klas willen zijn. Helaas, het tegendeel is waar.

Ik kom nog even op het onderwerp van de buurtbatterij, het idee om daar een motie over in te dienen. Ik ben benieuwd wat die behelst, maar op zich, om daar meer aandacht aan te geven – ik kijk naar het CDA – lijkt me goed. Ik was onlangs ook bij een appartementencomplex waar ook een batterij- En die was kleiner dan van een veel- Ik geloof een vijfde van wat er in een gemiddelde elektrische auto zit. Die helpt om zo'n heel appartementencomplex stabiel van elektriciteit te voorzien. Dus daar zit echt wel veel potentie in. Het is goed om daarmee te kijken wat we daar zit als provincie extra in kunnen doen. Daar doen we al wat in, maar misschien nog meer.

Kom ik tot slot, onderwerp klimaat. D66, die terecht daar ook nogmaals – en ook andere fracties – de urgentie van benadrukt. Er wordt in onze organisatie nu ook gewerkt – dat werd het al, maar nu nog-; we hebben daar nog extra capaciteit bij gezet – aan het invulling geven aan de moties die u daar ook over heeft ingediend, zeg ik tegen de heer De Droog, om beter te monitoren, maar ook beter te sturen, zodat inderdaad- Nou, zoals dat in Den Haag invulling krijgt vanuit een minister van Klimaat, die ook zorgt dat over alle departementen heen- Zoals ook hier in huis een gedeputeerde Klimaat ook samen met de collega's met elkaar zorgdraagt dat het thema klimaat in al die verschillende programma's handen en voeten krijgt. Collega Schaddelee is bezig met een Regionaal Mobiliteitsprogramma vanuit het klimaatakkoord. Ook op het gebied van landbouw hebben we gezegd: we willen naar klimaatneutrale landbouw, maar hoe dan? Ja, dat is wel iets wat we echt op al die verschillende terreinen met elkaar concreet moeten krijgen. Ik denk, de Drawdown-exercitie heeft ons een goede basis verschaft, maar ook niet meer dan dat. We moeten nu echt doorstappen en daar zijn we zeker ook de stappen in aan het zetten. Dus dank ook voor die aanmoediging.

Dat was, voorzitter.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan gedeputeerde Van Muilekom.

Gedeputeerde **VAN MUILEKOM**: Woningbouw en versnelling van de woningbouw, elke fractie heeft daar wel iets over gezegd. En dat is helemaal terecht. Om er maar meteen met het statement van de heer Bart in te komen van, ja, het gaat alleen om het stapelen van die stenen en die woningen, dan is het antwoord natuurlijk 'nee', want het gaat om veel meer. Het gaat om een aantrekkelijke en prettige wijk om in te wonen en een prettige omgeving. En wat dat betreft is de opgave groot. Daar hebben we al behoorlijk over gesproken. Ik ga niet herhalen, ook over de showstopper die de heer Can Schie inbracht over de mobiliteit. Dat is best wel een aandachtspunt, waar we continu moeten kijken hoe we dat kunnen oplossen, creatiever moeten zijn. Ook misschien een keer aan dingen denken om dit op te lossen, want anders gaat het wel de woningbouw in de weg zitten.

De heer Dercksen, hij had het over dat beruchte gelijke speelveld, waardoor we de woningbouw met de kwalitatieve ambities nog veel meer in de weg zouden gaan zitten. Ja, daar heb ik toch wel even over na moeten denken, want we hebben samen met de marktpartijen en gemeenten en waterschappen een convenant opgesteld op verzoek van die marktpartijen om tot het gelijke speelveld te komen. Omdat ze zeiden, we worden een beetje gek gemaakt van al die gemeenten die voor elk projectje in elke gemeente weer aparte eisen gingen stellen; dat helpt niet om die woningbouw te versnellen. Dus in die zin is het convenant een mooie opstap om het ook makkelijker te maken en ook om de gemeenten daarbij te ontzorgen, want dan hebben we wel allemaal een gelijk speelveld.

De zorg bij gemeenten, ja, dat heb ik ook bijna iedereen wel horen zeggen. Als ik dan soms hoor en lees dat sommige gemeenten zeggen: ja, we gaan prioriteiten stellen met welke projecten we verdergaan, want we hebben weinig te capaciteit. Ja, dan schrik ik wel heel erg, omdat ik denk van, dan kunnen sommige projecten door en dan gaan ze niet door omdat er te weinig capaciteit bij gemeenten is. Nou, we hebben natuurlijk een flexpool, we hebben een tempo, we stimuleren de gemeenten met middelen om die onrendabele toppen verder te krijgen. Maar goed, ook vanuit het kabinet wordt daar heel erg nagedacht over hoe je de gemeenten daarin verder gaat helpen.

Mevrouw Hoek, dacht ik, en ook de heer Van Schie, hadden het ook over de koop. Als je het hebt over betaalbaar, niet alleen de huur, maar ook de koop. Ik ben het daar van harte mee eens, want je moet in al die segmenten gaan bouwen, ook om die wooncarrière-Niet te eenzijdig. Het is in ieder geval zo dat er allerlei instrumenten nu worden ontwikkeld. We hebben u natuurlijk onlangs ook geïnformeerd dat we het al een beetje op een rij gezet hebben: wat kunnen we als provincie in die koop doen? Toen hebben we gezegd, we hebben die koopgarant en koop smarter. Want het is nu zo van, je hebt nu gemeenten die goedkopere woningen, koopwoningen, bouwen en degene die hem koopt, die lacht zich kapot, want een jaar later of een paar jaar later gaat hij met een flinke verhoging van die woning ervandoor. Dus je moet daar iets gaan bedenken hoe je dat voor het betrokken segment beschikbaar houdt, die woningen.

Stikstof is ook een onderwerp wat iedere keer weer terugkomt. Aan de ene kant valt dat mee in onze provincie. Ja, het klinkt misschien gek om dat zo te zeggen, maar het valt op zich mee. Niet op elke plek met betrekking tot woningbouw, maar dat wil niet zeggen dat het in de hele provincie platligt. Maar het wil wel zeggen dat we wel bepaalde plekken hebben waar het wel zo is. Ik heb met collega Sterk proberen inzichtelijk te maken, een onderzoek te doen en met gemeenten te kijken: waar zitten nu fricties? We hopen u daar binnenkort over te informeren.

Het Rijk. U leest het zelf ook elke twee weken, soms elke week, komt er weer een nieuw programma vanuit het Rijk. De heer Van Essen heeft net al gehad over de regie op de ruimte. Er komt ook een programma op het gebied van betaalbaarheid. Men wil iets met duurzaamheid. Het gaat zo maar door. Maar we hebben afgelopen week wel een bod gedaan aan het Rijk. Binnen de provincie Utrecht hebben we een bod gedaan om de komende negen jaar – dat is tot en met 2030 – 83.400 woningen te bouwen. Dat bod konden we doen, omdat we tegenwoordig een goed systeem hebben met regionaal programmeren,

waarbij we al die projecten goed inzichtelijk hebben. Het is in ieder geval zo dat, als je kijkt naar het landelijke beeld van de optelsom van die twaalf provincies, dan kom je zelfs uit boven die negenhonderdduizend die meneer Hugo de Jonge zo graag wil. Maar er zitten wel een paar randvoorwaarden aan, want die woningen worden niet zomaar gebouwd. Daar komen we weer op het punt uit: kom je tot een goed programma? Het rijk wil tot tweederde, wat wij vijftig procent betaalbaar hebben. Voldoende middelen voor ontsluiting en bereikbaarheid. Kunnen die corporaties goed in actie komen? Die moeten 250.000 woningen gaan bouwen. Hebben ze locaties? Dus het zit nog wel in de randvoorwaarden. Maar het is denk ik wel belangrijk dat er wel het nodige gebeurt. Ik moet heel eerlijk zeggen, even tegen u: ik schrik soms ook van de minister, Hugo de Jonge, hoe hij met allerlei dingen komt, maar hij brengt wel de boel in beweging en de nodige roering. Ik bedoel, de goede discussie wordt in ieder geval gevoerd.

Er was nog een vraag van de heer Van den Dikkenberg.

De **VOORZITTER**: Er komt een adhesiebetuiging van de heer Van den Dikkenberg.

De heer **VAN DEN DIKKENBERG**: Ja, voorzitter, ik dacht eigenlijk van, zal ik er een interruptie op plaatsen of niet? Ik hoorde de heer Van Muilekom net zeggen van, het gaat over een goed systeem, we hebben een goed systeem van regionaal programmeren. Volgens mij zitten we nog in de eerste evaluatie, wat niet helemaal vanzelf gaat zo met de regio's. Vindt de gedeputeerde echt dat het nu al een goed systeem is waar we mee te dealen hebben? Of kunnen we daar juist nog een beetje snelheid in maken, zodat we ook sneller kunnen bouwen?

Gedeputeerde **VAN MUILEKOM**: Nee, het systeem kan altijd beter, maar het is echt zo, omdat we die gesprekken hebben gevoerd, hebben we inzichtelijk welke projecten er nu in de steigers staan en om hoeveel woningen het gaat. Zelfs over bepaalde categorieën woningen hebben gemeenten al wat uitgewerkt. Dus dat wil niet zeggen dat we, toen die vraag kwam, zeg maar, vier weken geleden, vanuit het ministerie voor VRO van, kunnen jullie even wat het bod is- Dat we even bij alle gemeenten langs moesten gaan om even die optelsom te maken. Op zich zaten die getallen wel in ons systeem. En het kan beter. Daar heeft u gelijk in. Het punt is- Dat was een vraag van u, dacht ik, de heer Van den Dikkenberg. Dat ging over, ja, even alle regelingen in beeld brengen die dwars zitten. Soms hebben we ook te maken met projecten die door kunnen gaan. Er zijn voldoende middelen. Er is voldoende formatie beschikbaar. Stikstof zit niet in de weg. De bereikbaarheid is geregeld. En dan blijkt het vooral weer dat het in de procedures zit, dat je ergens binnenstedelijk wat gaat ontwikkelen in de nabijheid en dat de omgeving procedures gaat starten. Dus wat dat betreft is het een bijzondere tak van sport, die woningbouw in Nederland. Belangrijk vind ik nog even te melden – dat hebben een aantal mensen ook gezegd – doelgroepenbeleid: bouwen voor senioren en bouwen voor starters. Nou, ik heb weleens eerder gezegd, wij doen niet aan doelgroepenbeleid, maar wij voeren wel met de gemeenten de gesprekken over wat ze gaan bouwen. Het punt is wel, dat merk ik wel in de ontwikkelingen die er gaan komen, als je het hebt over een thuis voor iedereen, dat gaat ook over diverse doelgroepen. Als het gaat over woonzorgvisies van gemeenten, waarbij het Rijk ook wordt gesproken, dat de provincies daar een rol moeten pakken. Nou, dan heb je dus wel over doelgroepen. Ik denk, we moeten daar heel goed, continu, naar gaan kijken, de rol die de provincies gaan krijgen; en ook wat dat betekent voor onze formatie. Maar goed, daarvoor moet eerst duidelijkheid komen wat er exact gaat komen.

Mevrouw Lejeune had vragen over de financiële middelen. We hebben het eigenlijk stiekem, zeg ik even- We hebben een vierjarig programma. We hadden afgesproken, dat gaan we evalueren en dan gaan we kijken of we het structureel door gaan zetten of niet. We hebben dat stiekem in de kadernota gezegd: wij stellen voor om dat met twee jaar te

verlengen. Dan kunnen de plannen die deze komende jaren gemaakt worden, ook doorgaan. Zeker als dat middelen kost in de jaren daarna. Verder zal het ook zo zijn dat we echt die discussie moeten gaan voeren. Ik heb u ook al eens eerder gezegd, ik heb jaarlijks vijf miljoen. Ik ben nu de balans op aan het maken voor dit jaar of ik wel aan die vijf miljoen genoeg heb. Ik denk dat ik misschien wel extra middelen nodig heb. Maar goed, dat komt nog wel. Dus weet dat als er middelen extra nodig zijn, dat ik bij u terugkom, want daar moet u mij toestemming voor geven om die te mogen uitgeven.

Volgens mij heb ik dan al mijn punten-

Mevrouw Demir, zijn had het even over de sociale bril, komt niet voor in de stukken. Ik vond het wel een heel mooie. Die sociale bril, die wordt wel degelijk toegepast. Het is zelfs zo, in de techniek die er gaat komen, dat we binnenkort met alle statenvoorstellen – dat hebben we afgesproken – laten zien hoe die sociale bril is toegepast in alle voorstellen. En deze week komt er ook een uitvoeringsprogramma van de Sociale Agenda naar u toe. Daar staat het vol met allerlei dingen die er gaan gebeuren, juist in die toepassing van die sociale bril met de taken en verantwoordelijkheden die wij ook hebben.

Mevrouw **DEMIR**: Daar ga ik wel even op reageren, want dan ben ik wel benieuwd waar het geld vandaan komt voor de uitvoering van die programma's. Is dat dan wel ergens geraamd?

Er is voor dit jaar en het komend jaar een half miljoen beschikbaar. Dat is vooral om het team van de Sociale Agenda, dat zij heel goed hun werk kunnen doen. Maar als je het hebt over de proef die bijvoorbeeld nu collega Schaddelee start met gratis ov, die middelen komen niet uit die half miljoen; die komen uit het uit het Programma Mobiliteit. Dus daar waar je iets moet doen van wonen of waar dan ook vandaan, dan komen de middelen niet uit dat programma, maar uit de domeinen. Voor dit jaar en komend jaar zijn er middelen beschikbaar. Dus daarom worden er in de kadernota ook geen extra middelen gevraagd.

Mevrouw **DEMIR**: Ik vind de verbinding die wordt gelegd met het gratis ov niet echt passend, omdat dat een plan was dat al eerder goedgekeurd was. De Sociale Agenda hebben we recent pas goedgekeurd. Dus ik verwacht eerlijk gezegd dan ook dat daar nieuwe programma's op worden gemaakt en dat daar dan ook afzonderlijk nog middelen voor vrijgemaakt worden. Hoor ik u dan zeggen dat daar dan na dit jaar dan wel weer middelen voor vrij moeten worden gemaakt als die vijfhonderd miljoen-

Vijfhonderdduizend.

Mevrouw **DEMIR**: Vijfhonderdduizend. Sorry. Op is?

Het kan dus gewoon zo zijn dat- Er komen nieuwe voorstellen. Dit is een voorstel waar al middelen voor gereserveerd waren. Dat er voorstellen komen, en dan komen de middelen uit die domeinen zelf. En als daarvoor extra geld nodig is, nou, dan wordt het bij u neergelegd. Maar soms wordt het ook gewoon- De ov-concessies worden nu ook opgepakt en ingevuld. Ook daar wordt al invulling gegeven aan hoe we die sociale bril willen toepassen. Dat zal ook in die ov-concessie, die de komende jaren gaat komen, duidelijk gaan worden wat dat gaat kosten. Dus het wordt continu iedere keer meegenomen, ook als er nieuwe voorstellen zijn.

De **VOORZITTER**: Nee, voldoende, denk ik. Twee keer.

Mevrouw **DEMIR**: Ik denk dat we dan in de commissie verder gaan.

De **VOORZITTER**: Zeker. Dat mag altijd.

Gedeputeerde **VAN MUILEKOM**: Cultuur en erfgoed, dat is het laatste stukje, volgens mij, voorzitter. De heer Van Schie sprak uit: mooi dat er wat steunpakketten zijn

geweest. Dank daarvoor. Maar ook, zorgen om die restauratieopgaven die we hebben in onze provincie. Dat is een terechte zorg. Als ik kijk wat de omvang daarvan is, dat is echt giga. En ik was echt teleurgesteld dat in het coalitieakkoord landelijk, om maar zo te zeggen, het woord 'erfgoed' niet eens voorkwam. Dus wat we wel hebben gedaan nu in ieder geval, dat we voor een concreet plan, wat we volgend jaar ook kunnen uitgeven, dat zijn de molens, dat we daar nu de middelen voor hebben. Daar hebben we een voorstel aan u om daar één miljoen extra voor vrij te maken. Tegelijkertijd loopt de lobby nu bij OCW om überhaupt meer middelen voor erfgoed te kunnen krijgen. We moeten even kijken hoe dat gaat lopen. Dat zal- Ik weet ook niet precies wanneer dat duidelijk gaat worden. En dan is het ook een beetje – ja, dat is een beetje makkelijk gezegd misschien – aan een volgende coalitie om te kijken hoe je daar verder mee wil gaan. Ik draag het een warm hart toe in ieder geval.

Mevrouw Rikkoert had nog vragen over dat in het voorstel wat er ligt over het maritiem erfgoed, het platform, of dat ook voor het religieus erfgoed is. Het is in ieder geval zo dat het- Volgens mij heeft u dat al eens een keer eerder voorgesteld, u of de ChristenUnie. Toen is dat wel gepeild en toen was er niet zoveel animo voor, want er is ook een landelijk platform wat door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed wordt opgezet. Dus dat was voor ons eigenlijk zo van, om hier niet in verder te gaan. Wat we natuurlijk wel hebben – dat heb ik u eerder gemeld – de Kerkenvisie, waar kerken ondersteund worden vanuit het Steunpunt Monumentenzorg. Daarnaast is het ook dat we onlangs ook de PKN op bezoek hebben gehad. U heeft er in de commissie ook vragen over gesteld. En dan merk je ook gewoon dat sommige kerken onvoldoende weten welke mogelijkheden voor steun er zijn. Dus daar hebben we ze van op de hoogte gesteld. En we hebben het Erfgoed Expertteam. Die kan er echt, als er specifieke vragen zijn, ook vanuit de kerk en dat soort zaken, een beroep op doen. Dus dat zijn wel dingen die dus lopen. En volgens mij geen extra aandacht behoeven.

Volgens mij- O, nee, mevrouw Hoek ben ik nog vergeten. Sorry. Ik heb hier 'mevrouw Hoek' opgeschreven. Het gaat even over de woningbouw. Volgens mij, als ik u goed interpreteer, dat gemeenten woningen bouwen en waar komen de woningzoekenden vandaan? En die komen uit de grote stad en die komen elders vandaan. Nou ja, goed, de woningmarkt is gewoon denk ik een regionaal gegeven. Tegelijkertijd is het wel zo dat elke gemeente in haar verordening iets kan opnemen dat – ik noem maar wat – ook voor de sociale huurwoningen, dat een bepaald percentage primair beschikbaar wordt voor hun eigen woningzoekenden. Het is zelfs zo op de koopmarkt, dat gemeenten ook soms weleens afspraken maken van, goh, is het niet een mogelijkheid dat u eerst de verkopende partij eerst de mogelijkheid geeft voor woningzoekenden uit de gemeente zelf.

Mevrouw **HOEK**: Wat ik wil zeggen, is namelijk dat de balans eruit is. Kijk, toen we begonnen met de U16, toen was eigenlijk alles nog enigszins in balans. Er waren voldoende woningen. Nou ja, voldoende. Meer woningen dan nu. Er zijn nu gewoon geen woningen. En omdat de stad Utrecht weigert om de grote behoefte- Om niet tegemoet te komen die 23.000 woningen te bouwen op Rijnenburg, dat niet doet- Misschien een gedeelte, heb ik gelezen in de krant, maar lang niet voldoende. Dus die uitstroom van die grote stad is in verhouding niet meer in balans met de kleinere kernen waar woningen vrijkomen. Want al die woningen komen op Woningnet. Ik zie het. Ik woon in een heel klein dorpje. Iedereen weet waar.

De **VOORZITTER**: Het voorbeeld is helder. Misschien kan de gedeputeerde daar nog even op reageren.

Mevrouw **HOEK**: En ze komen uit Utrecht bij mij wonen.

De **VOORZITTER**: U hebt vier keer de gelegenheid gehad om het punt te maken. Het is ons kraakhelder. Wacht u even op het antwoord van de gedeputeerde.

Gedeputeerde **VAN MUILEKOM**: Een helder punt. Maar volgens mij wordt er echt veel gebouwd in Utrecht, moet ik heel eerlijk zeggen. Het punt is, Hugo de Jonge, die tweederde betaalbaarheid heeft neergezet, die zegt: als partijen, gemeenten, met plannen komen, is voor mij die tweederde, dat ze daar hun best voor gedaan hebben, is heel belangrijk. Dus je ziet dat er een soort druk komt – en dat kan hij op dit moment nog helemaal niet afdwingen – maar wij gaan onze rijksmiddelen alleen besteden als die betaalbare woningbouw ook voldoende in beeld komt. Dat geldt ook voor de stad Utrecht, ook voor Stichtse Vecht en ook voor alle gemeenten in onze provincie.

Mevrouw **HOEK**: Nog heel kort, voorzitter. Wat gaat u doen om die balans te herstellen? Niet alleen met berichten of ideeën vanuit Den Haag, maar gewoon in zijn algemeenheid. Ik zou zeggen, die U16 is eigenlijk een achterhaald concept. Dat werkt gewoon niet meer goed.

De **VOORZITTER**: Maar, mevrouw Hoek-

Mevrouw **HOEK**: Wat kunnen we daar nou doen als provincie?

De **VOORZITTER**: Ja, maar dan zou ik u toch echt willen adviseren om daar in de commissie dan ook nog even met gedeputeerde over door te praten, want anders wordt het wel een heel groot vraagstuk. Ik denk dat hij nu voldoende heeft beantwoord, voor deze vraag. U was klaar? Ja, dank u wel, meneer Van Muilekom.

De **VOORZITTER** geeft het woord aan gedeputeerde Schaddelee.

Gedeputeerde **SCHADDELEE**: Tot slot een aantal vragen die door u gesteld zijn over mobiliteit. Ik werd wel een beetje getripped door de opmerking van de heer Weyers. Hij zei, van, ja, eigenlijk zijn die provinciale bestuurders maar een beetje te betreuren types, want zo ontzettend weinig keuzevrijheid; ze hebben eigenlijk niks meer te kiezen; het is allemaal binnen de kaders vanuit het Rijk. Nou ja, maakt u zichzelf niet te klein, want we opereren vooral binnen de kaders die u ons geeft. Maar gelukkig is er in het leven van de provinciale bestuurder best nog wel wat te beleven en ook aan keuzes te maken, met name ook wel rond mobiliteit, denk ik. En daarom was het ook wel interessant wat de heer van Schie naar voren bracht. Hij zei van, ja, je zou eigenlijk als provincie moeten luisteren naar de keuze die mensen met de voeten maken of met de pedalen of met hoe ze zich ook voortbewegen; en faciliteer dat dan. En dat is een vraag die weleens vaker langkomt, die denk ik ook wel de moeite waard is om in een debat als dit eens op te reflecteren. Want het misverstand kan natuurlijk gauw bestaan dat wij doorstroming niet belangrijk vinden of ons eigenlijk sowieso niet zo om die provinciale wegen bekommeren. Ik denk dat het tegendeel waar is. Volgens mij zien wij met zijn allen dat doorstroming belangrijk is, dat de leefbaarheid belangrijk is, de verkeersveiligheid. Maar tegelijkertijd moet je je denk ik ook wel proberen: moeten we iedere groei die zich aandient, zomaar faciliteren? Hoe ga je daarmee om? Of kan je daar ook in sturen? Er is een mobiliteitstransitie gaande. Daar hebben we het hier weleens vaker over gehad. Dat komt denk ik door allerlei ontwikkelingen rond stikstof en klimaat, de brandstofontwikkelingen, de prijzen daarin. Een wat bredere, maatschappelijke trend die te maken heeft met gezonde mobiliteit. En ook de grote druk op de ruimte, waardoor ook gemeenten vaak bepaalde keuzes maken, bijvoorbeeld qua parkeernorm. En dat betekent volgens mij ook dat we niet alles altijd kunnen faciliteren, maar we willen en we moeten daarin denk ik sturen. Dat doen we ook door bijvoorbeeld te ontwikkelen op ov-knooppunten – daar heeft collega Van Essen net het nodige over gezegd

– door ook te werken aan een vitaal schaal-ov vandaag en een ov-schaalsprong morgen. Daar heeft collega Strijk de vinger bij gelegd hoe we daar ook in willen investeren en hoe we die gesprekken willen voeren de komende tijd. Door bijvoorbeeld bijna honderd miljoen te investeren in de fiets in deze periode en door alles uit de kast te halen rond slimme mobiliteit, deelvervoer, enzovoort. En door ook bepaalde dingen niet te doen of minder te doen. De SGP vroeg met name om daar eens op te reflecteren naar aanleiding van de zin in de groeisprong waarin we stellen van, onze provinciale wegen zijn op orde. Dat moet u wel zien, zo'n uitspraak, in het licht van de wat verdere toekomst. En natuurlijk werken we ook dagelijks aan goed beheer en onderhoud van die provinciale wegen en het veiliger maken daarvan. Maar het netwerk wat wij hebben, is op orde. U zegt van, nou ja, dat spooft eigenlijk niet met de wens om in te zetten op leefbaarheid. En in uw vertaling is dat dan: haal wegen uit de kernen en leg zoveel mogelijk rondwegen aan. Ik herken dat. Want ja, in Woudenberg en in Werkhoven en in De Bilt en in Baarn heb ik gesproken met omwonenden van provinciale wegen. Ik herken natuurlijk heel erg de zorgen die mensen hebben. Als jij bovenop een provinciale weg zo'n beetje woont, dan doet dat iets met je leefbaarheid. Tegelijkertijd denk ik dat als je de overlast die bewoners ervaren van wegverkeer wil bestrijden, dat het niet direct logisch is om dat te doen door weer meer wegen aan te leggen; of om in de metafoor van de SGP te blijven, voorzitter: als je de schapen naar grazige weiden wilt brengen, moet je denk ik niet die laatste grazige weide gaan asfalteren. Dus je moet daar denk ik steeds met elkaar keuzes in maken.

Veel vragen gingen over het ov en hoe krijgen we mensen weer in het ov? Bijvoorbeeld een vraag van de VVD. Of, hoe kunnen we het ov laten groeien? Meegroeien, vroeg GroenLinks of namens de verzamelde socialisten, de heer Breur. Hij kwam denk ik met een heel goed voorbeeld van het traject wat beter kan. En ik zal niet flauw doen, maar er zijn natuurlijk ook heel wat trajecten waar het ov het wel wint denk ik van de auto. Maar goed, het is denk ik wel een terecht punt, waar overigens al meer dan tien jaar in dit huis over gesproken wordt: Hoe kunnen we nou die twee grote provinciesteden, Veenendaal en Amersfoort, wat beter met elkaar verbinden. Ik denk dat vanuit al uw bijdragen-

De heer **BREUR**: Ja, voorzitter, de heer Schaddelee heeft zijn misstap op zich al een beetje goedge maakt door te benoemen dat Veenendaal en Amersfoort grote plaatsen zijn in onze provincie. Eerder zei hij- Hij vermeld een voorbeeld van een traject. Ik noemde het traject tussen de tweede en de derde plaats binnen de provincie. En tussen plaatsen van een dergelijke omvang zou het ov een volwaardige keuze moeten zijn. En nu is het nog de b-keuze. Dus daar ligt nog wel een dingetje of twee dat we kunnen oppakken samen. Dat wilde ik even hebben gemarkeerd.

De **VOORZITTER**: Ja, gemarkeerd. Bij deze.

Gedeputeerde **SCHADDELEE**: Er lag ooit een spoorlijn: de Ponlijn. Het is denk ik een van de illustraties dat er veel spoor is verdwenen eigenlijk de afgelopen tachtig jaar, die we graag nog hadden gehad. Dan hadden we een goede verbinding gehad.

Wat ik eigenlijk wilde zeggen, is dat wel in alle bijdragen bijna van u, die gingen over het ov, ik kan positieve insteek hoorde. Daar ben ik heel blij mee, want volgens mij vinden we elkaar in een drive voor een goed ov. En de vraag is: hoe kunnen we dat met elkaar realiseren? En ik kan u verklappen dat ik de afgelopen week heel intensief contact heb met al mijn collega-gedeputeerden uit andere provincies, die natuurlijk een enorme kaalslag tegemoet zien in hun provincie, waar ik vanuit uw Staten toch steeds aangespoord wordt om dat niet te doen en te zorgen dat we het netwerk in 2023 op orde houden. En daarom ben ik ook heel blij dat we u in de kadernota voorstellen om daar vijftig miljoen voor uit te trekken de komende drie jaar. Ik hoor daar steun voor. Daar ben ik echt blij mee.

De heer **WESTERLAKEN**: Ik heb een vraagje aan de gedeputeerde. U noemde net de Ponlijn. Voor wie dat niet bekend is, dat is de oude spoorlijn tussen

Amersfoort en Rhenen, die daar de brug over ging en nooit meer terugkwam. Ik heb hier ooit weleens een partij horen vragen om een onderzoek naar het herintroduceren van de Ponlijn tussen Veenendaal en Amersfoort. Ik kan me ook nog herinneren wat de uitkomst was. Maar is deze gedeputeerde geneigd om dat onderzoek nog een keer te laten doen, om die bij de grote steden, grote gemeenten, in deze provincie met elkaar te verbinden?

We hebben vorige maand het ov-perspectief met elkaar besproken. Daar zit die helaas niet in. Maar laat ik wel afspreken dat ik dat onderzoek zelf ook weer eens een keer onder het stof vandaan haal, want die ligt echt vast nog wel ergens op mijn werkkamer. En daar gewoon eens naar kijken: wat kunnen we daar nou mee? Op dit moment hebben we natuurlijk wel een soort van snelbus op dat tracé, die voor een deel ook de snelweg pakt. Dus wel zorgt voor een min of meer snelle verbinding van Amersfoort naar Veenendaal. Maar het is ook interessant om te kijken: hoe kunnen we dat beter krijgen? Maar een railverbinding, dat wordt wel een uitdaging. Maar ik zal het onderzoek weer eens lezen.

De heer **WESTERLAKEN**: Mag ik een vervolgvraag stellen? Want hier in de regio gaan we dingen aanleggen waarvan we misschien wel zeker weten dat het qua exploitatie ook niet altijd honderd procent zal zijn. Er is altijd een keuze bij openbaar vervoer natuurlijk. Van, doen we iets wat winst maakt of zeggen we van, we vinden dit zo belangrijk dat we dat toch aan gaan leggen. Dat is ooit denk ik in de negentiende eeuw ook de discussie geweest bij het aanleggen van treinen. Is dat voor de gedeputeerde nog van belang? Dat hij zegt van, nou, ik meen het echt, we hebben dat vroeger, hebben wij, ChristenUnie, erom gevraagd om dat te onderzoeken; en we vinden het nog steeds zo belangrijk dat we eigenlijk toch wel- Er waren ook andere onderzoeken: een snelbus over het tracé van de trein. Ik hoor u iets te veel aarzelen.

Ja, voorzitter, dat hoort de heer Westerlaken goed, omdat ik het gebied vrij goed ken en weet dat het bijna een utopie is om over het oude tracé weer een Ponlijn-rails aan te leggen, gewoon domweg omdat het natuurlijk voor een deel natuur is geworden, voor een deel zijn er woningen op gebouwd. In Woudenberg staat er een grote supermarkt op. Dus dat zal wel niet zo makkelijk worden om daar weer een oude lijn in te leggen. En ik weet ook niet of we nou met elkaar per se vanuit een soort romantisch idee terug naar vroeger allerlei oude lijnen in ere moeten herstellen. Volgens mij, het punt wat terecht denk ik door de heer Breur werd gemaakt, was van, eigenlijk moet je de tweede en de derde stad van de provincie goed aan elkaar verbinden. En volgens mij is dat een opdracht die we goed ter harte moeten nemen. Ja. Maar ik wou, voorzitter, ook wat goed nieuws delen rond het ov, want - ik meen dat dat ook de heer Van Schie was die zei van, hoe krijgen we nou die halfllege bussen weer vol? Om met het eerste deel van die zin te beginnen: ze zijn gelukkig niet meer halfleeg. Deze maand zitten ze weer driekwart vol, de bussen. Althans, voor driekwart op het niveau van voor corona. We zijn al wat verder op weg dan u dacht. En er start – dat was ook een vraag van verschillende van u – deze week ook een campagne landelijk om het ov weer extra te promoten. En direct na de zomer doen we daar als provincie nog een paar schepjes bovenop. Bijvoorbeeld, als de tram naar IJsselstein weer in volle glorie gaat rijden, doen we daar extra promotie op, met de actie 'gratis ov' doen we daar extra promotie op. Dus we proberen dat echt zo goed mogelijk op te pakken. Tegelijk voeren we ook met alle ov-vervoerregio's op dit moment een stevige lobby richting het Rijk om hen mee te laten blijven doen; de liggende transitieplannen moeten we samen oppakken. Daar heb ik u ook in de commissie al over geïnformeerd.

We zijn er nog niet. Er is dit weekend een stevige lobbybrief- Die heb ik ook met verschillende van u gedeeld, met de woordvoerders mobiliteit. Daarin roepen we het Tijk op om haar ov-systeemverantwoordelijkheid ook echt serieus te nemen. Later deze week zullen we dat ook nog op andere manieren in de media onder woorden brengen. Dit raakt reizigers heel hard. Het zou heel zuur zijn als we, ongeveer een jaar nadat we corona zo'n

beetje- Dat we de laatste maatregelen hebben afgeschaald, alsnog met een enorme kaalslag in het ov van stal moeten komen. En met name raakt het reizigers die vaak bij iedere crisis al het hardst het gelag betalen, bijvoorbeeld omdat ze in een woning wonen die niet energiezuinig te krijgen is, bijvoorbeeld omdat ze niet het geld hebben om een dure Tesla te kopen of een elektrische fiets. En die groepen worden extra geraakt door ook het ov af te gaan schalen. Dat willen we niet. Daar zullen we ons voor inzetten om dat te voorkomen.

Er werd ook nog gevraagd naar de motie ov-KlimaTicket. Daar kom ik komend najaar bij u op terug met een terugkoppeling. Een onderdeel van de promotie ov is ook de proef met gratis ov, die start na de zomer.

En de Partij van de Arbeid pleitte ervoor om die norm niet op honderd procent van de bijstand, maar op honderdtwintig procent te leggen. Dat klinkt natuurlijk heel sympathiek, maar er zijn wel twee dingen die ik u ter overweging wil meegeven. Het eerste is dat het budget op dit moment voor die proef 1,3 miljoen is. Hoe groter we de groep kanshebbers maken, hoe kleiner de kans is dat de groep die je echt daarmee wilt bereiken ook die gratis kaarten kan krijgen. Dus op het moment dat we honderd procent ov als lijn houden, dan maken die allemaal een grote kans om zo'n gratis ov-ticket te bemachtigen. Op het moment dat je die groep groter maakt, dan kan ook die groep die je het liefst wilt bereiken, verdrongen worden door anderen. Dus dat is de eerste overweging. De tweede is, het is natuurlijk zo – en dat zal mevrouw Lejeune ook weten, voorzitter – dat iedere 65+'er gewoon een korting van 34 procent krijgt op de ov-chipkaart. Dus daar zit al wel iets in.

Mevrouw **LEJEUNE**: Ja, wat betreft die korting, dat wisten we natuurlijk al op het moment dat we de allereerste keer over die proef spraken. Dus dat lijkt me hier niet echt heel erg van belang. Maar die honderdtwintig procent, dat is toch iets waar ik in de commissie nog weleens verder met u over van gedachten wil wisselen. Want in bijna alle gemeenten worden voor minimaregelingen die honderdtwintig procent aangehouden, en dat is niet voor niets. Dus ik kom daar graag op terug.

Ja, uitstekend, voorzitter. Maar dan is het denk ik ook goed om nog te kijken naar het budget wat wij daarvoor beschikbaar hebben.

Het CDA dan. Die herhaalde de eerder, denk ook door de Partij voor de Dieren, geuite wens om tramwegovergangen veiliger te gaan maken. Dat is denk ik een goed punt. Later deze maand komt er een eerder toegezegd afwegingskader. Ik hecht eraan om te benadrukken dat alle overgangen nu al veilig zijn. Die moeten aan een heel hoge norm voldoen. Als je daarin nog een stap verder wil gaan, zul je echt per locatie moeten bezien hoe je dat doet. Dat is maatwerk. U kondigde een motie aan. Mijn oproep is om eerst dat afwegingskader even goed te lezen, maar ook bij die motie alvast na te denken over de dekking. Want als wij echt doen wat u poneerde, dan zal je daar toch minimaal een bedrag van ongeveer twintig miljoen voor moeten uittrekken om dat voor elkaar te krijgen.

De heer **BREUR**: Ik wilde eigenlijk nog terugkomen op al die prachtige manieren om het gebruik van het ov te bevorderen, om de bussen weer vol te krijgen. Ik hoor de gedeputeerde allerlei prachtige voorbeelden noemen van promotieacties. Ja, daar staan we natuurlijk hartstikke achter, maar als je echt de mensen weer in het ov terug wilt krijgen, dan moet je ook zorgen dat het betrouwbaar is en dat het frequent rijdt. De afschaling in verband met corona is nog steeds niet teruggedraaid en wordt het komende jaar ook niet teruggedraaid. Wanneer draaien de dienstregelingen weer gewoon op volle toren? Vraag ik de gedeputeerde.

Met gevaar dat we een beetje het debat van de vorige maand gaan overdoen, waar we natuurlijk heel erg over ov-netwerk perspectief hebben gesproken, is het op dit moment de verwachting dat we pas in 2026 qua ov-reizigersopbrengsten op het niveau zitten van voor corona. Dat betekent dus dat je financieel gezien ook op dat moment pas kan

bijschalen. Als we dat eerder willen doen, dan vraagt dat vanuit uw Staten een keuze om daar tientallen miljoenen per jaar extra voor vrij te maken. Die vraag, die wilden wij u als college niet stellen, omdat we natuurlijk een heleboel dingen hadden af te wegen met elkaar. Tegelijkertijd ben ik al wel heel blij ermee dat we elkaar deze kadernota kunnen voorstellen om het komend jaar niet verder af te schalen, want daarmee zouden we weleens uniek kunnen zijn in Nederland, omdat gewoon heel veel andere provincies wel zeggen van ja, wij kunnen hier echt geen extra middelen voor uittrekken en dus gaan we twintig tot dertig procent afschalen de komende jaren. Dus ik markeer toch maar even dat het een enorme winst is dat wij niet verder hoeven af te schalen. En tegelijkertijd ben ik het met u eens dat het feitelijk ook wel een beetje schandalig is dat we dat al als winst moeten zien, want ja, je had heel graag terug gewild naar het oude niveau. Maar dan moeten we daar ook wel weer de reizigersaantallen en de reizigersopbrengsten voor hebben.

Voorzitter, dat wat betreft het ov.

Dan heb ik nog een laatste punt. Dat ging over verkeersveiligheid. Nou, dat is denk ik een belangrijk punt. Ook daar legt terecht het CDA de vinger bij en haalde daar de schoolroutes nog extra uit. We werken daar al vaak samen met gemeenten, want vaak ligt dat op gemeentelijke wegen, maar voor een deel hebben we daar als provincie natuurlijk ook een verantwoordelijkheid in. In het kader van het Netwerkperspectief Wegen, dat we ook deze maand met u zullen bespreken, is het goed om daar ook nog eens extra naar te kijken; naar met name de functie van de parallelwegen en of we daar, op het moment dat ze echt op een schoolroute liggen, al een versnellingsslag in kunnen doen. Want die zijn denk ik, als je er even met de provinciale bril naar kijkt, behoorlijk cruciaal.

Voorzitter, ik denk dat ik hiermee alle vragen beantwoord heb.

De **VOORZITTER**: Dames en heren, daarmee is ook de beantwoording in eerste termijn vanuit het college afgerond. En stel ik voor om de vergadering te schorsen tot 29 juni om 10.30 uur 's ochtends, niet nadat ik u heb bedankt voor uw inbreng vandaag. Ik denk dat we een goed debat met elkaar hebben kunnen voeren. Ik dank ook de griffie en al onze medewerkers die het vergaderen vandaag weer goed en aangenaam hebben gemaakt. Ik nodig u graag uit om nog wat te drinken ter afsluiting van deze vergadering. Ik dank u wel en voor straks wel thuis.

De **VOORZITTER** schorst de vergadering om 17.23 uur.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van Provinciale Staten van Utrecht van [datum].

De voorzitter,

De griffier,

Index

PS2022PS14 Statenvoorstel Kadernota 2023-202610